Biblioteca Centrală
Regională
Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL IX — Nr. 46 (237) Sîmbătă 12 NOIEMBRIE 1966 — 8 PAGINI, 1 LEU

„Compoziție" este întitulată lucrarea de față a CORNELIEI IONESCU, făcînd parte dintr-un ciclu de tapiserii.
În pag. 3, 4, 5 — lucrări ale aceleiași autoare.

GRIGORE ARBORE

noiembrie

E tmpul să te pierzi în dulci ninsori, o, Ana,
căci trist noiembrie se alcătuiește
cu rîuriri de nouri grei peste tăcutul
martor umbros al sărutării tale.
Fără cuvînt te duci mereu în ceață
și pe trecuta-ți umbră crește mușchiul
așa încît nici eu nu te mai strig
căci poate ai rămas zidită în acel tărîm
și peste ochii tăi spre miazănoapte duși
urcă din veșnicie verde, tutelară vara.

Un gest de-ar fi să fac acum
jerbe de flăcări ar țîșni în noapte
și-un foc ar crește grav de-acolo, din poiana
lunară mult și-atît de tăinuită.

E ziua însă strînsă-n cearcăne de pintră
și despre tine doar ecoul
întunecat la chip mi-aduce vești.
Începe deci noiembrie să se-așternă
peste privirea ta și să te troienească
sub viscol ca sub albe metereze.
Peste acest lințoliu lin, dacă ar vrea,
un colț uitat al buzei tale
ar mai putea să singereze?

distinguo

durata operelor de artă

Istoria omenirii este o construcție logică înălțată pe temelii arheologice. Pămîntul înghite oameni, popoare, civilizații, pentru ca după milenii de istorie să se deshumeze un capitel, o coloană, un amfiteatru sau o statue. În general, numai arta pietrei, fiind rudă bună cu temeliile minerale ale lumii, rezistă chiar înghițită de pămînt. Iar pe baza ei oamenii reconstruiesc formele vieții dispărute.

Nici arta cuvîntului, adică poezia, deși în al doilea rînd, nu este mai puțin informativă, cînd i se dă de urmă. Poeme ca Rig-Veda, Ghilgameș sau Iliada vorbesc chiar mai abundent decît piatra sculptată despre civilizația străveche a Indiei, a Sumeriei sau a Greciei.

În orice caz, așa a apărut pe lume ideea că arta singură, dintre îndeletnicirile omului, este eternă. Și cei dintîi, care au exprimat-o au fost poeții. Un Horațiu, comparîndu-și nemărturisit propria-i operă de poet cu civilizația romană, care i-o cuprindea totuși, nu se sfia să-i spună împăratului însuși, lui Octavian Augustul, că măreția acestuia, efemeră în cele din urmă ca tot ce este omenesc, va dăinui prin versurile cu care el ca poet i-a slăvit strălucirea, fiindcă poetul poate afirma despre sine „non omnis moriar" — „nu voi muri în întregime".

Pe urmele lui Horațiu, Shakespeare va spune de asemenea reginelor și regilor Angliei și prin aceștia tuturor capetelor încoronate ale lumii că sînt ființe tot atît de muritoare ca și clownul Yorik, iar protectorului său, lordului Southampton, îi va repeta cu mai fiece sonet din multele pe care i le-a dedicat, că frumusețea și gloria i se vor păstra veșnic intacte numai în versurile, cu care el i le-a lăudat.

Dar nu e poet care să nu fi scris sau să nu scrie versuri fără sentimentul eternității lucrului său, după cum nu e artist de orice speță, care să nu fie purtat de credința că arta lui înfrînge condiția comună a morții.

Se poate, atunci, defini arta prin ideea de timp pe care și-o subordonează? Așa s-ar părea și afirmația repetată din generație în generație și din secol în secol că arta se nutrește din esența nepieritoare a vieții nu însemnează altceva.

Rămîn însă cîteva observații de făcut încă. Ceea ce numim în operele de artă calitate inalterabilă este adesea un accident arheologic sau numai unul tehnic. Pentru poezie, muzică și pictură, cîte o descoperire de ordin tehnic, cum au fost la timpul lor scrisul, tiparul și meșteșugul culorilor, susține în bună parte puterea acestora de a se împotrivi timpului.

E de crezut astfel că nenumărate opere de artă, create înainte de descoperirea mijloacelor tehnice de protecție, au pierit fără urme și pentru totdeauna, fără ca „esența inalterabilă a vieții", pe care vor fi exprimat-o și ele, să le fie de vreun ajutor. La definirea artei prin ideea de eternitate, pe care ar conține-o și care, după cum am văzut, trebuie înțelcasă și ca durată materială, se opun de asemenea artele momentane.

În adevăr, nu numai poezia, muzica, pictura, sculptura sau arhitectura desfată spiritul nostru cu frumuseți cărora le zicem de obicei eterne. Plăcerea artistică, scuturată de orice amănunt material, e aceeași ascultînd sau citind o poezie ca și privind scena, pe care se mișcă o dansatoare sau un actor. Nimănui nu i-a trecut prin gînd, fiindcă dansul și meșteșugul actoricesc se consumă fără urme chiar în clipa care le naște, să le excludă dintre celelalte moduri ale expresiei artistice.

Dar aceasta însemnează că arta, ca să se definească, se poate dispensa de durata obiectivă. Natura ei stă mai curînd în puterea actuală de a lucra asupra conștiinței omenești. Un prezent activ, care merită să fie studiat atît ca forță agentă, cît și ca rază a eficienței lui, pare de aceea mai apropiat de esența imprecizabilă a operelor de artă! Iar mormîntul acestui prezent artistic nu e în pămînt, ci în pierderea puterii active.

VLADIMIR STREINU

săptămîna

un tribun al naţiunii române

Simplă și măreață totodată, figura lui Gheorghe Șincai ne apare astăzi, din perspectiva evenimentelor românești petrecute după moartea gînditorului, mai luminoasă ca oricînd. Incontestabil, Șincai a fost un vizionar. Ceea ce imprimă însă aureola de martir figurii sale nu este numai vizionarismul, ci și încrederea, extraordinara lui încredere în viitorul națiunii românești. Numai cu Bălcescu ar putea fi comparat în această privință. Și mi se pare ciudat cît de mult coincid undeva destinele celor doi înflăcărați patrioți. Ca și Bălcescu, Șincai s-a stins din viață printre oameni străini, mistuit de speranța că ideile pentru care s-a luptat și a suferit sînt nemuritoare, cum nemuritor este însuși poporul român, că nu se poate ca ele să nu triumfe pînă la urmă. Ca și Bălcescu, Șincai s-a stins din viață în cel mai deplin anonimat. O vreme — multă vreme, nu s-a știut nici măcar cînd și unde a murit. Mormîntul, mi se pare că nici astăzi nu i se cunoaște. Au rămas de pe urma lui cîteva scrieri tipărite, a rămas amintirea lui în conștiința celor care l-au cunoscut, au rămas o mulțime de școli — focare de cultură românească, pentru înființarea cărora s-a zbătut, cît timp a funcționat la Blaj ca director al Școlilor române din Ardeal și a rămas, publicată doar fragmentar, o scriere care avea să însemne începutul de drum pentru istoriografia noastră de mai tîrziu, o scriere din condiția căreia cultura noastră ulterioară n-a mai putut niciodată ieși complet: „Cronica românilor și a mai multor neamuri".

A avut o viață vitregă — o viață de martir. Modest și sobru, omul și-a trăit-o fără a se lamenta. Se întîmplă de obicei, la asemenea firi că moartea vine să le răzbune traiul netihnit dus printre contemporani. Posteritatea imediată își dă seama de greșeala ce s-a făcut și abia atunci începe gloria lor adevărată. Dar Șincai și după moarte a trecut multă vreme nebăgat în seamă. Abia tîrziu de tot, numele său va începe să capete rezonanțe mitice, să fie rostit cu pioșenie. Abia tîrziu de tot conștiința românească îl va redescoperi ca martir.

Să încercăm a urmări firul acestei biografii atît de încurcate, atît de neobișnuite, atît de tragice și atît de cuceritoare. S-a născut la Riciul de Cîmpie, după toate probabilitățile, la 28 februarie 1754. După ce-și face primele studii la Sabed, Șamșud, Tîrgu Mureș și Cluj, pleacă să-și desăvîrșească învățătura în cetatea eternă: Roma, la Colegiul „De propaganda fide". Avea în jur de douăzeci de ani, și ducea cu el parcă întreaga sete a neamului valah de a se lumina, de a se afirma, de a se legitima ca neam de drept și statornic pe pămîntul Europei, alături de toate celelalte care se bucurau de liberatea națională firească. La Roma, cel mai mult îl interesează vestigiile antichității, documentele care grăiau deslușit că românii sînt urmașii populației din vechea Dacie, latinizată după victoria împăratului Traian în războiul pentru cucerirea acestor ținuturi. Adună cu migală documente. Se interesează de opiniile diferiților învățați în legătură cu problema continuității vieții românești în Dacia, după retragerea puterii administrative imperiale dincolo de Dunăre. Era atît de sigur că are dreptate. Prin cine știe ce fond subconștient se vedea chemat să continue, să dezvolte ceea ce vechii noștri cronicari începuseră, să-l continue, fără a ști, pe Dimitrie Cantemir. De la Roma, mai rămîne un an la Viena unde se interesează de o serie de discipline care puteau să-l ajute în întreprinderea sa: vrea să-și ordoneze gîndul, să învețe a stăpîni la perfecție regulile demonstrației logice. Șincai era convins că, și atunci cînd încă nu găsise documentele scrise, probele materiale care să justifice, pas cu pas, ideea continuității românești în Dacia, oamenii de bună-credință, se vor convinge că are dreptate dacă demonstrațiile sale vor fi suficient argumentate logic, vor fi raționale; realitatea nu putea să fie decît logică, rațională. Din această perioadă începe să lucreze la „Cronică". Firul istoriei românești este luat de la anul 86 și dus pînă la 1739. Între timp se angajează în polemici cu diverși autori străini care negau continuitatea existenței românești pe teritoriul patriei noastre. Se angajează într-o amplă muncă de luminare, luptîndu-se pentru înființarea de școli românești în Transilvania, funcționînd ca director al Școlii din Blaj. Trecem peste celelalte elemente biografice, legate de activitatea lui Șincai și reținem numai asidua sa muncă la „Cronică". Patriotismul înflăcărat al marelui ardelean nu putea să nu atragă după sine o anumită atitudine negativă față de Sincai din partea autorităților. Din nefericire, în prigoana contra lui Sincai sînt atrași și români: episcopul Ion Bob, o seamă de alți ecleziaști. Șincai este scos, în 1794, din învățămînt, bătut, închis, despuiat de bruma de avere ce o deținea, judecat și achitat, dar lăsat muritor de foame. Motivul ar fi fost amenințarea cu „revoluția" făcută odată, într-un moment de justificată amărăciune. Cert este că dintre învățații români din perioada la care ne referim, Șincai s-a dovedit cel mai receptiv la ideile revoluționare care pluteau pretutindeni în aer. Nu se cunoaște nici astăzi bine atitudinea sa față de răscoala lui Horia. După cum nu se cunoaște bine

GHEORGHE ACHIȚEI

(Continuare în pag. a 7-a)

SPORT

băieții olteni

În timp ce la București toată lumea asista cu sufletul la gură la cele două derbyuri tradiționale, făcînd calcule și așteptînd răsturnări de situații dramatice, în capitala Banilor, oltenii scoteau untul din colegii lor ploieșteni, și ei candidați la mult rîvnitul titlu de lider. Oblemenko cu un șut bine calculat a reușit să-și instaleze coechipierii în fruntea clasamentului, poate numai pentru trei zile, pînă la meciul de la Constanța care se anunță greu și păgubos, dar important pentru toată lumea rămîne faptul că *Știința* a reușit o performanță de răsunet, ce nu va scăpa istoriei jocului cu balonul rotund.

E vorba de un miracol, de ceva săvîrșit cu ajutorul icoanelor sau al rugăciunilor ? Poate că suflul exploziv al suporterilor a împins cîteodată balonul în poarta adversarilor, poate că dragostea formidabilă a celor veniți duminică cu trenul de la Craiova și lăsîndu-se plouați nemilos în tribunele lui *23 August* ca să asiste în cele din urmă la o înfrîngere severă, trecînd în transcedental s-a transformat într-o șansă nevăzută, nu știm ce poate fi, dar ne reține un singur amănunt : pentru prima oară în fotbalul nostru este răsplătită cu atîta strălucire dragostea față de culorile clubului, devoțiunea repetată săptămînă de săptămînă față de minge. Cu niște nume deloc strălucitoare, cu absența unui aparat administrativ pretențios, fără filme și megafoane, fără publicitate zgomotoasă, *Știința-Craiova* a arătat (ah, să nu fi fost unele ingratitudini mai vechi ale publicului ce cuvinte am fi găsit noi cam pe aici !) ce se poate realiza cînd VREI, cînd războiul fotbalului nu e numai o glumă de gazon în două sezoane. Nu știm ce soartă va avea în viitor această echipă și cît o vor mai ține băierile, dar pentru momentul acesta de vîrf, pentru splendidul efort făcut de toți băieții olteni, un sincer bravo !

La București, *Steaua* după o victorie clară asupra liderului actual, cînd promitea o luminare a jocului propriu și însușirea unei metode de joc cunoscute mai de mult și uitate pe drum, a clacat cu un 0-3, dureros. Dureros pentru că deși înfrîntă, echipa militară a trădat în continuare un spirit inovator ce ne-a plăcut foarte mult. *Albaștrii* nu mai țin balonul, îl joacă din viteză, desfac ca un evantai înaintarea și au în Vigu un half de clasă ce trebue să intre urgent în vederile selecționerilor. Din păcate, un por tar nefericit cu totul, Eremia, e lăsat să încerce să apere buturile, cînd lipsa lui de talent l-ar scuti de orice efort. Nici Hălmăgeanu, nici Chiru nu mi se par oameni de bază și dacă e vorba de curaj, noua conducere tehnică ar trebui să caute oameni proaspeți. Pentru că cu toată demonstrația de virtuozitate din final a rapidiștilor, giuleștenii au cîștigat, pe merit, dar oarecum norocos. Nu-mi amintesc în afara celor 3 șuturi pe poartă, care au însemnat tot atîtea goluri, vreo altă lovitură care să pericliteze lenea lui Eremia, de departe cel mai țeapăn portar văzut în ultima vreme. Soo, excelent duminică, a fost inexistent miercuri. În revenire Creiniceanu. De la *Real*, bineînțeles că Dumitriu II se impune în continuare pentru națională, deși, așa cum presimțim, la Napoli, de pildă, nu va face decît figurație. Obiectiv însă vorbind e cel mai bun inter pe care-l avem la ora de față. S-a impus deasemeni excelentul Dinu. Dan rămîne o enigmă pentru noi. Își pierde firea ca o fetiță și vrea să răspundă publicului cu gesturi definitive. Se supără văcarul pe sat, ala e...

În al doilea meci, *Progresul* a confirmat bănuielile că nu e un *team* atît de redutabil cît lăsau să se înțeleagă rezultatele din această toamnă. Cu o echipă muncitoare și plină de pasiune, *bancherii* nu au reușit să reziste violenței atacurilor dinamoviste, bine conduse de Gherghely și Octavian Popescu. Prezența lui Nunweiller III s-a simțit prezentă, formația din Ștefan cel Mare arătînd o mare siguranță în momentele critice, fapt ce i-a permis să termine învingătoare la un scor comod. Ne-a plăcut de data asta, Datcu, în mare formă, scoțind baloane grele din cadrul porții cu o lejeritate pe care nu i-o cunoșteam.

EUGEN BARBU

agenda cenaclului „nicolae labiș"

Au citit Nicolae Păduraru *(prozele:* Floarea soarelui strîmbă *și* A treia lume*)* și Andrei Radu *(șapte poezii).*

Toți cei ce au luat cuvîntul au apreciat favorabil cele două proze citite, în special A treia lume *însumînd adeziunile tuturor, și — chiar dacă autorul nu a dovedit spectaculoase inovații formale ori tematice — s-a recunoscut unanim acuratețea meșteșugului și capacitatea de a provoca și observa situații humoristice.*

În schimb, poeziile lui Andrei Radu nu au beneficiat de simpatiile auditorului, reproșîndu-li-se banalitatea, „descriptivismul mat", lipsa de încărcătură emoțională.

Cu mult interes au fost primite intervențiile poeților Ion Gheorghe și Nichita Stănescu — care de acord cu antevorbitorii, au demonstrat analitic convenționalismul poeziei lui A. Radu. Nichita Stănescu a propus ca în ședințele viitoare ale cenaclului, pe lîngă lecturile obișnuite, să se audieze expuneri de teorie literară și de istorie literară, în vederea dezbaterii unor probleme mai puțin cunoscute sau mai puțin lămurite de critica literară. Aceasta și pentru „a se evita să mai «descoperim» lucruri care s-au descoperit de mult" în literatură.

EUGENIU SPERANȚIA:

poezii

Poetul e din generația care a debutat la începutul acestui secol, și a poposit mai cu osebire în aula liniștită a „Vieții noi", în preajma lui Ovid Densușianu. Astăzi prezintă cititorului o carte-bilanț, întocmită pe temeiul unor largi principii de selecție.

Dincolo de toate obiecțiile posibile, definitorie rămîne imaginea poetului din ceea ce volumul are valoros. Poezii, imagini, versuri prevestind ospețe intelectuale, promise cu insistență și în prefața semnată de Perpessicius, se detașează chiar din ciclul de început : *Cîntece*. Dinamizarea unor elemente picturale — inspiratoare a două dintre cîntece — o găsim, de exemplu, în măiestria cu care poetul reinsuflețește o lume revoltată *(Atena regina, Empedocle, Sarmisegetuza, Noaptea sfîntului Barthélmy)*; iar din mecanica goală a conceptelor reles uneori subtile efecte de umor : „Însă prin largul abstract, iată, cîntecul apare : Moară de vînt căpiată, zbughind-o cu zgomot prin nouri, / Duce cu dînsa un vierme-nsetat de gol și de goarnă. / Suflet pribeag prin etern ce-aleargă să prindă eternul". De altfel, sintetizînd caracteristicile poeziei lui Eugeniu Speranția, Perpessicius afirmă în prefață că ea „nu-și trage virtuțile și originalitatea din imagine" ci e „meditativă, ușor elegiacă, practicînd umorul supradistilat" ceea ce este foarte adevărat. Ne-am permite însă să observăm că cele mai bune versuri din *Hexametri* se realizează tocmai prin imagine, și că, dacă poetul nu transfigurează universul în mari viziuni personale, îl observă însă exact, îi surprinde resortul tragic, co mic, sublim, și-l convertește în poezie *(Hexametri altei lumi, Hexametri bietului nimic, „Hexametri convoiului grotesc, Rapsodia clipelor, Și totuși* etc). Așa se întîmplă, de exemplu, în acest prim vers dintr-un poem : „Azi, în amurg, peste orașul cărunt trecură cocorii". Fixarea precisă în timp și în cadru, concretețea detaliilor crează o stare de încordată și solemnă așteptare a unui fenomen crucial, îmbătrînirea cu un anotimp, care capătă semnificații cutremurătoare. Altădată, cochetînd cu filozofia eleaților, primul plan în impresie nu rămîne ideea ca esență — „Alte măști aceeași plesă" — cum s-ar părea, ci imaginea concretă, fenomenul : „Singur sînt Eu, unul în toată vecia... / Trist, cu obrazul crispat, vulgar îmi trăiesc comedia", accentul deplasîndu-se spre imaginea concretă a condiției umane mizere. Acestui univers banal, comun, cunoscut, poetul îi caută semnificația, „tîlcul" lucrurilor, cum ar fi spus Blaga, rezultînd de cele mai multe ori o poezie de elevată ținută filozofică, o poezie a enunțurilor solemne, a gesturilor grave, gnomică *(Hexametri lumii-ntregi, Hexametri miezului de noapte, Hexametri focului tainic, Orice stea este vîrf)*. Excelentă sursă de poezie devine și meditația asupra vîrstelor, a istoriei, a dragostei și, mai ales, a scurgerii timpului : „În întunericul calm, plin de volubilă vervă, / Ce rapsodii de metal scandează ceasornicul-n noapte ?... / Clipele care-au domnit, despotic, pe cosmice-ntinderi / El ți le-arată murind, reci, mizerabile, goale..." Clipele în convoi „cu zale și coif, cu scut și cu paloș de aur" fac o indescriptibilă zarvă în curgerea lor spre moarte. Și peste spectacolul lor grandios, „În întunericul calm scandează ceasornicul versuri" *(Rapsodia clipelor)*. Imaginea ceasului, martor necruțător al timpului ireparabil fugar, îl chinuie pe poet și în disputa cu eleații reprezentați prin Parmenide, în *Capricii heterometre* ca și în multe alte poeme care îl vor bucura pe iubitorul de poezie.

MIHAI ISTRĂȚESCU

cărți ● cărți ● cărți

MIHAI NEGULESCU:

orașul lui pintea

Orașul lui Pintea este Baia-Mare, dar cartea nu se înscrie în reportajul obișnuit. Evită schema uzată și cam didactică a tipului arhicunoscut de monografie „activizată". Nu se mulțumește adică cu cîteva date exacte de istorie și de etimologie, împodobite ici colo cu nechemare poetică.

Mihai Negulescu a scris o carte de plăcere. Se vede cît de colo. Și nu e prima dată. Manifestată întîi în „RAPSODIE ÎN OAS", fascinația nordului românesc îi prilejuiește acum altă exclamație. Pentru că reușita se datorează în parte lipsei de organizare a materialului. Nu e un paradox. Impresiile sînt încă foarte vii, foarte apropiate, nu au ambiții de precizie dar nici nu le ignoră. Importanța pentru autor este ocazia de a-și mărturisi starea de încantație, și nu aflarea unei structuri oarecare. E o organizare poematică, de fapt, și e bine. Intențiile au fost probabil de economie epică, dar starea fundamental lirică a lui Mihai Negulescu l-a trădat. Reletate de autor, lucrurile par a nu avea început și sfîrșit, funcția cuvintelor, unică, e aceea de a evoca.

Desigur, există cîteva puncte strategice. Se dau informații în legătură cu istoricul așezării, autorul e preocupat de caracterul predominant al industriei băimărene — mineritul, — se fac referiri la viața culturală a orașului. Aspectele acestea nu alcătuiesc însă capitole ; capitolele cărții, pentru că ele există, sînt numai pauze ale respirației poetice.

Modalitățile literare sînt dintre cele mai diferite. Urme celtice prin rafturile muzeului din oraș prilejuiesc poetului portretul luptătorului pe vechi tărîmuri dace „stîrnindu-și bidiviul de var, urnindu-se în pripă să moară a doua oară, o dată cu vulturul de pe coif, pe același pămînt al Ciumeștilor, în cine știe ce carte de istorie, la pagina de intersecție a unor secole anterioare orașului". Fantasticul și oniricul nu sînt reprimate, după cum nici paginile de folclor, la îndemînă, superbe. Legenda lui Pintea haiducul, relatată în dialectul nord-ardelean, are ceva din farmecul acelor durate veșnice asupra cărora timpul nu mai are de mult nici o putere.

Cartea are și versuri, toate legate de context, unele foarte frumoase, inedite pentru cea mai mare parte dintre cititori. Versuri populare de un specific social mai accentuat și mai deosebit față de restul țării : „Melc de-aș fi, melcuț bătrîn m-aș găti de sihăstrie, / mic și singur să rămîn — împăcat, în căsulie... / Dar mi-s om, și îs miner / abataju-abia mă-ncape / drept ca Pintea stau în el, / doar nu cînt ca să nu crape..." Dar și versuri culte, versurile poetului, în continuă înnoire. Spun asta gîndindu-mă la stadiul actual al poeziei lui Mihai Negulescu, statornicită pe un făgaș detașat evident de lirica antecedentă : „Bat ramuri pierdute în aerul clar / muguri lunatici cîntă pe lemnul în floare / și e surdă vibrare, e neuitare / în rîuri, cînd nervii uciși pe stîlpii din poartă transpar /". Amic înverderat și de demult al plasticei românești, Mihai Negulescu nu-și refuză cîteva consideratii de ordinul etimologicului regional, dar mai ales nu-l refuză plăcerea de a recompune în cuvinte, cu o totală intuiție, universul de o tonicitate stranie al sculpturii lui Vida Geza. Iată deci : nimic din ceea ce împrejurimile orașului, viața lui alcătuită din muncă și oameni, din efort și din destindere spirituală nu au scăpat acestui poet îndrăgostit iar și iar, cu o rară statornicie a sentimentului și inteligenței, de vatra nordului românesc.

SÎNZIANA POP.

Manual de limba românească

În Astra, *nr. 5/oct. 1966, citim foarte înflăcăratul articol* Un factor esențial al educării patriotice. *Subscriem întrutotul ideilor exprimate acolo, despre limba românească :* a-i cunoaște și valorifica virtuțile de veacuri, apărate și cultivate de poeți și cărturari, este astăzi o datorie patriotică, iar a o feri de tendințele de sărăcie și schingiuire, este o obligație cetățenească.

Autoarea articolului este profesoara Maria Fanache, *care împreună cu Emil Giurgiu a alcătuit* Manualul de limba și literatura română pentru clasa IX-a.

Iată cîteva fraze pe care ni le semnalează un tînăr aspirant la liră, extrase din manualul profesorilor Maria Fanache și Emil Giurgiu :

„Spre deosebire de alte ramuri ale artei, literatura exprimă idei, dar, mai cu seamă, sentimente ale scriitorului.

Muzica folosește ca mijloc de exprimare a unor idei și sentimente sunetul"...

Junele nu reușea nicicum să priceapă ce fel de „spre deosebire" mai există astfel între literatură și muzică după afirmațiile cu care începe manualul său. Sincer vorbind — nici noi nu pricepem.

În grija lor față de „valorificarea virtuților de veacuri, apărate și cultivate de poeți și cărturari" — iată cum comentează autorii-profesori exemplul de descriere științifică prezentat la pag. 6 a manualului lor : „Observăm la (nu în, cum e corect românește — s.n.) această descriere că autorul ei : 1) urmărește (s.n.) să comunice date precise asupra (nu : despre ? — n.n.) muntelui Ceahlău pentru a-l cunoaște (cine să-l cunoască ? — n.n.) din punctul de vedere al (...) înălțimii și suprafeței pe care o (nu le ? — n.n.) ocupă. (...). Lucrările științifice urmăresc să ne dea (iar urmăresc — s.n.) cunoștințe precise și esențiale asupra (nu : despre ? — n.n.) realității".

Poezia Vara lui G. Coșbuc *e explicată tot printr-o urmărire :*

„Și în această poezie este descris un aspect al naturii pătriei noastre, chiar Ceahlăul. Dar G. Coșbuc n-a urmărit"...

La pag. 27 a manualului, se dă elevilor să învețe o pezie populară. Iată cîteva exemple gramaticale și lingvistice oferite :

„Cu pielea după (în loc de de pe — n.n.) ciocoi,
S-o (în loc de să — n.n.) fac burduf de cîmpoi..."
....„Și pielea după (s.n.) picioare
S-o fac colburi (în loc de coburi — n.n.) de pistoale".

De tot hazul apar explicația și definiția cacofonică dată de profesorii Fanache și Giurgiu tragediei :

„Opera dramatică Antigona trezește în sufletul cititorilor sau spectatorilor sentimente tragice. Este o tragedie. Tragedia este opera dramatică care trezește sentimente tragice".

Și perlele remarcate de junele elev și poet în cartea celor doi dascăli, ar putea continua.

„Obligația cetățenească" a manualului profesorilor — manual recomandat de referenții : conf. Al. Bistriteanu, conf. dr. Al. Piru și prof. Gh. Popovici — cum se vede, a fost uitată pe drum.

Ce este tradiția ?

Pretutindeni au loc transformări, restructurări și redefiniri de termeni, de noțiuni, de concepte mai mult sau mai puțin tradiționale. Fenomenul este cunoscut de toți și apreciat ca un lucru salutar. Se pare că nu tocmai tradiția putea să rămînă așa cum a fost : și sarcina de a se ocupa de această delicată problemă și-a asumat-o istoricul literar Paul Cornea în recentul său volum de studii intitulat De la Alexandrescu la Eminescu.

Există după autorul nostru, înarmat pînă-n dinți cu citate din Gaëtan Picon și exemplificări din literatura universală, „tradiții care oprimă" și „tradiții uitate". Bineînțeles că tradițiile care oprimă refuză existența tradițiilor uitate care sînt recunoscute de alte tradiții care eventual fiind oprimate, își caută genealogia. Romantismul german apare ca o rezistență la Aufklärung, redescoperind goticul și cîntecul popular, mitologia nordică și alchimia, Shakespeare devine zeul tutelar pentru romanticii englezi precursorii lui Hugo sînt poeții Pleiadei etc. De la bun început se poate vedea că de fapt, poeții Pleiadei nu erau niște romantici în vremea lor, și nici Shakespeare, iar

accente accente accente accente accente accente accente accente

raportul dintre romantism și alchimie este unul cu totul bizar : romantismul unor epoci trecute este un punct de vedere modern care ține seama de un inventar de forme, de motive și situații literare și nu de structurile în care acestea erau încadrate la vremea lor. Nu făcea bunăoară Jan Kott o paralelă între Shakespeare și Beckett, cam în același fel în care o face și Paul Cornea ? Cel mult s-ar putea vorbi eventual de o eternă atitudine romantică definitorie pentru condiția umană. Dar asta nu mai e o problemă de tradiție în termenii care i-ar conveni lui Paul Cornea.

Și totuși, ce este tradiția ? „Prin urmare, tradiția nu se reduce la ceea ce e imediat anterior. Dar ea nu reprezintă nici încorporarea a ceea ce o literatură a dat de-a lungul întregii sale istorii. De fapt, fiecare epocă își selecționează din trecut acele momente cu care se înrudește și în care își descoperă afinități". (op. cit, p. 90).

Autorul emite așadar pentru început două truisme pe care le neagă în parte și care se neagă reciproc, afirmînd apoi o definiție de întrebuințare periculos de pragmatică și de relativistă, care presupune selecția adică actualizarea și nu acumularea. Încercînd să aplicăm practic formula aceasta de tradiție, ne-a fost peste putință să obținem vreun rezultat. A încetat vreodată Neculce și Cantemir Văcărescu și Anton Pann, Eminescu și Coșbuc să aparțină tradiției ? Au respins ei sau au fost respinși vreodată, au fost ei uitați pentru a fi apoi dezgropați conform mecanismului de funcționare a tradiției pe care îl propune Paul Cornea ? Există vreo „epocă" — evident, cu excepția „ismelor" dintre cele două războaie, de altfel explicabile genealogic și sociologic — care să-și fi refuzat vreodată „momentul" Caragiale, Sadoveanu, Alecsandri sau Arghezi ?

Hotărît lucru, sau noi nu înțelegem ce vrea Paul Cornea atunci cînd propune această definiție sau literatura noastră nu este suficient de elastică pentru a-i susține teoretizările. Pînă una alta, noi rămînem la bătrîna noastră tradiție, așa cum au conceput-o Eminescu și Sadoveanu care ștergeau praful de pe bătrînele cronici, nu neapărat pentru a scrie studii de istorie literară.

I. MUREȘAN

Erată... la cub

Revista Luceafărul, *care a găzduit cu multă bunăvoință „fișierul" meu Ion Vinea, a ținut să precizeze, în ultimul său număr, la rubrica „Accente", sub titlul „Erată la erată", următoarele : «În nr. 44 al* Luceafărului *(din 22 octombrie crt,) în subsolul articolului* Ion Vinea*fișier se află următoarea notă inexactă : 19) „Chemarea" din Iași o editează în 1917—1918 (și nu în 1914 cum a apărut în numărul trecut)". În locul căreia propunem versiunea adevărată : „Chemarea" din Iași o editează Ion Vinea în 1915 (și nu în 1917—1918 cum s-a rectificat în numărul trecut). Au apărut două numere. Nr. 1 a apărut la 4 octombrie 1915 și nr. 2 (care a fost și ultimul) la 11 octombrie 1915»*

Fiind vorba de „note inexacte" și de „versiuni adevărate", mă văd obligat să public, de astă dată o erată... la cub. Erata la pătrat a „Luceafărului" face grava eroare să confunde „Chemarea" editată la București (și nu la Iași, cum se afirmă atît de categoric și de greșit !) de către un colectiv condus evident de Vinea (da ! nr. 1 — 4 oct. 1915, nr. 2 — 11 oct. 1915, dar la București, nu la Iași, și în niciun caz nu ultimul număr !), cu „Chemarea" editată la Iași tot sub direcțiunea lui Vinea însă în anii 1917 și din nou în 1918, astfel : apare cu nr. 9 și sub acest titlu, în continuarea altei publicații (după cum se arată și în „Cuvîntul către cititori" : „Dificultăți tehnice (lipsa de lucrători, hîrtie, mașini) au pus piedici apariției regulate a revistei „Deșteptarea Politică și Socială". Astăzi ființem în măsură de a făgădui apariția riguros săptămînal a revistei, care de acum înainte, sub titlul „Chemarea"... etc.

Menționez că publicația apare sub formă de caiet săptămînal pînă la Nr. 18 exclusiv, după care, cu acest număr (26 februarie 1918) se tipărește ca foaie zilnică, cu subtitlul „ziar radical socialist", dar numai două numere, pentru ca odată cu numărul din 28 februarie 1918, ziarul să fie suspendat pentru 30 de zile, după cum explică, peste cîteva luni, N. D. Cocea, în paginile „Depeșei" (11 noiembrie 1918), moment în care se pregătea reapariția „Chemării". Suspendarea din februarie '918 determină colectivul redacțional al „Chemării" să accepte propunerea unui proprietar de tipografie, să scoată o altă publicație — așa apare în martie 1918 „Arena". Curînd însă gazetarii „Arenei" descoperă dubla față a proprietarului tipografiei și părăsesc „Arena", regrupîndu-se apoi în cadrul redacției „Depeșei".

„Chemarea" înlocuiește „Depeșa" la 13 noiembrie 1918, în 4 pagini, ca „Ziar popular de dimineață" (cu nr. 47). „Chemarea" se mută mai tîrziu la București, la sfîrșitul anului 1918, după cum arată și anunțul redacțional: „Chemarea", ziar popular de dimineață, va apărea în curînd la București" — unde va avea o îndelungată perioadă de apariție, și în deceniul al III-lea. Punct.

CONSTANDINA BREZU

poșta redacției

GEORGE BARBU. — Versuri promițătoare, mai trimiteți. Deocamdată transcriu numai terțiunele adresate redacției, care surprind agreabil după lectura a zeci și sute de misive lipsite deopotrivă de umor, ca și de simțul relativității :

Cred că nu mă veți omite, / Dacă spațiul vă permite / Și lucrarea mea promite. / Eu n-aștept la capul lunii / Avantaje mari ca unii, / Nemurire și pecunii. / Mintea-mi doar atît vă cere : / Sinceră apreciere, — / Poezie e sau bere ? / Cîntărindumă-n balanțe, / Găsind totul mort în stanțe, / Exprimați condoleanțe. /

I. ZAVERA. — Nimic nou în cele trimise după răspunsul meu din iunie. Totul — pînă și cele cîteva ticuri stilistice de genul „căci", „deci", semnificative la stadiul în care vă aflați — pare a trăda un mod de a gîndi iremediabil discursiv, fără înclinație specială spre poezie.

A. GORSCOVOZ. — Transcriu *Pastel :*

Luna a intrat în tindă / Și-a scuipat argint pe grindă. / Pasă-mi-te, vîrcolaci / Au simțit în lemn gîndaci. / Singură, biata Selene / Are lacrimi pe sub gene. / Cățeii pămîntului o latră, / Habar n-au că e de piatră. / Stau în staul cît e anu' / Bivolii lui Fundoianu, / Rumegă și nu se-ndură / A lăsa cocenii-n șură. /

În rest, multe lucruri frumoase, dar și multă zgură. Rămîn valabile mai departe observațiile privind necesitatea însușirii unei științe a nuanțării.

BERINDEI C. OCT. — Pare a vibra un fir de emoție sinceră în *Pentru Labiș* ; sfîrșitul e însă convențional :

Știu, căprioara fulgerată-n mers a trebuit, spre-a te salva, să moară... / Dar n-ai uitat-o. / Fiecare vers a rendscut în noi o căprioară. /

GHILAȘ MAGDALENA — Realizări corecte, lucrate conștiincios și rece. *GH. DELAVRANI.* — O mențiune pentru *Lîngă un mesteacăn*, poezie care degajă o atmosferă gravă meditativă.

I. A. DOMBROZI. — Din ultimul transport, *Am vrut să te uit* e singura care pare a deschide perspective și poate indica un drum de urmat.

RUDOLF NEGRU. — Hotărîrea de a nu ceda modelelor curente e demnă de interes. Din păcate, cu puține și palide excepții *(Dragoste nouă*, partial *Urcuș* și *Adolescență)* încercările dv. sînt școlărești, didactice, fără vibrație.

LAZĂR C. ION, N. BĂDILESCU, AL. BĂLĂNESCU, POPA D. MARIN, M. GRĂDINARU, EUG. CORNELIU, IONEL GR. POPA, MAIER PETRU. — Mai trimiteți.

Lucian Petrescu, Teodor Paraschivescu, Raia Al., Niculescu Lucia, Petru Voinescu, Bubenec Ioan, N. Mocioc, N. M. Manolescu, I. Ionescu-Buzău, Liviu Lefter, Gh. Chelu, N. Georgescu-Mangalia, Sandu Lucian, M. M. N. Dornescu, Deliu C. C., P. L. Năvîrlie, I. Torac, M. I. Predescu, Drăghici Smaranda, Ioan Pop, I. Chisăliță, B., I. Ștefan, R. A. Spineanu, Gheorghe Ilie, Torpan I., F. Dabija, Zăvoianu Fl., Livius R., I. Vasilescu-Pl., Cristiana, Mățel Emil, Popa Valentin. — Lucrări modeste, de inspirație ocazională. Ele nu pot fi publicate sau discutate la această rubrică.

IOANICHIE OLTEANU

Erată

În numărul trecut al revistei noastre s-au strecurat cîteva greșeli : la pag. 2, *Poșta redacției* trebuia să poarte semnătura autoarei sale, Gica Iuteș ; la pag. 6, prenumele corect al poetei Kaputikian este Silva, căreia îi aparține și poezia *Inima*.

cronica literară

cezar baltag:

„răsfrîngeri"

După *Comuna de aur* (plachetă, totuși, a unui debutant, reprezentînd mai de grabă o promisiune decît o certitudine) și după *Vis planetar* (unde se impune ca poet al spațiilor nețărmurite, al timpului cosmic și al virstei adolescente), Cezar Baltag efectuează, cu *Răsfrîngeri*, un salt în alte zone ale lirismului. Cadrul e, în mare, același ca în volumul anterior, unele motive cultivate acolo revin cu insistență obsesivă și aici. Tonalitatea e însă substanțial alta, registrul sentimental e incomparabil mai grav, efortul de a esențializa infinit mai stăruitor. În *Vis planetar*, Baltag se configura ca temperament romantic, atras de colosal, proiecta ființa umană la dimensiuni mitologice, îndumnezeind-o, ca Mihu Dragomir în *Oda fulgerelor*, sau îi scruta (asemenea aceluiași) disponibilitățile de ingenuitate. Mișcarea pe elipsele universului galactic, pe coordonatele unui timp ieșit din hotarele măsurabilului, ori, dimpotrivă, defalcat în unități terestre, se păstrează și în *Răsfrîngeri*, dar nu ca fenomen care să provoace sau să înlesnească sentimentul desprinderii de mărginit, ci ca prilej ce descătușează și motivează, prin conținutul lui, simțămîntul elegiac al trecerii, al alunecării spre neființă, spre neant, al limitei finale de care se izbește făptura umană însetată de desăvîrșire, dar, prin structură chiar, departe de a-și putea împlini integral idealurile. Nu e greu de observat că, sub acest raport, problematica *Răsfrîngerilor* e înrudită cu aceea încorporată în elegiile lui Nichita Stănescu sau în *Clepsidra* lui Ilie Constantin și că traduce o stare de spirit comună și altor poeți contemporani atrași, la rîndu-le, de cîteva din marile teme lirice de totdeauna, într-un sens care beneficiază și de sugestiile eminesciene, și de cele argheziene, și de perspectivele deschise orizonturilor explorabile prin poezia lui Lucian Blaga, Ion Barbu sau Camil Petrescu (din *Transcendentalia*). Investigațiile, apelînd la metafora simbolică sau la limbajul noțional, sînt de natură aș zice *meta*-fizică, vizînd deci realități presupuse a fi dincolo de pragul palpabilului. Efortul e (vorbind despre viață, moarte, timp, destin, existență, locul omului în univers) de a depăși fenomenalul, contingentul și de a ancora în esențial, adică (întrebuințînd un termen mai vechi utilizat și de Cezar Baltag într-una din „răsfrîngerile" sale), în *numenal*. Aventura e, concomitent, sentimentală (întrucît angajează întregul complex afectiv) și intelectuală, accentuînd de la caz la caz unul sau altul din modurile posibile de a o trăi. Oricum s-ar manifesta, tendința e de a comunica experiențe fundamentale, chemate (în intenția poeților) să definească adevăruri tulburătoare, abisale, stări sufletești iscate din contactul omului cu realități greu reprezentabile în forme strict concrete, descoperiri de ordin filozofic, seducătoare prin reverberațiile lor etice. E ceea ce face și Cezar Baltag în *Răsfrîngeri*, angajînd un dialog multilateral cu sine, cu lumea, cu lucrurile, cu semenii, cu legile naturii, cu conceptele.

Vocabula din titlu, repetată ca laitmotiv în aproape toate poemele, denumește, în limbajul cotidian, acțiunea de a proiecta indirect lumină asupra unui obiect sau fenomen, calitatea obiectelor (fenomenelor) de a reflecta lumina proiectată asupra lor, de a radia, luci, retransmite. În accepția lui Baltag, răsfrîngerea e o metaforă a ideii de cunoaștere, a relației și corelației dialectice dintre sufletul uman și univers, aflate ambele sub semnul devenirilor heraclitiene. Totul și nimicul, aproapele și departele, nicăieri și nimeni, țărîna și timpul, odată și niciodată, Mîine și Acum, somnul și trezia, spațiul uranic și cel pămîntean, dragostea și moartea, fulgerul, visul, umbra, destinul, ora și eternitatea, văzutul și nevăzutul, așadar noțiuni abstracte sau concrete, devin realități în care se *răsfrînge* ori care *se răsfrîng* în ființa umană. Împrejurarea exclude senzația de singurătate, excepție și insolit, ridicînd, dimpotrivă, relația la scara general valabilului.

Poetul se răsfrînge în „flacăra drumului" (metaforă a galopului febril prin vîrste) ; se vede pe sine (în *Răsfrîngere de arbore lacom*) devastat de contradicția dintre cel ce devine și cel ce e sau, (în *Răsfrîngere de umbră*), pulsînd „spre-un infraroșu bănuit", adică spre topirea finală în neființă ; își simte (*Răsfrîngere în fîntîna destinului*) proiectată inima, cu viteză fantastică, „în pupila lui Cronos", altfel spus a timpului etern, „pentru o altă expansiune, / pentru retragerea fulgerătoare a cercului / în neantul centrului său", ceea ce vrea să însemne, iarăși, întoarcerea implacabilă, în înțeles tot heraclitean, în pulbere, existența nefiind decît o succesiune ciclică de ipostaze a materiei. Țărîna și Timpul (în *Răsfrîngere de dragoste-Demeter*) nu sînt altceva (poemul e un elogiu adus germinației, vieții) decît „doi fluturi eterni urcînd, coborînd împreună, / doi fluturi cu-o singură pereche de aripi / a cărei bătaie enormă e vară... / și toamnă... / iarnă... și primăvară. / Și iarăși coacere, / iarăși suris de femeie tîrzie, / iarăși somn, iarăși adolescență, / ardere-n cireșii dragostei, apoi amintire a dragostei, / pe urmă uitare... / Pe urmă, aprigă, iarăși / explozie-a nașterii". În *Răsfrîngere de fulger înnoptat*, inima poetului e, la miez de noapte, „castelul / prin care trece Hamlet citind", loc prin urmare al întrebărilor mistuitoare, al marilor tragedii, al graniței dintre real și vis, dintre pur și impur. *Răsfrîngere în Acum* e mărturisirea, pe aceleași coordonate corelative fundamentale, a legăturii osmotice cu solul, istoria, prezentul și viitorul patriei : „Aici este soarele meu, / aici sînt prietenii mei / și fîntînile, // aici orizontul este pe rînd / roată, / deal, / inimă, / aici, din părinții părinților mei / au zburat treptat zilele / și s-au rostit cuvinte / și s-au desfrunzit așteptări / și au căzut ploi / și au luminat patimi, / și la umbra fostilor arbori / fostele frunți / au vegheat călătoriile orelor". Trecutul cuprinde potențial viitorul, prezentul se află deci în stare latentă în trecut, anunțîndu-se ca realitate iminentă : „Inima mea / atunci / era Mîine, // trupul meu / atunci / era Mîine /, sîngele meu / încălzea un trup nenăscut, / glasul meu netrezit / Clătina în miezul semințelor / netrezitele ramuri". Expresie virtuală a năzuințelor încolțite într-un timp anterior, prezentul e eternitate comprimată, punte spre viitor : „Văzul meu e o trecere, / auzul meu e o trecere, / sîngele meu e cea mai frumoasă călătorie / spre inima dulcelui Mîine / pe care îl voi numi fiul meu / și îi voi da cuvintele mele / și ochii / și soarele meu / și rîurile, // și îl voi pune stăpîn peste numele meu / și amintirea mea / și izbînzile, // aici, pe aceste coline, unde eu voi fi mai departe / roată, / deal, / inimă".

Timpul e, de altminteri, în variatele lui valori, laitmotivul întregului volum, căci, spune Cezar Baltag, sintetizînd, în *Răsfrîngere de dragoste (Astarteea)* „Toate au timpul lor, / și pentru tot lucrul sub cer este timp : / timp pentru departe și timp pentru aproape, / timp de sunet și timp de lipsă a sunetului, / timp de bărbat și timp de femeie, / timp pentru niciodată și pentru oricare timp". El poate sta, ca în *Răsfrîngere de arbore lacom*, sub auspiciile Astarteii, doamnă morgana ce-și asmute viespele de foc și ceartă vămile lactee ; poate ploua în lucruri, ca în *Răsfrîngere în memoria soarelui ;* e „calul alb și negru / al zilei și al nopții" care, în *Răsfrîngere în chipul meu nevăzut*, „are frîiele / înnodate în inimă" și „cu coama lui galopează / secundele lumii". Înțeles ca desfășurare continuă între minus și plus infinit, e văzut nu atît ca dat neutral, cît ca forță devoratoare, asociată succesiv și concomitent de ideea de viață și de moarte. În *Răsfrîngere de dragoste (Demeter)*, patronează permanența actului de creație, continuitatea, prin repetarea ciclurilor de existență, a vieții însăși. În *Răsfrîngere de dragoste (Astarteea)* unghiul de perspectivă e melancolic, semnul devenirilor e coborîtor. Astarteea, sugestie a morții, macină timpul, leagănă existența umană, o clatină, între tot și nimic, reeditînd mișcarea simbolică a biblicului Absalom „omul-pendul", evocat și în *Răsfrîngere în memoria soarelui*, o sfîșie și, în cele din urmă, cînd zilele „pier ca fumul", iar oasele ard ca „tăciunele", o pustiește. Concepută ca „ultimă răsfrîngere de dragoste", moartea sălășluiește, de fapt, ca monadă, ca element constitutiv fundamental și inerent, în însăși structura existenței, aceasta nefiind altceva decît o necontenită metamorfoză a materiei, a relației dintre „țărînă și timp".

Glosînd pe marginea sentimentelor umane fundamentale, esențializînd fără paradă de metafore ornante, simboluri criptice, alegorii, contorsiuni, Cezar Baltag posedă rara vocație de a converti noțiunile categoriale, stările de spirit greu de definit și de analizat, în valori reprezentabile. Modelul e cîteodată Ion Barbu, alteori folclorul sau și unul și altul. Expresia, ca și calitatea trării, poartă însă amprenta unei *individualități* artistice de o originalitate cu totul remarcabilă. Dintre numeroasele texte citabile, aleg cu titlu ilustrativ, unul singur, poemul *Ceasornicul*, pe care îl reproduc în întregime : „Ei în ochii mei trăiesc, / ei în ochii mei iubesc, / ei în ochii mei gîndesc, / ochii mei și-i amîntesc. // Trece Nimeni visător, / blond și înmărmuritor, / printr-un veșnic șir de numeni / la același numitor. // Cel ce nu e a venit, / cel ce e s-a risipit. / Lîngă tîmpla mea începe / plus și minus infinit. // Trupul și-l voia înfrînt / ora matură căzînd / sclavă cercului de zgomot / ce-l înscriu monologînd : // (— Oră, cînd erați prezent, / un monarh fosforescent // din oricînd spre niciodată / v-a condus la brat, atent.) // Fața mea-i oglindă rea, / îi dizolvă chipu-n ea, / i-a topit obrazul palid / chipul care-i răspundea. // Trece Nimeni visător, / pur și înmărmuritor, / printr-un veșnic șir de numeni / la același numitor. // Cel ce nu e a venit, /

gheorghe pituţ

fragmente dintr-un poem

Deschid ochii mari
şi lumea e a mea.
Lucrurilor pentru că mă rabdă
lăuntric mă închin
pînă la talpa fiinţei mele.
Dar puternic sub zodii
rivnesc să mă laude apele.
La umbra viitorului
îmi judec trecutul
şi cad în mine
c-un sfert de veac mai jos.
Unde, unde
fac cercuri tot mai mari
pe un ochi îndreptat către sine.

★

Miezul nopţii ca un bivol
călăreţ pe casa noastră.
Era mama
culcată la poala durerii
sub lampă.
Era tata şi o femeie
cu mîinile goale.
Erau toate muncile
venirii pe lume
Din acest viitor
mă ascult bîjbîind
către viaţă.
Pe cer o stea se chinuie
să-şi arate fiinţa nouă
pe neguri.
Mustul sărat al zorilor
proaspeţi
şi încă n-am ajuns
martor al zilei.
Ţipetele sînt pumni mari,
tot mai mari în pereţi.
Un cuţit a sclipit în oală.
Mă doare abia acum
desprinderea de noaptea mea.
Si-a fost brusc auroră.

★

Pentru credinţa mamei
aud ursitorile
croindu-mi drumuri :
Dăm acest copil
Soarelui şi Nopţii deopotrivă
mai bucuros
pentru flăcările hrănite de cranii,
mai atent la tristeţe
şi ascet al tăcerii.
Cu şapte funii zdravene
îi legăm pămîntul de picioare,
de limba a şapte clopote
îl spînzurăm în cer,
punem pe umerii lui
tot părul cărunt al bătrînilor
să-l apese
cu pietrele de moară
si să-i aducă aminte.
Din capul lui să răsară
popoare care n-au fost
şi să le poarte cîntînd
spre judecată
la marginea mării.

★

Triumfă lumina deasupra mea.
Trupul meu e o lumînare
cu flacăra
îngropată în ea.
M-aş aprinde
să luminez seara casa noastră.
Mama trăieşte ca o icoană
umblătoare
Şi tata e puternic şi mare
ca tunetul.

★

Deschid ochii mari
şi lumea e a lor.
Ferestrele casei cusute pe cer
Grinzile puse în cruce
sînt stăvilare
să nu se-ntîlnească stelele.
Mă ridic să-mi port greutatea
şi cad în genunchi.
Mîna apucă lemnul
cad în genunchi
Altă mînă prinde fierul
cad în genunchi
Nu eu sînt greu şi nemişcat,
viaţa viitoare
apasă deasupra mea.

★

Degetele mele lucrează.
Adun pămînt la piept,
adun pămînt pe umeri,
adun pămînt pe faţă,
lipesc lumina cu pămînt,
arunc pe fraţii mei pămînt,
atît de mult pămînt, pămînt
încît sînt tot numai pămînt
dar dinăuntrul meu ceva
puternic mi-a desprins pe rînd
genunchii amîndoi şi sînt
cu trupul gol copil plîngînd
fără de lut ca un cuvînt
şi aş zbura dar sînt copil
şi-alerg cu ciudă... pe pămînt

★

Iată munţii mari
cum muşcă botul lor din cer
cîtă iarbă doamne —
creşte şi sub casă,
dar apele-s ascunse
cu desăvîrşire.
Soarele e-atît de aproape,
cu bucăţi de pîine
aş întinde mînă-n al
ca într-un blid cu miere.
Seara singur
cer să mi se dea lumini
din geam.

★

Numai ochi şi urechi.
Deschideţi lumea la pagina 1
„Strămoşii noştri lăudaţi
de Herodot".
„Romani si daci învinşi,
învingători pe rînd".
„Mi-e dor de podul lui Traian"
răspund
şi celui care ştie i-a plăcut.
Înalt răsună trîmbiţe în cer,
sînt cai şi călăreţii
spînzurati în scări gonind
dar cînd se-ntunecă pe lume
văd săbii ca umbrare drepte
lîngă oşti ostenite.

★

Lîngă somnul bunicului
rupt de bătrîneţe
lumina joacă umbre lungi
pe chipul singuraticului
Robinson.
Ciinele nostru a lătrat
un străin
şi cineva se apropie
negreşit
să-mi stingă lampa.
Adorm cu cartea peste piept
şi-un om cu mască
îmi răpeşte fraţii mici,
le pune bărbi,
mustăţi din păr de cal
şi îi sileşte să ridice
bolovani pe şapte dealuri
pînă-ncărunţesc
şi-i strig
dar ei privesc spre partea
unde nu sînt eu.

★

Dacă sînt acum
e pentru bucuria mea.
Dar vai
unul din doi luptători
va sta
la rădăcina grîului.
Dă-mi puţin întuneric
să-i arunc pe faţă celui vînjos.
Lasă această boare rece
pe trupul obositului.
De-o parte străluceşte Ea
ca moartea lîngă ei.
Şişul a fulgerat
rumeneala amiezii,
turme de bivoli
Cad pe coarne din înalt
şi apasă, apasă
pînă se vede o apă
fără de cute.

Apoi Ea a făcut semn
celui slab
cu unealta nelegiuirii în mînă
să plece. Şi poate plîngea
Pe fruntea mea era frig.

★

Victorii mari îmi trec
prin sînge.
Pe tine te-am ales
dintre fetele ţării.
Pune la încercare
aceste braţe ale mele
dacă vrei să mă plîngi.
Căci voi lupta fără şiretlic.

★

Imi spui nimicuri zile-n şir
despre podoabele
cu care-ţi aperi goliciunea.
Pot să m-ascund, să fug
de lîngă somnul tău.
Totuşi am pus iertare
pe sudoarea acră
de la subsuoara ta.
De ochi vicleni
ne apărăm cu storuri grele,
dar după fumul din tigara mea
ghiceşti că nu-s al tău
şi bănuieşti
voinţa nu ştiu cui în mine.
Cum să păstrez
această vietate simplă
cînd cel ascuns în pîcle
îmi arde cugetul
ca un dezastru ?
Rămîi, te recunosc
cu omenia cîtă mi-a rămas,
aş vrea să te iubesc
ca cel din urmă om.
Mai cred
că era ca o altă lumină.

marius robescu

demult

De mult aprindeam focul în frunze
şi adormeam cu pieptul pe armă
lîngă părul fetei împrăştiat.
De mult,
pînă ningea pe mine
ca peste un mort drept
părăsit pe scutul său.
Omul uită mereu de unde vine
şi eu de-acolo vin
şi se face că n-am uitat.
Dar şi aceasta poate fi
iluzie, prefăcătorie sau vis !
Cade lumină
ca o tidvă aruncată
în nebunia fîntînii,
amestecîndu-mi sîngele în rotocoale
Lumea curat năluceşte
ca un umăr din mare,
ca un astru aproape,
ireală lume şi
orbitoare.

după cuviinţă

Sub lumile cerului stinse în valuri
dusă în luntre să fii
aproape de gura destinului.
Strigătul rar al tău
ca o pasăre cu gîtul întins
să tulbure după cuviinţă
pacea ţinutului.
Ciinilor orbiţi cu pietre
să le-aprindă ochi tineri,
conuşa să se dea focului
hrană pe sine,
un oţel nou să se chinuie
în pîntecul ceasului.
Dovedite acestea
oricărui suflet împiedecat
în greutatea scutului, pe drum,
tu să primeşti daruri şi laude
singură, neştiutoare...

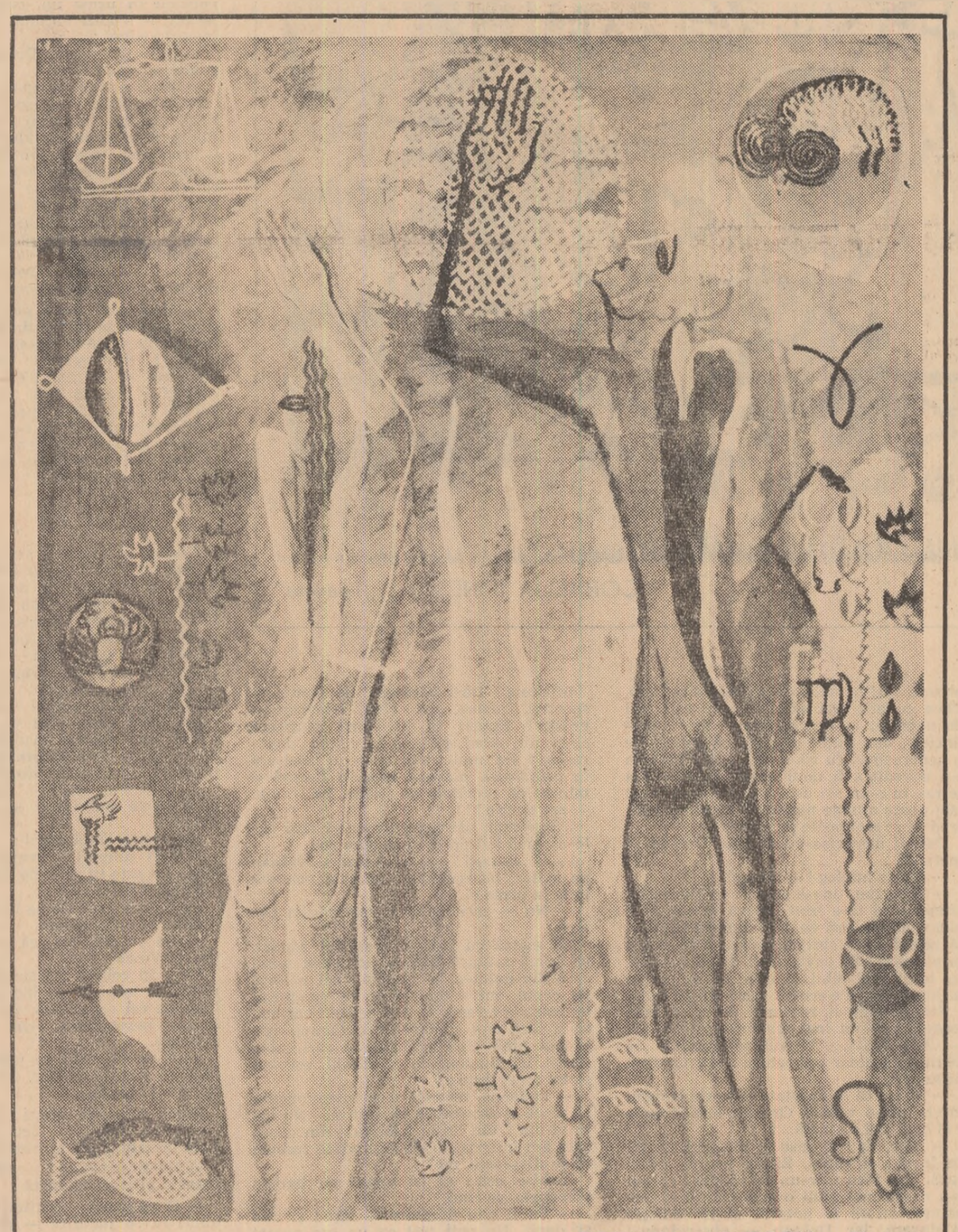

CORNELIA IONESCU: „Elogiu"

incertitudine

Ceva de fructe roşii, de frunza mărului
de apă luminată.
O goană rece de aripi,
ochiul salciei
asupra grumazului tău,
Patimă fără trecut,
ce pot spune
să-mi pară bine ?
Pereche nemişcată îţi sînt
şi nu-ţi cer să te-nduri
şi nu vreau să te iubesc acum
Minunată poate fi
dementă liniştea aceasta,
minunat gîndul meu
închis în zale de sticlă.

cerbul

Liniştе-n văile noastre
în ce chip, ne gîndim, poate fi
cînd un cerb pletos, lingîndu-şi urma
se ascunde-n codrii timpurii.

Cine să-l ajungă mai întîi,
cîinii cui vor gîtui pe cerb,
cine-şi va hrăni din sîngele lui
timp de şapte ani ogorul sterp ?

Steaua ce bătea în coviltire
cînd înfrigurati trecurăm munţii
poate-i steaua lui apropiată
şi de care-l doare osul frunţii...,

andrei mureşanu

— o sută de ani de la naşterea lui —

Poetul transilvănean Andrei Mureşanu, „profet" al semnelor vremii sale, s-a născut la 16 noiembrie 1816 ca fiu al unui morar de la Bistriţa. În 1838 îşi începea colaborarea literară la folle lui Barîţiu de la Braşov. În 1848, după o însufleţită producţie lirică şi după remarcabile traduceri din Schiller, Wieland, Herder şi Bürger, scrie *Deşteaptă-te române*. Noul cîntec, considerat ca o adevărată „marseilleză" românească, nu se adresa numai transilvănenilor, ci, în aceeaşi măsură, pentru a-şi „croi o altă soartă", tuturor celor loviţi de „oarba neunire la Milcov şi Carpaţi".

Chemarea sa despica întinderea tuturor punctelor cardinale desfăşurîndu-se impetuoasă şi solemnă :

„Români din patru unghiuri, acum ori niciodată. / Uniţi-vă-n cuget, uniţi-vă-n simţiri ! / De fulgere să piară, de trăsnet şi pucioasă, / Oricare s-ar retrage din gloriosul loc, / Cînd patria sau mama, cu inima duioasă, / Va cere ca să trecem prin sabie şi foc".

Cu acest cîntec, sub îndemnurile furtunoase ale căruia s-au purtat luptele eroice ale lui Avram Iancu, începe gloria lui Andrei Mureşanu. Transilvănenii văd în el pe Alecsandri al lor, e comparat cu Al. Petöfi, cîntăreţul revoluţiei maghiare, cu Rouget de Lisle al Franţei. Aureola de bard al naţiunii îl înconjoară necontenit. Cîntarea lui, repetată în mii de împrejurări, devine un simbol al luptei pentru libertatea şi unitatea naţională. Poeziile de factură minoră, cu caracter omagial, consacrate în anii absolutismului (1850—1860) unor puternici ai timpului, nu-i ştirbesc prin nimic faima anterioară. În 1862, la apariţia volumului său de poezii, e sărbătorit de „Asociaţiunea pentru literatura română şi cultura poporului român din Transilvania" oferindu-i-se, cu prilejul adunării generale de la Braşov, primul premiu naţional cunoscut în provincia de peste Munţi. Premiul, în sumă de 50 de galbeni, era, fără îndoială, destul de modest, fapt constatat de însăşi preşedintele „Asociaţiunii", Andrei Şaguna, dar el, după explicaţiile preşedintelui, nu s-a dat pe măsura însemnătăţii „celebrului poet", ci a posibilităţilor pecuniare ale societăţii, importanţa sa „foarte mare" fiind de ordin „moral". Ca o compensaţie, i se dorea totodată să aibă şi în viitor vigoarea munţilor din apropierea Braşovului : Vîrful Surului şi Măgura Codlei.

Neavînd această vigoare, poetul s-a stins pe neaşteptate, în urma unei boli de nervi, la 24 noiembrie 1863 în vîrstă de 47 de ani. În 1869, „Asociaţiunea" a luat iniţiativa ridicării unui monument în amintirea laureatului său.

Faima lui a străbătut şi dincoace de Carpaţi, apologetul ei fiind însuşi M. Eminescu care, în *Epigonii* l-a evocat şi pe Andrei Mureşanu printre „firile vizionare" ce făceau „valul să cînte", ce puneau „steaua să zboare". În evocarea lui Eminescu, ca poet al libertăţii,

„Mureşan scutură lanţul cu a lui voce ruginită / Rumpe coarde de aramă cu o mînă amorţită, / Chiamă piatra să învie ca şi miticul poet, / Smulge munţilor durerea, brazilor destinul spune / Şi bogat în sărăcia-i ca un astru el apune / Preot deşteptării noastre, semnelor vremii profet."

Pe lîngă strofa din „Epigonii", Eminescu, care-şi cînta în poetul transilvănean propriul său destin, îl consacră trei mari poeme dramatice — *Mureşan* (1869), *Andrei Mureşan* (1871), *Mureşan* (1876) — înfăţişîndu-i viaţa în lumina unei apoteoze încandescente. Recitind aceste poeme, nu ne putem sustrage ispitei de a cita încă o strofă din tulburătoarea cîntare eminesciană :

„Profete al luminei, în noaptea-ţi te salut / Şi vărs geniu de aur în corpul tău de lut, / În buclele-ţi eu strecor dulci lauri de argint, / Ca raza zilei albe, eu geniul ţi-l aprind".

În 1881, se tipăreşte la Sibiu o nouă ediţie din versurile sale, avînd ca prefaţă, pe lîngă mărturisirile poetului făcute în 1862, „datele biografice" publicate în Gazeta Transilvaniei cu ocazia decesului său. În nota ce însoţeşte ediţia, se arată că ediţia din 1862 „fiind de ani încoace trecută în mîinile publicului *pînă la cel din urmă exemplar*, la stăruinţele multor adoratori ai naţiunei noastre, ai musei române şi ai neuitatului autor răposat s-a tipărit această ediţiune nouă a poesiilor lui Andrei Mureşan".

Exagerîndu-i dimensiunile, Aron Densuşianu a comis însă la 1885 eroarea de a-l considera — prin limbă şi talent — superior lui Vasile Alecsandri (*Istoria limbei şi literaturii române*, p. 231) afirmînd totodată că „nime în oda naţională n-a atins înălţimea lui A. Mureşanu" (idem, p. 228—229). Afirmaţiile lui Aron Densuşianu au provocat indignarea lui Titu Maiorescu care, prin cunoscutul articol *In lături* (1886), nu numai că a scos din circulaţie pe anacronicul istoric şi critic literar — vechi adversar al său —, dar a supus la o grea încercare însăşi reputaţia de poet a lui Andrei Mureşanu.

Cu toată incisivitatea atacului, despre „Deşteaptă-te române" Maiorescu a vorbit însă în termeni convenabili, judicioşi. „Andrei Mureşanu — sublinia neînduplecatul critic — a scris multe versuri, dar a făcut o singură poezie : *Deşteaptă-te române*. Această poezie (deşi prea lungă) arată un simţămînt patriotic adevărat, a venit în momentul unei mari agitări a spiritelor, a fost din întîmplare *singura* care a dat expresie acelei agitări în acel moment (1848) şi astfel a devenit populară şi a rămas cunoscută de toată lumea românească." Pentru Maiorescu, „în întregimea ei", poziţia literară a lui Andrei Mureşanu era similară cu cea a poeţilor germani Nicolaus Becker şi Max Schnekenburg, deveniţi celebri prin cîte o singură poezie patriotică. Timp de decenii, verdictul lui Maiorescu a fost considerat definitiv şi a constituit o barieră de netrecut în calea încercărilor unor cărturari transilvăneni de a deschide o optică mai largă pentru aprecierea operei literare a bardului paşoptist. Şi, într-adevăr, nici monografia lui Valer Branişte de la 1891, prezentată ca teză de doctorat la Universitatea din Budapesta, şi nici lucrarea profesorului Ioan Raţiu din 1900 (*Viaţa şi operile lui Andrei Mureşanu*) n-au reţinut atenţia criticei româneşti şi n-au schimbat atmosfera formată în jurul poetului.

S-au înmulţit însă aprecierile în jurul marşului de la 1848, pe care istoricul literar Gh. Bogdan-Duică îl considera în 1888 ca o „surprindere între poeziile lui, o columnă pe nişte ruine, un palmier în pustiu, un cedru într-un pîlc de fagi". Pe aceeaşi linie se situa şi Octavian Goga, continuatorul tradiţiei patriotice a poeziei lui Andrei Mureşanu. Într-o conferinţă ţinută la Blaj în anul 1911, cîntăreţul pătimirii noastre îşi formula opiniile despre înaintaşul său prin această originală metaforă : „Florile din familia monocotiledonatelor dau o singură floare în întreaga lunga lor viaţă. O asemenea floare e *Deşteaptă-te române* al lui Andrei Mureşanu, a cărui liră s-a discordat pe urma acestui cîntec sguduitor care e expresia de înalt talent literar a curentului de idei care îndruma literatura ardeleană în acel timp." Într-un mod tot atît de original avea să se exprime mai tîrziu şi G. Călinescu, dînd o semnificaţie nouă raportului dintre *Deşteaptă-te, române* şi celelalte creaţii ale autorului său : „Marseilleza română" scrie G. Călinescu „a distrus restul poeziei lui Mureşanu, ce înseamnă totuşi *un pas* în progresul poeziei ardelene profetice ce avea să culmineze în Octavian Goga" (*Istoria literaturii române*, p. 239).

Mai mult succes, lărgind însăşi orizontul cultural al epocii paşoptiste şi al anilor ce i-au urmat, au avut cercetările asupra operei de traducător a lui Andrei Mureşanu, făcute de Gh. Bogdan-Duică şi Ion Gheţghel, şi cele întreprinse asupra activităţii sale pedagogice şi ziariste. Ele au marcat calităţile de militant cultural ale poetului, spiritul său polemic şi dragostea lui pentru poezia populară şi arta românească. Natura acestor preocupări se relevă din însăşi titlurile cîtorva din evocările şi articolele publicate între anii 1839—1854 în periodicele *Foaia pentru minte, inimă şi literatură* şi *Gazeta de Transilvania* de la Braşov şi *Telegraful român* de la Sibiu : *Biografia lui Williams Pitt* (1839), *Cîteva reflexii asupra poeziei noastre* (1844), *Artele sau măiestriile cele frumoase, Românul şi poezia lui, Românul în privinţa muzicei, Românul în privinţa zugrăvirei, Măestria tiparului* (1853) etc. Şi Mureşanu, ca şi George Barîţiu, Al. Russo şi Vasile Alecsandri recomandă poeţilor necesitatea de a se orienta după limba şi literatura populară. Menirea poeziei e privită de pe poziţiile luptei pentru libertate. „Poezia — scria Mureşanu în articolul *Românul şi poezia lui* — a fost limba de comunicaţiune între cei apăsaţi şi înfieraţi cu marca sclaviei. Poezia a fost şi va fi totdeauna apostolul şi propăşitorul libertăţii, cu care este aşa de strîns înrudită". Într-un alt articol arăta că „un singur cîntec, *Marsilieza* a fost în stare a însufleţi pe poporul francez ca să nu-i pese de foc şi sabie". Tiparul, presa adică, a fost născocit de „spiritul liber omenesc" pentru a contribui la lupta „între libertatea şi tirania spiritului, între libertatea cetăţeană şi guberniul silei". În domeniul pedagogic s-a remarcat prin traducerea lucrării *Icoana creşterii rele* (1848) după Cr. F. Saltzman şi Carol Han şi diferite alte articole.

Contribuţiile sale, după mărturisirea din articolul despre *Proprietate*, nu erau scrise pentru „literaţii cari n-au trebuinţă" ci pentru „poporul de rînd", pentru „plebe", la care se gîndea „ziua şi noaptea" şi de a cărui „înaintare în cultură, bunăstare şi înflorire materială s-ar bucura din adîncul sufletului".

Sub regimul puterii populare, cu prilejul centenarului morţii sale, opera lui Andrei Mureşanu a fost reconsiderată însă în totalitatea ei, dîndu-se aceeaşi atenţie atît poeziei cît şi contribuţiilor sale pedagogice, culturale şi economice. Ediţia lui D. Păcurariu din 1963, *Poezii şi articole*, însoţită şi de o bibliografie a scrierilor poetului şi a celor consacrate studierii sale, constituie o reparaţie istorică de neîndoielnică importanţă, restabilindu-se adevărul atît cu privire la „aprecierile hiperbolice" cît şi la „reacţiile minimalizatoare".

Din bibliografia menţionată lipseşte însă unul dintre cele mai ample studii consacrate vieţii şi activităţii sale : *Materialul pentru biografia lui Andrei Mureşanu* publicat de George Barîţiu în 1878. (Observatoriul, Sibiu, nr. 47—64).

Continuînd poezia militantă transilvăneană inaugurată de George Barîţiu în „Foaia pentru minte, inimă şi literarură" (1838), Andrei Mureşanu a fost atît ca poet cît şi ca om de cultură precursorul remarcabil al lui George Coşbuc, Şt. O. Iosif şi Octavian Goga.

VASILE NETEA

reconstituirea

povestire de horia pătraşcu

PARTEA ÎNTÎI

Pe la prînz, căldura deveni năpraznică. Aerul — înăbuşitor de uscat — începu să ardă de-a binelea, născînd deasupra ştrandului pustiu, parcă aevea, forme şi contururi de vîlvătăi transparente. Soarele scoase la iveală pînă şi bruma de umezeală ascunsă în pletele sălciilor plîngătoare ce marcau cotul rîului, dinspre haltă ; în unduirea lor reţinută, calmă, sălciile păreau a plînge acum cu adevărat, risipind în jos, către tulpini, lacrimi unsuroase şi grele de sudoare. Timpul însuşi — cu puterile stoarse de arşiţa asta cumplită, înnebunitoare — se oprise în loc...

I.

Rezemat de peretele din scînduri al restaurantului „Pescăruş", plutonierul cel negricios fuma fără plăcere, stînjenit de uniforma aspră, din postav, închisă pînă la gît, strîns. Fierbinţeala îi muiase trăsăturile — de obicei aspre, dure — şi cum sta acolo, acum, chipul îi trăda pe de-a-ntregul firea potolită, blîndă, de om cumsecade.

— O să faci insolaţie, măi tovarăşe ! — mormăi într-o vreme, adresîndu-se lui Toma, aflat în faţa lui, la doi paşi, în plin soare.

Dezbrăcat pînă la brîu, ospătarul moţăia pe terasă cu capul căzut pe una din mese. Umerii săi, alarmant de roşii, prinseseră a da la iveală un soi de pete ciudate, de un roz crud, lăptos.

— Eşti ca un rac pe spinare ! — reluă miliţianul, cu voce egală, abia reuşind să-şi ascundă plictiseala. Ai să faci băşici sub piele. Şi dai de dracu, ascultă ce-ţi spun ! Pune ceva pe dumneata. Sau treci colea lîngă mine, mai la umbră.. Zău că dai de dracu !

— Nu dau — vorbi gros omul de undeva de sub braţele păroase, aşternute pe masă jur-împrejurul capului. Sînt obişnuit. Pot sta la soare oricît. Am pigmenţii buni !

Plutonierul aruncă ţigara — rotund — peste balustrada terasei ; căzută în nisipul plajei, aceasta continuă să ardă, trimiţînd în sus o rază de fum albăstrui.

— Ce zici că ai ?

— Am **pigmentaţie bună, la piele !** — preciză ospătarul ; şi simţi cum sudoarea adunată la încheeturi, sub coate, i se prelinge în dosul urechilor.

O bătrînă îmbrăcată în negru, purtînd în braţe o legătură cu ierburi, coborî terasamentul îndreptîndu-şi paşii către podul îngust ce unea terenul haltei cu plaja, arcuindu-se peste rîu. De dincolo, de pe terasă, plutonierul o văzu cum se apropie ; silueta femeii i se păru cunoscută ; nu reuşi să-şi amintească de unde anume.

— Cînd au zis că vin ? — îl întrebă Toma, săltîndu-şi capul ; şi îşi strînse imediat ochii din pricina luminii.

— Ştiu eu ? Trebuiau să fi sosit ! — zise plutonierul.

— Aveţi noroc cu lumea ! — făcu ospătarul, împreunîndu-şi degetele şi pocnindu-le apoi pe rînd, ascultînd parcă cu plăcere troznetul ascuns al oaselor.

— Cu care lume ? — nu înţelese plutonierul.

— Cu lumea de-aci ! — şi Toma arătă din cap către plaja goală. Se ridică apoi în picioare şi luă de pe spătarul scaunului halatul alb, strălucitor, proaspăt călcat. De obicei e prăpăd ! — continuă, începînd să se îmbrace. Cînd năvălesc la bere, sau la mai ştiu eu ce, îmi vine să-mi iau cîmpii ; să mă duc încotro oi vedea cu ochii ! De-aia zic : mare noroc aveţi !

Plutonierul întoarse capul şi privi peste umăr către tribuna înaltă, din cărămidă zmălţuită, a stadionului celui nou. De aici, de pe terasă, tribuna se vedea din spate, astfel că oamenii aflaţi în ea nu se puteau zări : ajungea însă pînă pe plajă — venind dintr-acolo — un muget surd, înăbuşit, din mijlocul căruia răzbăteau uneori, distinct, strigăte răzleţe.

— S-a prevăzut — zise plutonierul. **Special** s-a ales ziua, altfel era de rău ! Lumea e curioasă, întotdeauna vrea să ştie că ce e, şi cum ! Ar fi dat buzna.

— Aşa e, da, lumea asta ! — îl aprobă Toma ; şi căscă îndelung. Cum dă de ceva mai acătării, care o-ntărîtă — cum se şi stîrneşte ! Şi gata : dă buzna !

— Chiar ! — făcu plutonierul, acrit. Şi continuă bodogănind, vorbind parcă de unul singur : Dacă ea vrea — dă buzna şi se vîră în sufletul omului !Se vîră în sufletul tău cînd nici nu te aştepţi... ! Că aşa e făcută ea : **să se vire !** Parcă ce-i poţi face ?

— Nimic. Ce să-i poţi face ? — şi Toma se strîmbă uşor : halatul încins îi ardea umeri.

Departe — către gară — şuieră stins o locomotivă. Bătrîna ajunsese la mijlocul podului ; sub paşii ei, puntea se clătina încetişor.

O pasăre ţipă ascuţit şi subţire, între sălcii. Toma se uită într-acolo încercînd să o descopere din priviri.

— Vin ! — tresări plutonierul ; şi, cu un gest scurt, îşi potrivi peste piept diagonala pistoletului atîrnat la şold.

Clacsonînd strident, un „G.A.Z." se apropie în viteză : ocoli terasa şi se opri brusc, scrîşnind din frîne, adunînd din urmă un nor imens de praf. Plutonierul duse mîna la chipiu. Involuntar, Toma schiţă un gest asemănător ; o dată însă braţul ridicat, nu se putu stăpîni şi prelungi mişcarea, pipăindu-şi discret — cu vîrful degetului — cicatricea rănii din creştet, abia vindecată.

Una din portiere sări în lături ; un bărbat gras, asudat din cale-afară, îmbrăcat într-un costum alb de vară, subţire — acum şifonat — coborî din maşină, răsuflînd greu şi făcîndu-şi vînt cu o pălărie de paie. Pălăria avea borurile ude.

Se apropie de cei doi rămaşi pe terasă, în aşteptare.

— Să trăiţi, tovarăşe maior ! — raportă negriciosul. E-n ordine, s-a pregătit tot ! Putem începe.

— Bine, Dumitrescule — i se adresă noul venit, fără a-l privi ; glasul îi tremura de oboseală. Bun ! — adăugă, chinuindu-se să scoată batista din buzunarul interior al hainei descheiate larg, peste pîntec ; continua să transpire din abundenţă.

Se adresă celor din maşină :

— Poftiţi, tovarăşi !

Unul cîte unul, aceştia coborîră — pe rînd : mai întîi Scherer, operatorul, trăgînd după el o ladă de campanie ; apoi Drăgan, secretarul de partid al fabricii de butoaie, purtînd pe umăr trepiedul aparatului de filmat ; iar şi mai tîrziu, Paveliu — directorul cursului seral al şcolii medii din localitate.

Ultimii coborîră cei doi : neraşi, murdari, cu chipurile răvăşite de nesomn, ei se traseră mai la o parte pentru a nu-i împiedica în vreun fel pe ceilalţi. În tot acest timp clacsonul „G.A.Z."-ului continua să sune, nestăvilit, asurzindu-i pe toţi.

Maiorul se duse la maşină şi se aplecă peste parbriz :

— Ce faci, băiete ? De ce clacsonezi ?

— Nu clacsonez, tova-maior ! — scînci, din interior, şoferul, bîlbîindu-se a scuză. Era foarte tînăr, imberb, şi — deşi purta uniforma albastră a miliţiei — părea încă un copilandru.

— Cum nu clacsonezi ? — se miră maiorul. Acum ce faci ? Nu clacsonezi ?

— S-a blocat ceva ! — explică tînărul disperat, izbind inutil cu pumnul în butonul din centrul volanului.

— Taie-i contactul ! — strigă maiorul pentru a se face auzit. Fă-i ceva, să tacă ! Vezi tu pe urmă ce dracu are !

Tînărul se strecură afară din maşină şi ridică capota. Cotrobăi o vreme prin mărunţaiele motorului, apoi zmuci de ceva, înjurînd. Răsună un pocnet sec ; zgomotul încetă brusc.

Dinspre stadion se născu un nou muget, mai puternic de data asta ; o pasăre ţişni speriată dintre sălcii ; se ridică, aproape vertical, în văzduh. Pluti în loc cîtva timp, apoi începu să coboare încet, cu prudenţă, descriind cercuri line, mereu mai largi ; pieri în cele din urmă undeva către arăturile cooperativei de dincolo, de peste oraş, de la poalele muntelui.

— Neamţule ! — zise maiorul.

— Ordonaţi ! — tresări Scherer. Clipi des, şi căută să-l descopere în jur pe cel care îl strigase ; tocmai îşi scosese ochelarii pentru a le şterge lentilele aburite.

— Trebuie să ne grăbim. În cît timp instalezi drăcovenia aceea ?

Scherer îşi potrivi ochelarii pe nas :

— Îndată, tovar'ş maior. În cel mult un sfert de ceas, sînt gata.

— Bun ! — făcu maiorul. Şi se adresă celor doi :

— Aşteptaţi ceva mai încolo ! O să vă chem eu.

Vuică, vlăjganul cel cu gura spartă — îmbrăcat într-un trening decolorat pe a cărui bluză abia se mai puteau distinge iniţialele unui club sportiv — fu cel dintîi care se urni din loc pornind către malul rîului, la întîmplare. Ripu îl urmă în tăcere. Tricoul subţire, cu mîneci exagerat de scurte, cît şi pantalonul negru, ţintat, strîns pe coapsă, îi scoteau în evidenţă trupul frumos de adolescent, bine proporţionat. Braţele vînjoase, bronzate, puţin îndoite din cot, cu palmele uşor desfăcute — gata, parcă, mereu, să apuce — abia i se mişcau în mers.

Se aşezară pe mal, în iarbă, la umbra unuia din stîlpii ce susţineau capătul podului ; astfel că bătrîna, tocmai trecînd pe deasupra, nici măcar nu-i zări.

Rîul curgea agale la picioarele lor, clipocind mărunt, uniform. Uneori — în adîncurile sale — fulgera alb, scurt, burta răsucită a cîte unui peşte.

Ajunsă în mijlocul plajei, bătrîna se opri ; aşeză legătura jos, apoi o desfăcu şi începu să împrăştie în soare, cu degetele, ierburile culese. Cum sta acolo aplecată din şale, îmbrăcămintea ei neagră puncta dureros — ca o pată — albul intens al plajei încinse.

— **Violenţa !** Violenţa — şi însingurarea ! Iată două din atributele lumii în care trăim ; două din atributele proprii lumii moderne ! Reflectate — mai cu seamă — în rîndurile tineretului ; la noi mai puţin, ce e drept — în alte ţări atingînd însă proporţii de-a dreptul îngrijorătoare. Am dreptate ?

— Şi dumneata cum îţi explici acest fenomen ? — întrebă maiorul, iritat de vorbăria asta pretenţioasă şi necerută de nimeni, a directorului.

Paveliu nu răspunse ; se îndepărtă îngîndurat, călcînd ca un cocostîrc pe picioarele lui subţiri şi înalte.

— Ce-i cu ăsta ? — făcu Drăgan, uluit.

— Ce să fie ? — zise maiorul. Vai de capul lui !

— Tot chestia cu copilul ? — se informă Drăgan.

— Tot. În plus a început să şi bea, pe ascuns ; bea de stinge ! Într-o seară l-au găsit întîmplător doi elevi, şi l-au dus acasă : abia mai răsufla ! Probabil că — acum — tot pentru asta a plecat.

— Urîtă treabă... ! — murmură Drăgan. Şi chiar nu se mai poate face nimic ?

În tribună se iscă un vaiet scurt, de dezaprobare. Un tren se apropia de haltă. Locomotiva se zărea departe, înspre cîmpie ; nu-ţi puteai da încă seama dacă înaintează, sau dacă aşteaptă la semnal. Curînd însă trenul avea să treacă prin faţa haltei.

— Mă tem că nu — zise maiorul, privind într-acolo. În fiecare om există ceva ascuns, instinctual... ca un fel de refugiu. Ceva cu atît mai ascuns — cu atît mai de nedibuit — cu cît omul e mai neputincios ; mai puţin pregătit să întîmpine o nenorocire ; cu cît e mai slab ! Paveliu s-a dovedit a fi unul dintre aceştia. S-a retras într-un soi de... bîrlog ; unde nu-l mai poate ajunge nimeni — şi nimic ! Nu cred că se mai poate face ceva... !

Deşi îl urmărise cu atenţie, Drăgan se încruntă :

— Nu te înţeleg ! — făcu el.

— Drăgane, una e să cazi în genunchi, atunci cînd te-a izbit cineva în cap — e logic ; alta e însă ca, în genunchi fiind — **să refuzi** orice sprijin pentru a te ridica în picioare ! Să devii lipsit de rezonanţă ; cu totul insensibil la cele ce se petrec în jurul tău ! Pe scurt : cazul lui Paveliu.

Şedeau alături, rezemaţi de balustrada terasei, privind înaintea lor — peste rîu — către haltă. Trenul se apropia. Se distingeau chiar vagoanele : era un tren de marfă.

— Poate că ai dreptate — vorbi Drăgan încet, într-o vreme. Oricum însă, treaba e al dracului de urîtă... !

— Este, da ! — zise şi maiorul, la fel de încet ; şi zîmbi. Zîmbi pentru întîia oară, şi o făcu într-un fel ciudat : chipul său născu mai mult o grimasă ; o strîmbătură, aflată la hotarul dintre duioşie şi durere, iar Drăgan — observîndu-i zîmbetul — simţi cum roşeşte pînă în vîrful urechilor.

— Iartă-mă — şopti — tocmai cu tine m-am găsit să vorbesc despre lucruri din astea ; şi tocmai acum... !

— Nu fi caraghios ! — îl linişti maiorul. Ce, am devenit sentimentali ?

Şi izbucni în rîs, deodată :

— Am devenit sentimentali, bătrîne ? Se poate ?

Apoi îşi răsuci capul către terasa „Pescăruşului" :

— Gata, neamţule ? — strigă într-acolo.

— Îndată, tovar'ş maior ! — răspunse Scherer, ştergîndu-şi de zor ochelarii, împiedicat în mişcări de cablurile ce îi atîrnau, cîte două, de fiecare umăr.

—Hai, băiatule ! Hai — că ne apucă noaptea !

Scherer dădu buzna în local, trăgînd cablurile după el.

Vagoanele alunecau acum domol prin faţa haltei, tîrîte de locomotiva ce se îndepărtase deja, către gară. Treceau rînd pe rînd vagoane-cisternă noi, strălucitoare, vagoane încărcate cu autoturisme ultimul tip, acoperite de acel strat dizgraţios — dar necesar — al vaselinei de protecţie ; vagoane frigorifer uriaşe, împestriţate cu firme stridente, scrise în diverse limbi... (trecu şi un vagon vechi, **hodorogit, zdrăngănind infernal din saboţii uzaţi**)... apoi, iar : vagoane noi, încărcate pînă la refuz cu maşini-unelte vopsite proaspăt, maşini a căror destinaţie era greu de precizat.

Într-un singur vagon — ultimul — se aflau manechine pentru vitrină : trupuri de femei şi bărbaţi, amestecate de-a valma, învelite în saci transparenţi, din plastic.

În sfîrşit, gîfîind din greu şi scuipînd printre roţi nori denşi de abur — ca şi cum ar fi mestecat cineva spumă, scuipînd-o printre dinţi, la intervale — o a doua locomotivă îşi făcu apariţia, împingînd mărfarul din urmă. Ajunsă în dreptul haltei şuieră ascuţit — şi parcă triumfător.

Dincolo de rîu, pe plajă — bătrîna sfîrşise resfiratul buruienilor. Se ridică, dreaptă, strîmbîndu-se urît din pricina durerii ce îi săgetă şalele. Privi roată, de jur-împrejur ; nu văzu mare lucru :

Sălciile — cu care se obişnuise zi de zi, privindu-le — erau aceleaşi : vechi, uscate, numai bune de făcut surcele şi de folosit iarna, la foc ; ce să vadă la ele ?

Calea ferată ? Ducă-se pe pustii ! Plimbă oamenii de colo-colo aşa, fără nici o noimă ; fără nici un Dumnezeu !

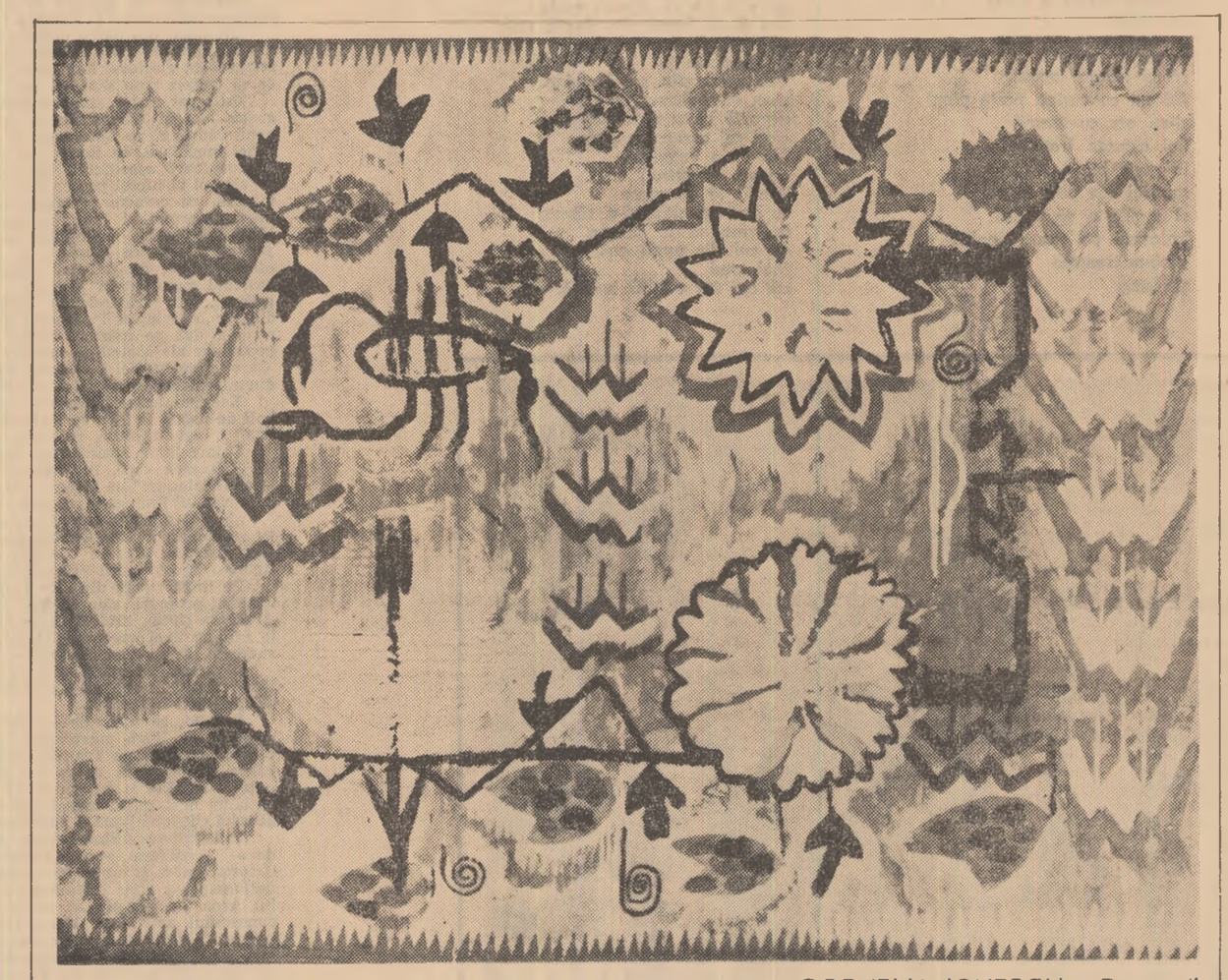

CORNELIA IONESCU: „Toamna"

Muntele ? Dă-l păcatelor de munte — sportivi, cabane, apă caldă, televizor — prostii ! Numai în ast-iarnă muriseră cinci, din Arad, rătăciţi în viscol ; degeraseră ! Pe unul, singur — îl găsiseră în primăvară putrezit lîngă o fîntînă şi mîncat pe jumătate de jivine. Ea — una — **aşa auzise ! ! !**

...Supărată, bătrîna purcese să facă cale-ntoarsă îndreptîndu-se spre pod.

— O cunoşti ? — îl întrebă Drăgan pe maior, observînd că aceasta priveşte lung în urma ei.

— Nu — zise maiorul, scoţîndu-şi pălăria.

Îşi şterse cu batista creştetul asudat, pe urmă scuturî batista udă prin aerul cald din-naintea lui. Agăţă apoi pălăria de capul uneia din ţevile ce susţineau balustrada terasei. O lăsă acolo. Continuă să-şi facă vînt cu batista desfăcută, agitînd-o pînă cînd aceasta se răci, abia simţit. Îşi tamponă cu ea obrajii, vorbind în tot acest timp :

— Drăgane, nevastă-mea intenţionează să plece la Braşov, la părinţii ei... Nu mă privi aşa ! Vin de la tribunal ; din cauza asta am întîrziat ! Odată şi odată trebuia să se sfîrşească, nu ?

Închise ochii şi îşi apăsă cu batista pleoapele, pe rînd.

— Eu îi dau dreptate — zise ; şi rîse stînjenit. Nu poţi trăi cu un om numai trei zile pe săptămînă !

Îşi strecură batista în buzunar, făcînd-o ghem cu pumnul. Continuă :

— Am nevoie de nişte bani. Ea vrea să plece numaidecît — ştii cum e în cazuri de-astea ! O înţeleg... Poţi să-mi împrumuţi ?

— Gata, tovar'ş maior ! — anunţă Scherer, din spatele lor.

— Ascultă, Nicule — zise Drăgan, neluînd seama la vorbele maiorului. În fond ce-au făcut, mă, ăştia doi ? Că vuieşte întreg oraşul !

Răsuflînd greu, maiorul începu să-şi încheie haina :

— S-au îmbătat într-o seară aici, acum o săptămînă ; s-au luat la bătaie. Ospătarului — care încercase să intervină — i-au spart capul. Au dărîmat baraca de colo (şi arătă cu mîna către o construcţie din plăci fibro-lemnoase, avînd aspectul unui castel din cărţi de joc), apoi, continuînd să se bată au ajuns pe malul rîului unde cel înalt — numitul Vuică — a căzut în apă. Dacă n-ar fi sărit un ceferist aflat întîmplător prin apropiere, individul s-ar fi înecat cu siguranţă. Se pare că s-au folosit şi de cuţite, nu se ştie însă exact...

Făcu o pauză ; continuă apoi :

— Pe scurt : huliganism declarat, plus **distrugere de bunuri publice, plus — ceea ce e mai grav** — tentativă de omor ! Intraţi pe mîna tribunalului — asta dacă n-aţi fi intervenit voi, cei din fabrică — s-ar fi ales cu o detenţiune variind între şase luni şi, pe puţin vorbind, opt ani de zile !

— Eşti sigur că a fost numai atît ? — urmă Drăgan să se intereseze. Oraşul zice că ar fi...

— Oraşul mănîncă rahat ! — se răsti deodată maiorul, întrerupîndu-l cu brutalitate. Oraşul şi-ar vedea mai bine de treburile lui !

Se înmuie însă ; şi explică, ca şi cum ar fi tras o concluzie :

— E un oraş mic, Drăgane... se plictiseşte ! Cu ce vrei să se ocupe dacă nu cu fel şi fel de zvonuri ? Cu fel şi fel de vorbe ? Şi rise pe neaşteptate : Tu ştii că — la ora actuală — eu **trăiesc** cu nevasta lui Paveliu ? Că el din cauza asta bea, şi nu din pricină că — acum cinci luni — flică-sa, în vîrstă de cinci ani, a căzut din vîrful blocului-turn şi a fost tăiată în două, pur şi simplu, de nenorocitul acela care tocmai trecea cu basculanta ? **Ştii asta ?**

Drăgan se căută de ţigări ; mîinile lui găsiră cu greu buzunarul. Maiorul îl bătu pe umăr :

— Lasă, mă... nu te încrunta aşa. Mai glumesc şi eu ! Oraşul nu e numai ăsta, o ştiu la fel de bine ca şi tine ; uneori însă e necesar să nu prea ţinem cont de tot ceea ce spune lumea... Dacă am face-o, jumătate din noi am fi consideraţi delincvenţi !

Plutonierul se ivi din-naintea lor. Îşi pocni călcîiele, fără entuziasm :

— Putem începe, tova-maior ! Să-i chem ?

Surprins, maiorul îl privi cîteva clipe, în tăcere.

— Cheamă-i — făcu apoi. Cheamă-i Dumitrescule, cheamă-i, da... Repede !

Pe faţă **i se aşternuse o expresie profesională, de vădită preocupare**, astfel încît Drăgan — intenţionînd să-l întrebe de ce **sumă are nevoie** — lăsă asta pentru mai tîrziu.

De aceea fu foarte surprins cînd — pornind în urma lui, către intrarea pe terasă — îl auzi vorbind înainte, fără a întoarce capul :

— Mai ţii minte, Drăgane, cum am cunoscut-o pe Iulia ?

— Nu ! — minţi Drăgan.

— Era acum vreo zece ani... undeva lîngă Sinaia. Pe atunci eram căpitan. Pusesem laba pe un idiot de gestionar, îl urmăream tocmai din Timişoara ; sustrăsese o sumă importantă de la o cooperativă. Idiotul apucase însă să-mi vîre cuţitul în coapsă ; mai am şi acum semnul, lua-l-ar dracu de om! Era mai multă lume în jur... se afla şi ea acolo. Şi ştii ce a făcut, Drăgane ?

— Ce ? — mormăi Drăgan ; mai auzise de cîteva ori povestea asta.

— **Mi-a tras două palme !** Mi-a tras două palme de mi-au zbîrnîit timpanele ! Mai tîrziu, după ce ne-am căsătorit, mi-a explicat că o speriase zăpăceala aceea generală şi — mai ales — o speriase îngrozitor sîngele care ţîşnea din piciorul meu. De reuşit însă, n-a reuşit să înţeleagă niciodată ce s-a petrecut cu ea atunci, în acel moment : **ce anume** a împins-o să reacţioneze aşa cum a reacţionat — lovindu-mă !

II.

Aşezat în iarbă cu trupul răsucit din mijloc, privind către munte, departe — Vuică îşi scărpina de zor, pe sub bluza treningului, pîntecul gol. Ripu şedea alături, cu braţele rezemate de genunchi, cu capul prins între mîini, strîns. Brăţara ieftină, din metal aurit — pe care o purta la încheetura mîinii stîngi — îi alunecase în jos, pînă către cot ; o simţea acolo subţire şi caldă, încinsă de soare.

Un urlet gros, plin de satisfacţie se ridică din tribuna stadionului, risipindu-se peste cîmp, înspre oraş ; Vuică ciuli urechile. Apoi tresări, deodată :

— Îi batem, mă ! — făcu el cuprins de o veselă mulţumire. Să mor dacă nu-i batem !

Ripu nu-şi săltă capul :

— **Eşti tîmpit !** — vorbi, cu glas răguşit. De asta îţi arde ţie acum ?

Vuică îl privi mirat :

— Da' ce, bă ? De ce vrei să-mi ardă ?

Celălalt nu răspunse.

— De ce zici, mă, că sînt tîmpit ? — insistă Vuică.

Ripu îşi coborî braţele în jos ; brăţara reveni la locul ei, pe încheetură. Îl privi lung pe cel de alături. Din pricina oboselii şi nesomnului, ochii îi erau roşii ; injectaţi.

— Ăştia ne bagă la pîrnaie, şi ţie îţi arde de fotbal ! — zise. De fotbal, Vuică, îţi arde ţie acum... !

Vuică se gîndi cîteva clipe, în tăcere.

— Bine, mă ! — făcu apoi. Şi ce ?! Asta înseamnă că sînt tîmpit ?

— Dă-te dracului ! — scrîşni Ripu, agasat şi plictisit totodată.

— Şi pe urmă — continuă Vuică, sincer uimit să se justifice — de unde ştii că ne bagă ?! Poate că nu ne bagă ! Adică, de ce îţi tu cu tot din-adînsul să ne bage ? **Să mor** dacă te înţeleg !

Văzînd însă că Ripu nu îi mai dă nici o atenţie, îi întoarse spatele, privind din nou către munte.

De pe plajă, sau de pe terasa „Pescăruşului" — sau chiar şi de dincolo, de pe terasamentul haltei — muntele nu se putea zări ; din pricina sălciilor. De aici însă, de sub piciorul podului — privind de-a lungul rîului ce venea dintr-acolo, în adîncime — muntele se zărea în toată măreţia sa : imens, cu creste ascuţite, izolate, sclipind în soare de parcă ar fi fost din cristal. Iar între creste — tocmai hăt-departe, la orizont : acoperişurile celor cinci cabane, înşirate în linie dreaptă una lîngă alta ; acoperişuri mici, îngropate în brădet, mărunte, cufundate într-o atît de adîncă tăcere a depărtării încît cu greu ţi-ai fi putut închipui că pînă şi acolo, sub ele — trăiesc oameni.

Dar Ripu nu se uita la cabane. Cu privirea pironită în apa rîului ce curgea domol pe sub picioarele lui, lupta din răsputeri cu oboseala ; cu oboseala care — dospită de căldură şi de soarele acela înnebunitor — şi de teamă — îl înmuia treptat, doborîndu-l. Era pentru prima oară în viaţă — o viaţă însumînd abia **şaptesprezece ani împliniţi — cînd frica** îi răscolea mărunţaiele. Frica, şi nesiguranţa, şi căldura aceea îngrozitoare ; şi toată scîrba, şi ruşinea celor petrecute...

— Ce vrei, mă ? — îl întrebă răstit pe Vuică, care îşi aşezase mîna pe umărul lui scuturîndu-l, încercînd a-l trezi. Ce vrei ? — mai zise, adunînd cu degetul îndoit un fir de salivă strecurat prin colţul gurii.

— Ripule... ! Tu ai fost mă, vreodată, pe munte ?

Auzi — vag — întrebarea. Îşi frecă ochii cu dosul mîinilor. Apoi se căută de ţigări ; îşi aminti însă că îi fuseseră luate acolo, la secţie, împreună cu tot ceea ce mai avea prin buzunare.

— N-am fost ! Da' ce te-a apucat ?

— Ce să mă apuce ? Nu m-a apucat nimic ! — vorbi Vuică, cuprins de un neastîmpăr ivit din senin ; buza — pleznită de pumnul lui Ripu, **atunci** — îi tremura uşor. Ştii, mă ? — continuă. Eu am trăit mai toată viaţa la şes. Iarna alb, vara galben... cît vezi cu ochii ! Poţi să-i şi arunci cu praştia ochii ăştia, că altceva tot nu vezi ! Atît : iarna — alb ; vara — galben ! Şi între astea două : noroi !

Făcu o pauză — timp în care îşi ciuli urechile, din nou.

— Şi ?! — mormăi Ripu, nedumerit.

Vuică asculta însă acum atent privind către tufişurile din stînga, de pe mal ; vorbi — dar nu mai părea a da o prea mare importanţă celor spuse :

— De cînd am venit aici, mi-am tot pus în gînd să urc o dată acolo, sus... să văd cum e ! Da' n-am mai apucat... Ei, fir-ar-al dracului !! — făcu deodată. Cine cîntă acolo ?

Tribuna stadionului născu un nou urlet, de data asta extrem de puternic ; mai multe păsări zvîcniră în văzduh, înălţîndu-se speriate dintre sălcii. Cînd strigătele se mai potoliră, Ripu auzi o melodie ritmică, de jazz, plutind prin aer, în apropiere.

— O fi difuzorul de la „Pescăruş" ! — îşi dădu cu părerea, fără a fi însă nici el prea convins.

— Nu e ! — făcu Vuică, hotărît. Se aude de-aci — şi arătă tufişurile cu mîna. Hei !! — strigă. Care eşti mă de cînţi acolo, cu cîntecul ?

— Taci dracului ! — şuieră Ripu. Ce-ţi veni ?

Vuică izbucni în rîs. Şi vrînd parcă să-l întărîte pe celălalt, strigă din nou :

— Hei ! **Bă** ! Eşti careva acolo ?

— Da ! —sosi răspunsul ; era o voce subţire, caldă, curată — ca de copil. De ce ?

Frunzişul se scutură, clătinîndu-se, iar dintre tufe se ivi trupul tînăr, bronzat al unei fete ; purta în mînă un aparat de radio portativ. Udă pînă la jumătate — din chilotul de baie roşu, înflorat i se scurgeau picături de apă alunecînd în jos, pe coapse — ea îşi scutura acum picioarele, pe rînd. Sutienul îngust, strîns — abia reuşind să-i acopere pieptul pe jumătate, strivindu-l — îi era uscat şi, din pricina asta, de o culoare ceva mai deschisă : florile abia se puteau distinge în materialul subţire, decolorat de soare. „A traversat rîul adineauri, venind de pe celălalt mal !" — socoti Ripu în gînd.

— Cum te cheamă, frumoaso ? — îi aruncă Vuică.

— De ce eşti obraznic ? — îl întrebă fata drept răspuns, privind insistent, şi parcă cu curiozitate, către Ripu.

— Nu sînt obraznic, domnişoară ! — aproape că se bîlbîi Vuică. Să mor dacă sînt obraznic ! — bolborosi stingherit. Dacă vrei să-mi spui, bine ; te-am întrebat aşa... într-o doară ! Dacă nu vrei, treaba dumitale !

— Aura ! — zise atunci fata, încet. Şi zîmbi, continuînd să se uite la Ripu :

— Dar pe tine ?

— Vuică ! — se repezi Vuică. Şi p-ăsta, Ripu ! Pe mine Vuică, şi p-ăsta Ripu ! — preciză rîzînd, vesel nevoie mare. Nu-i aşa mă ? — mai zise, lovindu-l în joacă pe Ripu peste ceafă. Devenise, dintr-o dată, nespus de bucuros. De aceea fu foarte mirat cînd — încercînd să se adune de pe jos — înţelese că Ripu l-a îmbrîncit cu putere, făcîndu-l să se dea peste cap, de-a dura. Ce mama dracului te-a apucat, mă ?! — se răsti el, supărat.

Ripu îl privea însă atît de crîncen încît îl lăsă în plata domnului ; începu să-şi scuture pantalonii, în tăcere.

Fata se îndepărtase pornind către „Pescăruş" şi, o dată cu ea, se îndepărta şi muzica ; se auzea în schimb zgomotul unui tren care se apropia. Iar peste puţin trenul intră în haltă, fără a opri, cu vagoanele alunecînd domol pe şine. Tirite de locomotiva ce se îndepărta gîfîind, către gară. Treceau — rînd pe rînd — vagoane cisternă noi, strălucitoare ; vagoane încărcate cu autoturisme ultimul tip ; vagoane-frigorifer uriaşe, împestriţate cu firme stridente, scrise în diverse limbi, iar în cele din urmă un vagon, singur — Vuică fu gata să se înăbuşe de rîs, văzîndu-l — trecu încărcat cu trupuri de femei şi bărbaţi, din ghips, amestecaţi de-a valma şi înveliţi în saci de plastic.

Bătrîna se apropia de pod. În drum, se încrucişă din mers cu fata, care trecu pe lîngă ea călcînd uşor, pe vîrfuri, cu pas elastic de parcă ar fi umblat printre cioburi. „Despuiata !" — gîndi bătrîna, privind în urma ei. „Se despoaie în văzul lumii, nu i-ar fi ruşine ! Lume de dezmăţaţi !"

Apoi îi descoperi pe cei doi aflaţi pe mal jos, lîngă piciorul podului ; tresări, căci îi cunoştea ; şi tot atunci fu gata să se răstoarne, împinsă fiind de plutonierul care tocmai sosea alergînd, din urmă, şi căruia i se vîrîse în cale fără a şti nici ea cum.

— Ho, boală ! — strigă după omul în uniformă ; atît de tare încît acesta se opri în loc, nedumerit.

— Ce-i, măicuţă ? Ce vrei ? — o întrebă, grăbit.

— Sări-ţi-ar ochii să-ţi sară ! se înfoie bătrîna, tremurînd de indignare : toate îi mergeau astăzi pe dos. Eşti om în toată firea, păcătosule ! De ce nu te uiţi pe unde mergi !

Plutonierul îi întoarse însă spatele : vorbea acum cu cei doi ; de cum îl zăriseră venind, aceştia se ridicaseră respectuoşi în picioare.

— Trăznite-ar ! — bombăni bătrîna.

Și porni înspre pod, făcînd un ocol ca să nu-i întîlnească ; cei trei veneau împreună. Drept către ea.

— Tovarășe maior, partea de la masă, cea cu spartul paharelor — s-a terminat ! — raportă plutonierul ; sudoarea i se scurgea de-a lungul gîtului, scoțîndu-i în evidență venele umflate. Ce urmează acum ?

Pe acoperișul localului, aproape de streașină — lîngă ghearele metalice ce susțineau difuzorul — dormea o pisică. Dormea dusă, răsturnată pe o parte, cu labele spînzurînd în gol deasupra capetelor celor aflați pe terasă ; observînd-o întîmplător, maiorul se scuturâ: avu pentru o clipă impresia că deasupra lui atîrnă cadavrul unui fetus putrezit, aruncat acolo cine știe de cînd. Își duse mîna la cap simțind cum o durere, abia deslușită, îi încleștează ceafa și maxilarele.

— Ce zici ? — se adresă lui Dumitrescu, apoi, Ah, da ! — își aduse aminte. Bun ! Cum a ieșit ?

— A ieșit, și... nu prea ! — făcu plutonierul, necăjit. Sînt prea încruntați ; prea se uită urît : parc-ar fi la înmormîntare, nu la chef ! Ei zic că le vine greu... că **nu de chef le arde** lor acum !

— Așaa ? — ricană maiorul. Așa zic ei? Dar de ce le arde mă rog ? De ce le arde dumnealor, plutonier Dumitrescu ? — se răsti deodată, ridicînd tonul (abia intrată pe terasă, Aura se opri în loc, surprinsă). Poți să-mi spui ? **De ce le arde ?**

Drăgan, aflat prin apropiere, privi îngrijorat către prietenul său.

— Umflă-i ! — strigă acesta. Ia-i ! Îți dau un sfert de oră la dispoziție ca să le vîri mințile în cap ! Atît : un sfert de oră ! S-a-nțeles ?

— Dre-epți! — răcni plutonierul, în loc de răspuns. Și — ocolind în goană colțul localului — se înfipse din-naintea lui Ripu, care îi era mai la îndemînă. **Culcat !** — îi ordonă, cu chipul schimonosit de o furie nefirească. Culcat, n-auzi? Anafura cui te-a întărcat, de bandit !

— Dom'le, pe mine să nu mă... — îndrăzni Ripu.

— Gura ! — zbieră plutonierul. Drepți ! — făcu apoi, văzînd că celălalt tocmai se pregătește să-și îndoaie genunchii, pentru a se întinde pe ciment.

Ripu se supuse.

— Culcat !

Ripu se întinse pe ciment cu fața în jos ; în tot acest timp, Vuică se uita la ei icnind, abia stăpînindu-și rîsul.

— Drepți ! Culcat ! Drepți ! Înainte — marș... ia-o dreapta ! Culcat !

Comenzile se succedau acum cu atîta repeziciune, încît Ripu încetă să le mai prindă rostul ; gîfîind, sărind caraghios, ca o broască, cu coatele și genunchii triviți de izbituri, executa mișcările ca un automat, fără să mai judece și fără să mai țină seama la durere. Se pomeni în cele din urmă în spatele „Pescărușului", răsuflînd greu, zăcînd cu fața îngropată în iarba grasă ce creștea jur-împrejurul W.C.-ului.

— Ridică-te ! — auzi atunci.

Se ridică. Picioarele — slăbite de efort — îl făcură să se clatine în loc, șovăind ; se sprijini de peretele văruit al gheretei. Ștergîndu-și gura, îl privi pe plutonier îndelung, așteptînd cele ce aveau să urmeze. Spre surprinderea sa însă omul scoase un pachet de țigări și i-l întinse :

— Ia — îl îndemnă ; vocea îi era lipsită de orice intenție.

Ripu luă o țigară. Tremurînd încă se căzni mult pînă să o aprindă. Ca să-l ajute plutonierul îi luă pumnul în mînă potrivindu-i astfel cît mai aproape flacăra brichetei. În sfîrșit reuși să tragă cîteva fumuri adînc.

— Măi Ripule de ce sînteți voi proști ? — zise plutonierul. De ce îmi **produceți** voi mie necazuri ?

Ripu se uită la el pieziș :

— Care necazuri dom-plutonier ? — cuteză să întrebe.

— Mdeh ! — făcu plutonierul în silă. Care !? — păru și el a se mira. Astea : de mi le faceți voi ! — zise. Tu știi mă că eu aș putea să-ți fiu tată ?

Ripu supse țigara din răsputeri ; arzînd, tutunul îi fripse degetele.

— Du-te și adu-l și pe celălalt — făcu plutonierul. Am o vorbă să o vorbim împreună ! Aici nu ne aude nimeni. Hai, mișcă ! Mama voastră de pușlamale...

Dacă și-ar fi întors capul, Ripu i-ar fi zărit zîmbetul străin, obosit și trist, din colțul gurii ; nu-l zări însă, căci plecase deja — tulburat — să-l aducă pe Vuică.

Rămasă singură cu ospătarul, Aura bău fără prea multă plăcere siropul gălbui ce îi trimitea în nări un parfum sintetic, de fructe uscate.

— Sînteți de-aici, domnișoară ? — o întrebă Toma.

— Nu. De ce ?

— Semănați puțin cu...

— Nu semăn cu nimeni ! — i-o reteză ea. Mai bine spune-mi, te rog : ce faceți acolo ?

— Unde ? — nu înțelese Toma.

— Acolo, afară ! Ce-aveți cu băieții ăia doi ?

Toma rîse acru :

— Eu, **personal**, n-am nimic, duduie ! Ei au avut cu mine : mi-au spart capul ! Se mai vede semnul, observați ? — adăugă întorcîndu-și către ea creștetul străbătut de urma albă, sticloasă, cicatrizată, a rănii produse de cioburi.

— Oh, interesant ! — exclamă Aura ; și ochii îi străluceau de curiozitate. Și de ce îi filmează ?

— Se face un fel de film... **educativ** ! — explică Toma. Urmează a fi proiectat în oraș, la diferite instituții. Acum are loc reconstituirea și, cu ocazia asta, se face și filmul în chestie. Cel slab — ăla cu ochelari — e de la Casa de Cultură : responsabilul cineclubului. Mai doriți un suc ?

— Nu, mulțumesc ! — zise fata.

Și pe cînd se îndrepta către ușă — privind în urma ei — Toma oftă încetișor.

— Ce era să facem, tova-major ? — îi spunea Ripu plutonierului. Gîndiți-vă și dumneavoastră : luasem amîndoi bacalaoreatul, cum era să mergem la bal, fără costum ? Ne făceam de rîs, cu colegii ! Eu opresc din salariu doar banii de cantină și niscaiva mărunțiș, de țigări. Restul îl trimit acasă, că sîntem opt la părinți și sînt înglodați în datorii ! Cît despre ăsta (și îl arătă pe Vuică care de cîtva timp le întorsese spatele, privind către munte), ăsta... **n-are probleme** ! ! Mai deunăzi i-a dat ăleia, bătrînei — de o văzurăți acolo, la pod — i-a dat, zic, două sute de lei, să-și repare baba magazia. O să-i mai vadă înapoi, cînd mi-oi vedea eu ceafa !

Plutonierul nu părea că ascultă ; își desfăcuse copca vestonului și cu batista strecurată înăuntru, atît cît îi permitea uniforma, își ștergea pieptul asudat :

— Măi flăcăilor — făcu el, domol — ascultați la mine ce vă zic eu, că nu vă vreau decît binele ! Vîriți-vă mințile în cap și faceți așa cum vi se spune ! Maiorul e un om — piinea lui Dumnezeu ! E păcat, mă, să nu-i intrați în voie ; și e și interesul vostru ! Tu îmi spui mie — se adresă lui Ripu — că n-ați avut costum ! Bine mă, te cred ; și vă înțeleg ! Da' asta, înseamnă, să veniți, aici, și să vă îmbătați, ca porcii ?

— Tova-major — făcu Vuică deodată, răsucindu-se spre el — dumneavoastră ați fost pe munte ?

Plutonierul își strecură batista în buzunar, privindu-l.

— Nu — zise apoi ; și clătină din cap. De ce ?

— Aș vrea să aflu cum e acolo — sus ! ? Cică : **sînt cabane...** !

— Sînt — făcu plutonierul.

— Multe ?

— De unde vrei să știu ? Ți-am spus că n-am fost !

— **De ce ?** — se miră Vuică, simplu. Pe celălalt mal — dincolo de rîu — bătrîna alerga șchiopătînd după niște găște ; agitînd o nuia în mînă, se căznea să le facă să intre pe pod.

— Oare ce-o să pățim, tova-major ? — întrebă Ripu ; vocea îi tremura. Mă omoară tata dacă află că am făcut pușcărie !

— Bine de mine, că n-am ! — sări Vuică.

— Ce n-ai ? — întrebă plutonierul.

— Al meu a murit acu doi ani — îl lămuri Vuică. L-a luat dracu, s-a răsturnat o cisternă peste el... piftie l-a făcut ! Cînd l-au dus la groapă în cosciug era mai mult țărînă, decît carne de om ! Era bun el, săracul — da' le cam trăgea la măsea ! Și atunci mă lovea rău... numai peste cap. Prinsese patima asta, a băutului, încă din timpul războiului.

Începu să rîdă într-un fel ciudat :

— I-a murit un frate pe front — zise, rîzînd ; și era un rîs strîmb care îl lățea fălcile, pocindu-l. A explodat ceva și i-a zmuls o jumătate din stomac. A mai trăit așa încă două zile: deasupra lui taică-miu, că erau îngropați, amîndoi. Două zile, tata a răsuflat prin mațele lui... Cred că de-acolo i s-a tras !

III.

„...soarele Drăgane, soarele și nimic altceva ; degeaba te uiți tu la mine și mă privești în felul ăsta ; sînt eu, același, un biet om ca și tine, ca și toți cei aflați aici ; chiar și ca tînărul ăsta murdar care mă privește încruntat și căruia i-aș cîrpi acum pe loc două palme, nu pentru ceea ce a făcut, nu, ci numai pentru că poartă o porcărie de lanț ruginit la încheetură crezînd că astfel iese din comun ; ca și el sau chiar și ca această umbră care zace cu capul pe masă părînd a dormi somnul dreptților și care se numește Pave-li-u ; da, Drăgane, chiar și ca el, nu te mira că nu vorbesc aiurea ; și el e un om, ba a fost chiar mai mult decît un om atunci cînd și-a scos soția pe brațe de acolo din încăperea aceea în care un medic legist, cu țigara în gură, cosea la loc cele două jumătăți de carne însîngerată, tăbăcită și arsă de formol : tot ceea ce mai rămăsese din copilul lor ; din încăperea în care medicul se căznea să străpungă cu un ac oxidat pîntecul fetiței, pielea aceea pe care ei o sărutaseră de atîtea ori seara înainte de a duce copilul la culcare ; a făcut asta Drăgane, și soția leșinase iar el o scotea de acolo pe brațe ; încearcă să-ți imaginezi **cît de singur** era el în acest moment ; și în tot acest timp nu i-a curs o lacrimă, **nici măcar o singură lacrimă** — reține acest amănunt ; încît nu te mai mira bătrîne, există unele împrejurări în care

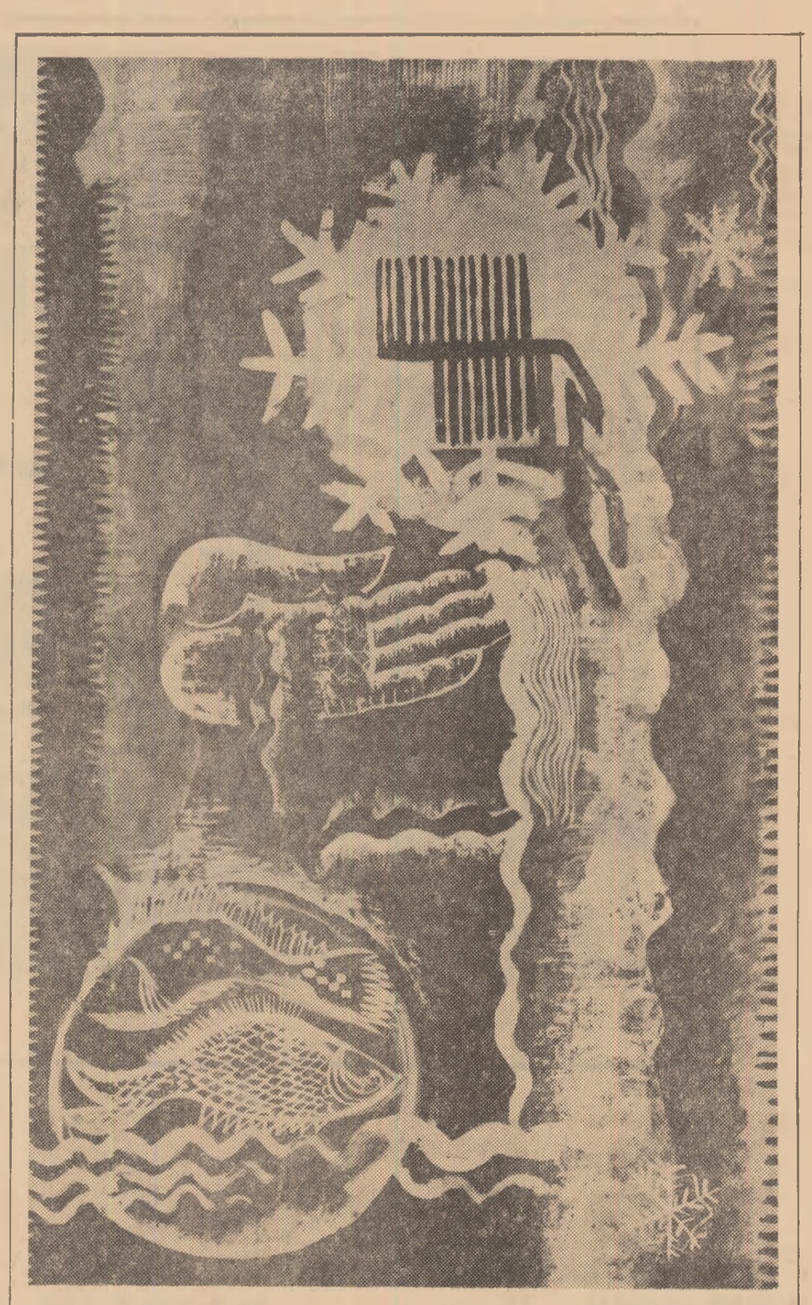

CORNELIA IONESCU: „Iarna"

sîntem la fel cu toții : goi în fața durerii ; toți semănăm — **asta e** ! Așa că ia-mi batista de pe frunte, nu mai are nici un rost, o speriem doar inutil pe tînăra asta care ne privește îngrijorată și care a picat tocmai acum, din senin, încurcîndu-ne socotelile, o vezi ? — mai bine și-ar vedea de treabă mai bine și-ar vedea de treburile ei, să facă baie sau să se tăvălească în nisip sau să asculte muzică pur și simplu, bănuiesc că pentru asta și-a adus portativul ; drăguță fată, bătrîne ; dacă nu mi s-ar fi întîmplat ceea ce mi s-a întîmplat poate că aș fi avut și eu parte de un asemenea copil, îmi doream fată ; numai fată, fetele sînt mai apropiate de ceea ce noi obișnuim să denumim în mod curent, domestic : Ființa Umană ; cînd sînt mici ele nu se joacă de-a hoții și vardiștii, nu se joacă cu pistolul ; acum însă fata asta mă deranjează și totodată mă tulbură nu știu de ce, simt că ne va produce numai încurcături, **e prea frumoasă** ; făceți-o să plece undeva oriunde e păcat, **ea nu are ce căuta aici cu noi**, trimiteți-o la plimbare ; iar dacă ți le spun toate astea crede-mă că nu mă gîndesc la nici o prostie, nu, bătrîne : după ce ai trăit zece ani cu o femeie ca soția mea, orice altă experiență de acest fel nu ar fi decît de-a dreptul caraghioasă probabil că dacă l-aș întîlni acum pe idiotul care m-a lovit cu cuțitul atunci la Sinaia i-aș spune ; l-aș prinde de braț și i-aș spune cred : dragul meu îți mulțumesc din suflet pentru că mi-ai dat prilejul să cunosc o femeie ca Iulia... ești un nemernic, ești o lichea ordinară — asta fără nici o discuție — primește totuși din parte-mi întreaga recunoștință ; așa i-aș spune, bătrîne : tex-tu-al ; încetează deci a mă mai privi în felul ăsta, îți repet : de vină e soarele, soarele și nimic altceva, iar eu sînt un om gras, sufăr de tensiune pe deasupra, naiba știe ce s-a petrecut cu mine acum, oricui i se poate întîmpla însă ceva asemănător, ce vroiam să-ți spun ? — mda... ce dracu vroiam să-ți spun ? — aha : că sînt unele împrejurări în care sîntem la fel cu toții, toți semănăm, cu singura deosebire că unii dintre noi **refuzăm să rămînem în genunchi** ; chiar dacă am fost loviți în cap pe neașteptate nu ? Poartă-te așadar ca oricare altul, știi și tu, bătrîne, că o prietenie exagerată obosește în cele din urmă, nu te mai holba deci la mine în halul ăsta și ia-mi dracului batista de pe frunte; ai udat-o prea mult simt cum mi se scurge apa în jos pe gît și ar fi păcat să-mi murdăresc cămașa ; cine știe cînd voi mai avea parte de acum încolo de o cămașă curată... ! De o cămașă curată, da ! De o..."

— Bah ! ? — făcu deodată, ridicîndu-se. Ce s-a întîmplat ?

— Nimic — îi zise Drăgan. Te simți mai bine ?

— Ce s-a întîmplat ? — repetă maiorul, încă nedumerit, venindu-și însă treptat în fire. Ce se aude ?

Se auzea ceva, într-adevăr ; se auzea — din nou — dangătul acela metalic, caracteristic, al unui tren care se apropie ; de data asta, sosind dinspre gară.

Și trecură pe rînd vagoane verzi, aglomerate — vagoane de cursă locală — vagoane afumate și scurte, cu oameni atîrnînd peste marginea ferestrelor deschise — oameni îmbrăcați în alb, ieșiți la aer ca să mai răsufle — atît de încinși de căldura compartimentului, încît păreau cu toții identici, făcuți la matriță — cu oameni privind impasibili către plaja strandului prin dreptul căreia tocmai treceau alunecînd încet, tot mai încet, purtați pe șine ; tîrîndu-și fiecare — cine știe unde — așteptarea grea, obositoare, a revederilor promise.

Garnitura opri în haltă. Cei din grupul aflat dincolo, pe terasă, continuară să o privească : nu coborî nimeni ; și nici nu se urcă. Locomotiva pufăia în loc, mulțumită ; se bucura pînă și ea de acest răgaz neașteptat.

Bătrîna reușise să-și vîre găștele pe pod ; le mîna acum din urmă, cu nuiaua.

— Io-te, bă ! — se făcu atunci auzită vocea unuia, aflat în tren. Ăsta-i Ripu, să fiu al dracului dacă nu e el ! Ripule ! Ce faci, măi băiete ? Vino mai aproape ! Cum de-ajunsăși, mă, pînă pe-acilea ?

Ripu privi într-acolo surprins, cercetînd fiecare vagon în parte ; observă că și cei din jurul său — inclusiv Aura — fac același lucru.

— Un'te uiți, dom'le ? — răsună din nou, puternic, peste plajă vocea celui aflat în tren. Mă, tu n-auzi ? Ripule ! Aici, mă !

Auzind strigătele, bătrîna — ajunsă la mijlocul punții — lăsă găștele în plata domnului, căznindu-se să înțeleagă ce se petrece.

— Ca să vezi ! — se mira omul, cu voce tare. L-am cunoscut pe cînd era **atîtica** ! Și dau de el tocmai acum, aici ! Ripuleee ! — strigă, iar.

Întreaga garnitură începu să se agite ; cei aflați la ferestre porniră să strige cu toții :

— Ripule ! Vino, mă !

— Care ești, mă, de-ți zice Ripu ?

— Unde dracu te uiți ? Vino mai aproape !

Ripu cerceta vagoanele cu o asemenea încordare în priviri încît simți că îl dor ochii, și așa destul de obosiți ; zadarnic însă : rîul purta vorbele prin aer, buimăcindu-le, aruncîndu-le încoace și încolo, printre sălcii ; vocea omului se auzea cînd dintr-o parte, cînd din alta.

— Hai mă, că pleacă trenu !

— Hai mă, **ăla** ! Că **ăsta** te cunoaște !

— Ripule ! Ripuleee... ! M-am întîlnit cu maică-ta, acum o săptămînă ! Zicea că îți duce lipsa, și că... Mai zicea că soră-ta a mică, aia de a avut pojar — zicea că s-ar fi...

Maiorul îi făcu un semn cu mîna : „ce mai aștepți ? Du-te !" Stînjenit, șovăi cîteva clipe neîndrăznind să se rupă de ceilalți, pentru a se apropia de mal. Cineva îl împinse în umăr, îndemnîndu-l. Era plutonierul.

Și atunci ceva mic, încet, ca o părere ; apoi ceva mare, crescînd repede, mult — ceva greu, năpraznic ; ceva uriaș, ca o explozie ; ca o furie, ca un imens urlet de agonie, de durere ; ceva cumplit, asurzitor și nătîng — izbucni din tribună urcînd spre cer și se sparse acolo, hohotind în cascadă. Coborî apoi peste plajă clătinînd sălciile, ca un vînt — risipindu-se în cele din urmă printre ele ; pierind, stins, peste apă... purtînd, departe, trenul ce plecase. Însoțindu-l.

— „...acu, ce-i spun ? Că ar fi... dacă tu... sănătos, hei !" — fuse tot ce se mai auzi.

Speriate de zgomot găștele bătrînei țîșniseră de pe pod toate deodată, ca la o comandă. Întărîtate, ele porniră mai întîi către rîu zburînd jos, de-a lungul lui, pe direcția muntelui, bătînd greu din aripi și stîrnind deasupra apei nori scurți, vătoși, de pulbere lichidă, spulberată multicolor în soare. Curînd însă își schimbară direcția, cotind către mal ; una cîte una, se izbiră de trunchiurile sălciilor, bufnind înfundat ; o mulțime de fulgi moi, albi, strălucitori se împrăștiară în aer și rămaseră acolo, plutind legănat.

— Bată-vă unul Dumnezeu, sfîntul ! — strigă din mijlocul podului bătrîna. Lovi-v-ar ciuma aia **bengaleză**, de care-mi spunea fi-iertat-omu-meu-de-al-doilea, că mi-ați scos sufletu ! M-ați omorît, tuna-v-ar în șapte trăznete să vă tune, de orătănii ! Ho ! Ho, tu, nemernico, tu moțato, hooo ! Unde te duci ? — continuă să strige, astupîndu-se de furie. Și porni calea-ntoarsă cu pași mari, de se zgudui podul. Unde, unde, unde — UNDEEE ? — **mai strigă**, cu părul vîlvoi, îndreptîndu-se către sălciile alături de care — tocmai hăt-departe — i se opriseră găștele.

Paveliu încerca să se trezească : cu capul abia săltat, cu ochii deschiși la jumătate urmărea atent mișcările celor de pe terasă. Făcea asta nu pentru că ar fi simțit vreun imbold să participe la acțiune, ci numai pentru a constata dacă relativa sa absență — de care era perfect conștient — fusese, sau nu, remarcată. Iar dacă da, în ce fel. Se ridică de la masă și se duse întins la Drăgan :

— Tovarășe secretar — făcu el — tovarășe secretar ! De ce nu le spuneți, măi tovarășe ? În definitiv, ce rost mai are să le-o ascundem ?

Ar fi vrut să zică că nu are nici un sens, absolut nici unul — să le mai ascundă celor doi elevi ai săi faptul că sînt liberi ; că tot ceea ce mai au de făcut nu reprezintă decît o formalitate ; că — știind asta — de bună seamă că ei vor răspunde cu totul altfel la ceea ce li se cerea să facă ; că — în concluzie — una e să îndeplinești o sarcină în condiții de siguranță, de securitate personală, și cu totul altceva e să faci același lucru într-o atmosferă viciată de teama — justificată — că asta e ultima ta zi de libertate.

Nu apucă însă : mai avu doar răgazul să-l audă pe Ripu vorbind de unul singur (Care-ai fost, mă, ăla de m-ai strigat?) — îi zări pînă și chipul obosit, încercănat și dus departe — pentru ca imediat apoi să răsune pe terasă vocea răgușită, plină, a plutonierului :

— Ordonați ce urmează, tova-maior !

— Cum ce, Dumitrescule ? — făcu acesta. Ai și uitat ? **Spărgeți-i capul ospătarului !**

Gîtul lui încins... Gîtul acela gros plin de bășicuțe albe, străvezii ; ca o carne de porc alterată. Plin de pete ciudate, de un roz crud, lăptos ; piele albă, subțire — epidermă arsă de soare care se va jupui curînd...

Mîinile mai jos — anunțase Scherer — mîinile puțin mai jos, coboară-le pe umerii lui, lasă-le cu totul pe umerii lui ! „Așa ?" — îl întrebase. „Da, acum e bine. Rămîneți în poziția asta, amîndoi !"

Și — din nou — gîtul acela asudat ; pielea aceea arsă de soare. O mîngîie ușor plimbîndu-și pe ea degetele, în sus, pînă sub loburile urechilor ; loburi rotunde, pline de grăsime, îndărătul cărora arterele zvîcneau neîntrerupt, ritmînd bătăile inimii. Întîrzie cu degetele acolo, simțind cum sub ele — sub degetele lui — alunecă, pulsînd, viața unui om ; a unui ospătar ; simțind cum se strecoară pe acolo, pe sub degetele lui, viața lui Toma...

„Ripule — îi șoptise acesta — fii atent, nu mă lovi prea tare ; că mi se deschide rana din nou !" ; „Lasă, dom-șef — îi spusese la fel, în șoaptă, încercînd chiar să zîmbească, spre a-l liniști — lasă, n-ai grijă, abia dacă vei simți ; nu-ți fie teamă, geamul e prins într-un singur cui, o să cadă imediat !"

S-a stîrnit parcă din senin un vînt ușor, uscat, ca o boare ; ca o adiere caldă, cu miros de brazi ; cu miros de munte, prevestind ploaie. Care-ai fost mă, ăla, de mă cunoșteai ? Ăla de m-ai strigat, cunoscîndu-mă ? Și ce-oi fi vrut tu să-mi spui cu alea toate, de încercași a mi le spune ? Și — mai ales — care ți-o fi numele ?

„Neamțule, ce faci acolo ? — întrebase maiorul. „Schimb bobina, tovar'ș maior !" — îi explicase Scherer. „Haide, domnule, mai repede, că acu ne trezim cu cei din tribună pe cap !" „Ce vreți, tovar'ș maior ? — făcuse Scherer — ăsta nu-i om, e mașină ! Treceți dumneavoastră în locul meu, dacă țineți neapărat !" „Bine băiete, bun ! — îl potolise maiorul. Haide, vezi-ți de treabă ! Și mai lasă nervii ; că nervi avem din păcate fiecare, destui !"

...Care-ai fost mă, tu, ăla ; și ce-oi fi vrut tu a-mi spune ? Despre maică-mea, și poate că și despre ceilalți, știu eu" Da de maică-mea, mă : de ea — ce-oi fi vrut a-mi spune ? De unde să te scot eu acu pe tine măi frate-miu ? De unde, mă, păcătosule, de unde mă, călătorule ; pribeagule, care-oi fi fost tu acela ! — acolo, în vagon ; de ți-am auzit vorba ?!

— Ce faci, Ripule, plîngi ? — îl întrebă Toma. Ho, mă ! — adăugă imediat simțind cum degetele tînărului i s-au încleștat de gît, strîngîndu-l. Ce-ți veni ?

— Nu plîng, dom-șef ! — făcu Ripu, rînjind ; și slăbi strînsoarea ; avea lacrimi în ochi. De ce să plîng ? Adică spune și dumneata : de ce aș plînge ?

Toma își întinse gîtul în sus răsucindu-l într-o parte și alta, privindu-l speriat pe Ripu în tot acest timp.

— Dom-șef — șopti deodată acesta, înecîndu-se ; buzele îi tremurau. Dom-șef, iartă-mă dom'le... Te rog !

Deasupra lor — trezindu-se — pisica se ridică în patru labe, zbîrlindu-și coada și arcuind spinarea, mult ; ghearele ei scîrțîiră mat zgîriind neputincioase tabla acoperișului.

— Stai, măi băiete — se fîstîci ospătarul — stai ușor! Adică, stai: ce-ți veni? Pentru ce — adică — să te iert ?!

— Știi foarte bine pentru ce ! — repetă Ripu, de parcă s-ar fi temut ca celălalt să nu îl contrazică. Iartă-mă măcar pe mine, că eu te-am lovit : Vuică nu ți-a făcut dumitale nimic. Iar eu poate că voi... cu mine, cine știe ce s-o alege ! Cine știe dacă ne vom mai întîlni vreodată, și ar fi păcat, zău, să-mi porți dușmănie !

— Fugi de-aci, Ripule, ce-ți trece prin cap ? Ce tot vorbești ? — se supără Toma. Se poate ? — adaugă, jignit de-a dreptul. Eu unul te-am iertat de mult, măi băiete, te-am iertat încă de-atunci, **după ce fusese consumat faptul** ! Ba îmi și pare rău că m-am vîrît între voi, cînd cu paharele ! Poate că dacă n-aș fi făcut-o, nu s-ar fi iscat toată dandanaua... !

— Bine, nea Tomo ! Atunci... e-n regulă. Și Ripu își trase nasul, scurt. Acu **— ce-o fi, o fi !** mai adăugă.

— Păi cum, altfel ? — se miră Toma sincer.

— Pregătiți-vă ! — anunță Scherer, răstit.

Ripu tresări. Strînse din nou — involuntar de data asta — gîtul ospătarului. Din-naintea lui, Toma își îndreptă umerii ridicîndu-se pe vîrfuri, de parcă ar fi vrut să se înalțe ; încreștită sub degetele tînărului, pielea îl ustura îngrozitor. Chipul i se alungi ușor pe verticală, căpătînd o expresie îndurerată, de om chinuit. „Probabil că asta le și trebuie ! Probabil că așa și trebuie să arate !" — gîndi Ripu.

Apoi auzi bîzîitul acela surd, cu care se obișnuise : Scherer pornise motorul aparatului de filmat. O zări pe Aura în dosul aparatului, pe jumătate ascunsă de trepiedul gros, din lemn lustruit, privind cu ochi mari la ceea ce se întîmplă ; și tot atunci se simți cuprins pe neașteptate de o dorință vie, nelămurită și contradictorie : avu pentru o clipă convingerea că în momentul următor va lăsa totul baltă și o va rupe la fugă undeva, oriunde, fără a mai privi înapoi, fără a se mai gîndi la nimic ; imediat însă — știu că nu o va face ; știu asta, și mai știu — extrem de precis — că, din acel moment, singura realitate posibilă, singurul lucru, acum, a devenit acela de a îndeplini **cît mai bine** tot ceea ce îl obligau ceilalți să facă aici, împreună cu Vuică, în fața lor. Și înțelese că o dată cu hotărîrea asta, ceva din el, din Ripu — ceva din **făptura** sa — s-a dus. Pentru totdeauna.

(continuare în numărul viitor)

MIHAIL
NICOLAE PAUL

femeia cibernetică

Cînd norul de fum se risipi, toată lumea era în picioare. Numai credinciosul meu om mecanic dusese o mînă la piept și părea că șovăie. Pînă să mă dezmeticesc, se prăbușise...

Furia mea nu mai cunoscu limite :

— Ticăloșilor ! strigai vibrînd de indignare. Un singur pas dacă mai faceți o să fie vai de pielea voastră !

La această amenințare, bandiții se opriră zguduiți. Auzii clar cum li se bat inimile în piept, atît celor ce pătrunseră în atelier cît și celorlalți din hol și chiar celor de pe stradă. Rîndurile lor părură că se clatină, cîțiva dintr-înșii făcură chiar stînga-mprejur și dădură bir cu fugiții.

În depărtare începu să urle o sirenă. Cît ai clipi din ochi atelierul rămase gol. Mă repezii în stradă. Paznicii de noapte se încărcau în grabă într-un camion, care porni imediat în goană nebună. Doi, rămași de căruță, preferară să-și tragă singuri cîte unul sau cîte două gloanțe în cap, după ce înghițiseră în prealabil cîte o fiolă de strichină, decît să cadă de vii în mîinile justiției. Totuși, cei din camion se întoarseră, observîndu-le lipsa, dar trebuiră să se mulțumească numai cu corpurile lor neînsuflețite.

Intrai în casă pentru a vedea ce se întîmplase cu Grosomodo. Zăcea întins pe podea și femeia cibernetică, părăsindu-și locul unde o așezasem, îi potrivea sub cap o pernă. O trimisei imediat de acolo și mă apucai să cercetez dacă rana e gravă. Din fericire proiectilul nu distrusese decît homeostatul, din care cauză omul de fier își pierduse echilibrul. Era deci o avarie ușoară. Mai aveam cîteva de rezervă și i-l puteam schimba pe loc.

Mă apucai întîi să pun ordine în încăpere, întrucît întreg atelierul părea devastat. În hol găsii un exemplar din „Șoricelul roz", deschis la mijloc și cu povestea Cristinei „Păpușa fermecată" încadrată într-un chenar tras cu creionul roșu Puteam să jur că, înainte de atac, nu se afla acolo... Fiindcă nu aveam timp de enigme, continuai să mătur... O umbră mă făcu să ridic privirea... Năsosul ! ! Băgase capul în hol și privea cu atenție în dreapta și-n stînga.

— Ha ! urlai eu. Iată-te în sfîrșit, canalie ! Ai venit să iei restul, nu-i așa ?

Mă apucai să-l croiesc cu coada măturii pe unde-l nimeream.

— Pentru Eugen ! Pentru Grosomodo ! Pentru președinte ! Pentru mine !

Și, cu toată expresia dezaprobatoare ce îi apăru pe figură, nu mă lăsai intimidat, dimpotrivă îmi îndoii loviturile, pînă cînd individul o rupse la fugă, mistuindu-se în aburul răcoros al bulevardului...

Undeva cîntară cocoșii. Cît să fi fost ceasul ? Dimineața avansa implacabil ca o banchiză, iar sus de tot, crestele caselor, ca niște coifuri de argint zbîrniiau ușor la limita dintre frig și căldură.

Intrai în casă și, ca să distrug orice amintire a nopții trecute, pusei pe foc toate reteveiele lăsate amanet de bandiți în fuga lor precipitată...

★

—Ha, ha, ha ! rîse redactorul frecîndu-și palmele. Vrei să sugerezi că bandiții puseseră ochii pe femeia cibernetică, de care aflaseră citind „Șoricelul roz"... ? Ha, Ha ! Ce ideie trăznită ! Scuză-mă, însă așa e !

— Nu vreau să sugerez nimic. Chiar îmi pare bine că se înțelege așa, întrucît aceasta a fost realitatea însăși.

— Să nu exagerăm... ! Norocul dumitale e că genul permite ! În altă ordine de idei, numărul asaltatorilor mi se pare prea mare. Și-i mai pui să umble și în uniformă prin inima Bucureștiului... !?

— Nu te contrazic. Totdeauna în astfel de situații imaginația exagerează pericolul. Se poate să fi văzut eu mai mulți, de ce aș face excepție la acest capitol din psihologie. Eu mă așteptam să te miri mai curînd de gesturile umane ale celor două personagii cibernetice, deoarece și mie mi-au cam dat de gîndit.

— Aceasta era cea de-a doua obiecție pe care vroiam să ți-o fac. Dar dacă nu mă lași să vorbesc...

Cap. XIII. Între două femei...

Niciodată n-am făcut caz de imaginația mea. Ca să fiu sincer, mărturisesc că prefer să urmăresc o experiență de laborator decît să-mi pierd timpul citind aventuri neverosimile, care n-au avut loc decît în căpățîna cine știe cui. Menționez aceste lucruri ca să nu se creadă că pentru a obține efecte literare ieftine, de care sînt cu totul străin, relatez lucruri ce n-au avut loc de fapt. Povestea mea nu e decît rezumatul unor însemnări fără pretenție

ale unui om de știință și n-am să fiu cîtuși de puțin mirat sau neliniștit dacă nici istoria nici critica nu se vor ocupa de dînsa.

Am făcut această digresiune ca să pot analiza mai bine atitudinea păpușilor mele, din seara atacului. Ce explicație științifică puteam da faptului că femeia cibernetică părăsise locul ei, pentru a pune o pernă sub capul lui Grosomodo, fără ca eu să-i dau vreun ordin... ? Era posibil ca acest gest, extrem de feminin, să se nască într-un angrenaj de fire și lămpi fără voință și simțire. De ce sărise omul de metal în fața mea ca să mă apere cu propriul său trup, acționînd nu numai ca un om oarecare, dar chiar ca o persoană dotată cu spirit de sacrificiu ? Fusesem depășit de propria mea invenție ? Era creierul electronic construit de mine atît de complex încît realiza și lucruri pe care nu i le programasem ? Dacă aceasta era realitatea, atunci ce fire și se lămpi trebuiau conjugate pentru a obține eroismul, **gingășia, afecțiunea, mila...** ?

Hotărît lucru, eu, omul cel mai practic din lume, omul științelor exacte și al logicei implacabile începeam să divaghez în mod îngrijorător ! Mă căznii să-mi înfățișez problema sub un alt aspect. Credeam cumva în miracole... ? Doamne ferește ! Într-un secol al logicii, cum e al nostru, astfel de credințe nu sînt altceva decît o infirmitate ! Puteau avea mașinile mele simțăminte omenești ? Iată o întrebare prostească ! Bineînțeles că nu ! Și nici mișcări din proprie inițiativă nu puteau face ! Atunci... ? Cum se explica eroismul lui Grosomodo și duloșia femeii cibernetice ?

O singură concluzie se impunea în mod necesar. Cineva care cunoștea situația din acel moment și unda prin care erau comandate păpușile mecanice, intervenise, ordonînd gesturile pe care nu mi le puteam explica. Ori acest cineva nu putea fi altul decît președintele...

Tot filozofînd astfel, reușii pînă la ora zece să redau locuinței mele aspectul pe care-l avusese mai înainte. Grosomodo, pus din nou la punct și cu o înfățișare strălucitoare era tocmai pe cale de a mă asista luîndu-mi cafeaua cu lapte, cînd pe ușă năvăli Cristina ! Fără nici o vorbă, mi se aruncă în brațe, dovedind că nu-mi poartă nici un resentiment de pe urma certei noastre

— Mi-ai botit guleraşul, își reveni dînsa după cîteva secunde. Află mai întîi că te-am iertat ! Poți să-mi săruți mîna ! Să știi că puțin mi-a păsat de ce mi-a spus Modest ! L-am lăsat să vorbească și eu mă gîndeam la altceva. Norocul tău că a trecut pe la mine... ghici cine ? Chiar președintele ! Dar să nu-i spui că ți-am spus, fiindcă mi-a spus să nu-ți spun. Ha... ! ce nostim ! Însfîrșit, ce-am discutat, treaba noastră ! Zicea că sînt colaboratoarea lui și chestii de-astea ! Simpatic bătrînel ! Cred că în tinerețe a făcut curte la multe fete. Însfîrșit, important e că tu lucrezi liniștit. Ah ! ce dor mi-a fost de tine !

Se întrerupse o clipă pentru a-l trimite pe Grosomodo în baie apoi continuă :

— Spune-mi ! Te-ai gîndit la mine în acest timp ? Dar sincer...

Îmi dresei vocea și mă pregăteam să o asigur de acest lucru cînd zări exemplarul din „Șoricelul roz", rămas pe un fotoliu.

— Însfîrșit, ciripi ea, te-ai hotărît să mai ieși o clipă din socotelile tale complicate... A, dar văd că e ultimul număr ! Și iată și povestea mea însemnată cu creion roșu. Spune drept, cum ți-a plăcut continuarea ...

— Tocmai mă pregăteam s-o citesc cînd ai intrat tu.

— Citește-o ! Nu vreau să-ți modifici programul pentru mine.

Parcursei repede istorioara, făcînd o mină încîntată. Doamne, ce galimație mai era acolo !...

— desenul autorului —

(va urma)

meridiane

lirică bulgară

LIUBOMIR LEVCEV

cînd se întrerupe brusc curentul electric

Lui Encio Pironkov

Cînd se-întrerupe brusc curentul electric
sar repede ca să deschid fereastra.
Do ce ?
Ce are una cu-alta ?...
Dibui cu multă grijă, nu cumva
să mă izbesc de cadavrul luminii.
Deschid.
Pare că ceva pipăibil dă să iasă.
Şi sorb aerul rece cu nesaţ.
Dar nu mă mai simt liniştit.

Negura-învăluind cîmpia e numai un cîntec de leagăn.
„C'est la chanson de mon village..."
şi-aşa mai departe.
Negura în pădure poate-i periculoasă
dar măcar e firească.
Ci în oraş negura-i monstruoasă şi de neîndurat.
E ceva nou.
Nu depinde de soare
si de-alte-asemeni surse-îndepărtate.
Îţi trec prin minte'
stîlpii dărîmaţi,
răsuciturі de sîrme rupte,
de n-ar fi toate-acestea nervii tăi.
Şi-aşa, cînd brusc curentul s-a-întrerupt
stau la fereastră
lîngă muşte moarte
transformat într-un zvon...

Cine-a spus că din piatră nimic nu poate să răsară ?
Iată,
eu văd cum din trotuar se ivesc paşi
şi cum se leagănă
toţi mai înalt staturile lor suple
culminînd cu o coamă de papură.
Ah, rîsu-acestor huligani, greţos !
Din pricina lor mi se încleştează degetele de la
mîna dreaptă...
Astfel, într-adevăr,
cînd curentul electric se întrerupe
văd
nenumărate lucruri invizibile la lumină.
Întîi :
mă dumiresc deodată
că în oraş se-aglomerează
periculos de mulţi colocatari
pe metrul pătrat atribuit lor.

Şi nu mai are nici o importanţă
că ai fost un Anteu
deoarece sub tine mai sînt cîteva caturi
şi-acesta e pămîntul tău.
Şi-auzi
Cum în odaia de sub tine — asemenea cu-a ta —
deschide scrinul
după o lumînare ori chibrit, ori amîndouă...
Şi, iarăşi, n-are nici o importanţă
că ai fost un Icar,
deoarece deasupră-ţi mai sînt cîteva caturi.
Şi ele sînt acuma cerul tău.
Şi-auzi
cum cerul tău deschide
deasupră-ţi o fereastră ca şi-a ta.
Şi-ţi spui :
De nu i-ar veni chef să scuipe...
O, numai oamenii-s veridici !
În ei trebuie să evoluezi
şi să aterizezi.
Nu-mi spuneţi basme despre cosmosuri
muşcaţi de filoxere siderale...
Şi-apoi, încă ceva :
cînd se-întrerupe brusc curentul electric,
cînd la fereastră stau descumpănit
pierzîndu-mi şansa de-a mai termina,
printr-o fatalitate, munca-mi zilnică,
atunci
am observat că-ntotdeauna
un motociclist invizibil
străbate străzile pustii
accelerînd pînă la refuz
motorul în doi timpi
şi fără-amortizoare pentru zgomot.
Atunci simt prin urechi cum întunericul
pătrunde-n mine.

Atunci mă rog.
Atunci mă-nchin —
niciodată, în viitor,
n-am să mai las nimic de seamă
pentrtu ultima clipă.
Numai curentul electric de-ar reveni acum !
Nu-mi voi mai pierde timpul cu asemeni
imaginare teme grafomane.
Voi scri despre esenţialul
ce-i tulbură pe toţi.
Numai să se facă lumină !
Voi lucra ziua,
seara am să mă culc odată cu găinile.
Numai defecţiunea de n-ar fi prea-îndelungă-n
seara asta !
Găsesc în carte telefonul vecinilor
şi am să-i sun îndată
chiar dacă poate dorm de mult.
Am să mă scuz,
şi am să-i rog
s-o cheme-acum la telefon pe mama,
am să-i comunic ceva important.

Şi-atunci cînd mama va-ntreba cu spaimă :
— Ce s-a-întîmplat ?,
Am să-i răspund că, pur şi simplu, am vrut să-i
aud glasul.

Eu sînt bine,
Dar mata cum te simţi ?
Şi am să-i urez noapte bună.
Numai să se facă lumină !

Fire-ar să fie —
uite-aşa
s-au fost născut religiile toate !...

În româneşte de **N. MAGIARI**

COMENTARIU

scrisoare pentru veneţia

Mă urmăresc, de la prăbuşirea lor printre norii rupţi, fluviile verticale de pe deasupra tîrziului de toamnă al Alpilor.

Am refuzat să cred şi-am ocolit litera de ziar, suspectînd-o ca neadevărată. Am fost nevoit să văd însă întinderea aceasta şi să aud stihia apelor muşcînd caldarîmul străzilor, datorită crainicilor de la staţiile de radio ale Italiei.

Trunchiul latin al silabelor, de o sonoritate exactă şi dulce, m-a însoţit un timp, acasă la el, iar vocea acestor prieteni desenaţi de unde. mi-a devenit familiară şi dragă. Acum, vibraţiile sînt coborîte şi cuvintele se împlinesc altfel, scurtcircuind.

Întinderile de sub apă sînt, deci, ale Italiei. De-asupra lor, generaţii după generaţii, înzestrate cu un dar aparte pentru frumuseţe şi simbol, au caligrafiat cel mai valoros tratat de istorie al artelor. L-am răsfoit dintr-o parte în alta, iar un poet, Cesare Vivaldi, mi l-a limpezit, ca vocaţie şi dezinvoltură.

Acum, paginile lui sînt smulse, şterse, deteriorate, distruse. Şi peste sentimentul copleşitor şi el de aceeaşi factură tragică. O coborîre a sufletului prin ferestrele căzute ale inegalatelor castele înşirate de-a lungul Marelui Canal al Veneţiei, un dans pendulat, de Absalom, pe sub arcade desfăcute, o prăbuşire înapoi, în timpul împietrit în vitralii de chiese şi mozaicuri de Ravena. Un fior întins pînă spre nerecunoaşterea de sine sub arhitectura răsturnată a Palatului Ducal, astă-vară scrutînd Laguna, iar acum lăsîndu-se sfidat de apele ei, care încearcă să-i macine flacăra gotică a coloanelor.

Încerc să-mi închipui cum arată în noaptea aceasta Ponte di Rialto, pe sub care trec, de trei sute şi mai bine de ani, săgeţile prelungi şi scobite ale gondolelor, şi nu reuşesc Încerc să calc, la Florenţa, peste una din cele din urmă dovezi ale măestriei etrusce, în picioare de aproape şase secole, şi nu pot.

Ploaia, pe care Gabriele d'Annunzio o considera drept „fiică a aerului" (La pioggia nel pineto), a devenit zeiţă necruţătoare faţă de cei de acum şi de cei de mai de mult.

Două treimi din Italia reîncep să apară de sub aceste fluvii. Poate că la Arezzo sau la Rimini frescele fără de egal ale lui Paolo della Francesca s-au şters, poate că, la Florenţa, Michelangelo, de-atîţia ani în stradă, fără de nici o custodie, e prăbuşit. Poate...

Sentimentul acesta, al desprinderii inacceptabile de lîngă opere care nu mai sînt de mult ale Italiei, ci ale întregii lumi şi tuturor timpurilor, e dublat de cel al pierderilor materiale, de viaţă şi mijloace de viaţă, încercat de Italia.

Un sentiment care te urmăreşte, declarîndu-te solidar şi apropiat, încît, cuvintele par desprinse dintr-o scrisoare către cineva pe care vrei să-l revezi, aşa cum l-ai aflat.

DARIE NOVACEANU

PICASSO: „Peisaj mediteranean" (1952)

lirică franceză

ANDRÉ BRETON

ce de pregătiri

Dulapurile bombate ale cîmpiei
Alunecă tăcute pe şinele laptelui
E ora cînd fetele trezite de valul nopţii care
rostogoleşte monede
Se împotrivesc pişcăturii herminei
Al cărei ţipăt
Va mula ţepii gîtului lor

Evenimentele de alt ordin sînt cu totul lipsite
de interes
Nu-mi vorbiţi de acest tapet mural decorat
cu spini
Care n-are nimic mai bun de făcut
Decît să se sfîşie singur

Flăcările negre luptă între gratii cu limbile ierbii
Un galop departe
Încărcătura subterană se revarsă în pădurea de
toporaşi şi cişmir
Odaia se dă peste cap
Splendida aliniere a măsurilor de cositor se
epuizează într-una singură
care prin adaos se schimbă în vin gri
Coapsa întotdeauna prea grăbită pe tabloul
de cretă în zbuciumul zilei
Zăcămintele oamenilor lacurile de murmure
Gîndirea trăgînd asupra colierului ei de vechi firide
Mă părăseşte odată pentru totdeauna împreună
cu ele
Diavolii-muscă văd în aceste unghii
Seminţele pătrarului de măr de rouă
Ivite din fundul vieţii
Trupul în întregime din peşti a sărit din plasa
rîurînd de apă
În mărăciniş
Aerul în jurul patului
Iscoada derivei scumpe cu ochii aţintiţi pe
jumătate deschişi pe jumătate închişi

PAUL ELUARD

toate drepturile

Simulez
Umbra-nflorită a florilor suspendate primăvara
Cea mai scurtă zi a anului şi noaptea eschimoşilor
Agonia vizionarilor toamnei
Parfumul trandafirilor savante pişcătură a urzicii
Întind rufe străvezii
În luminişul ochilor tăi
Arăt ravagiile focului lucrările lui inspirate
Si paradisul cenuşii lui
Fenomenul abstract în luptă cu arătătoarele pendulei
Rănile adevărului jurămintele care nu se-nconvoaie
Ţi le arăt

Poţi ieşi din rochia de cristal
Frumuseţea ta nu se-ntrerupe
Ochii tăi varsă lacrimi mîngîieri şi surîsuri
Ochii tăi n-au taine
N-au margini

ANTONIN ARTAUD

geamuri de sunet

Geamuri de sunet, zăcăminte-albastre,
geamuri în care se-nfierbîntă creieri, —
nerușinare, ceru-ntreg cutreieri
devori şi sfîşii despuiate astre.

Şi laptele ciudat şi violent
furnică în străfund de firmament,
se tîrîie spre cer un melc alene
să tulbure a norilor grea lene.

Răsfăţ şi furie, tot ceru-abate
asupra noastră-asemeni unui nor
vîrtej de aripi înteţite-n zbor
torenţiale ploi de-obscenitate.

În româneşte de **Virgil TEODORESCU**

BENJAMIN PÉRET

săptămîna palidă

Blondă blondă
era femeia dispărută-n pietrele de pavaj
atît de uşoare că-ai fi zis nişte frunze
atît de mari că-ai fi zis nişte case
Era, ţin minte, într-o luni
zi-n care săpunul face să plîngă astronomii
Marţi am revăzut-o
asemeni unui larg jurnal, desfăşurat
plutind pe vînturile Olimpului
După un surîs care fila ca o lampă
ea-şi salută surioara o fîntînă
şi se întoarse la castelul ei

Miercuri boare pală cu trandafiri încinsă
ea trecu ca o batistă
fără să vadă umbrele semenilor ei
care se întindeau ca marea

Joi nu i-am văzut decît ochii
semnale pururea deschise pentru toate catastrofele
Unul dispăru după bulbul unui creier
şi celălalt fu înghiţit de un săpun
Vineri cînd iubeşti
e ziua dorinţelor
Dar ea fugi ţipînd
Tilbury tilbury — fluerul meu s-a pierdut
Du-te şi caută-l sub zăpadă sau în mare

Sîmbătă o-aşteptam în mîini cu-o rădăcină
gata să ardă-n cinstea ei
astrele şi noaptea ce mă despărţeau de ea
dar ea era pierdută ca fluierul ei
ca o zi-n irosire fără iubire

Şi aşteptam duminica
şi duminica n-a venit niciodată
şi-am stat în fundul căminului înnegrit
ca un copac rătăcit.

În româneşte de **TAŞCU GHEORGHIU**

SAINT PAUL - ROUX

despre un pîrîiaş murmurînd prin lucernă

(Fragment)

Undă adevărată,
undă primordială,
candidă undă,
undă înstelată de crini şi de lebede,
undă sudoare a umbrei,
undă centură de vînător a păşunii,
undă nevinovată şi pură,
undă argint celestial,
undă rugă începutului de zi,
undă desmierdare a fîntînilor,
undă sorbită-n sărutul ibricului,
undă amantă a ulcioarelor,
undă în aşteptarea botezului,
undă înaltelor statui,
undă suflet al diafanelor suflete,
undă sub tălpile nevăzute-ale zînelor,
undă cîrjelor de cerşetori,
undă pentru penele îngerilor,
undă pentru exilul ideilor,
undă bebe al ploilor de-April,
undă fetiţă cu păpuşa,
undă logodnică încheindu-şi scrisoarea,
undă carmelită îngenunchiată lîngă crucifix,
undă zgîrcită-n spovedanii,
undă superbă lance a cruciadelor,
undă venind dintr-un clopot tăcut,
undă umilinţă a semeţelor piscuri,
undă elocinţă a sînilor de piatră,
undă argintărie în sertarele văii,
undă fişie pe-un străvechi vitraliu,
undă eşarfa celui care-nvinge,
undă ramură de palmier, rozariu de lacrimi,
undă revărsată peste milostenia simplă,
undă rouă a stelelor pilpîitoare,
undă pipi lunar în văl de muselină,
undă cu sori exultînd în pana păunului,
undă glas al iubitelor sub lespezi de mormînt,
undă venind din sîngele unui înaripat paradis
eu te salut din acest Elsenor al păcatelor mele.

GUY DE BOSSCHERE

magnificat

Tu pe care te adaug bucuriei mele
C i f r ă care corupe numărul
Pe care te adaug suferinţei mele
S a r e care sîngele-mi arde
Tu pe care te chem să-mi numeri zilele
V î n t falsificînd nisipul
Tu ale cărei buze de umbră anunţă apocalipsa
Focul jurămîntu-ţi trădat
Nici o lebădă nu-ţi imită candoarea
Tu abisul ce precede căderea
Sub aurul măştii întrezăresc un chip mai adînc
decît Noaptea
Inocenţa e-un opiu căruia-i ştii vertige-ul

Tu eşti Egiptul înclinînd spre somn
Enigmă ţi-e visul
Nici o frontieră nu ne desparte azi trupurile
Unde las rană-adîncă tu laşi doar muşcătură

P l u r a l singular majusculă
Sînt fracţiunea otrăvită de tăcerea-ţi
Goliciunea mi-e singurul giulgiu
Tu pe care te sfarm pierzîndu-te din ochi
Tu lacrimă dilatată în care se răsfrînge neantul
fiinţei mele
Tu soarele de cursă lungă ajuns la capătul vitării

MAX JACOB

nocturnă

Broaşte rîioase-ocăind,
foşnet de bărci şi de visle,
şuer de şarpe între trestii,
rîs chinuit,
zgomot de corp care cade în apă,
zvon de paşi care vin în tăcere
şi de stinse suspine,
zvonul saltimbancilor de departe venind...

ROBERT DESNOS

strigătul lui robert desnos

(Fragmente)

Vreau să vină spre mine cei rătăciţi, hăituiţi pe pămînt,
cadavrele stejarilor înainte de vreme răpuşi,
cîrpele putrezind pe cîmpii, rufele-ntinse pe garduri, la soare,
chem către mine tornade, uragane,
tiphoni năpraznici, furtuni şi cicloane,
asaltul mareelor,
cutremurele de pămînt,
coloana de fum a vulcanilor, chem fumul de ţigare
chem rotocoalele de fum ale ţigării,
chem către mine iubirile şi-ndrăgostiţii,
vii şi morţii,
groparii şi-asasinii,
călăii, piloţii, zidarii şi-arhitecţii,
chem carnea iubirii,
şi-odată cu toate acestea
pe-aceea pe care-o iubesc,
pe-aceea pe care-o iubesc
pe-aceea pe care-o iubesc
triumfătorul miez de noapte deasupra patului meu destace
aripi de mătase,
turnurile de alarmă şi plopii răspund năuciţi la strigătul meu,
se năruie clopote-n pulberi, plopii se-ndoaie pîn-la pămînt,
cei rătăciţi prin cîmpii se regăsesc regăsindu-mă,
străvechile cadavre se trezesc din morţi,
stejarii morţi se îmbracă în verde frunziş,
zdrenţele putrezind pe pămînt, în pămînt
pocnesc la strigătul meu ca steagurile-n vînt
şi rufele uscate pe garduri îmbracă femei minunate, femei pe
care nu le ador
şi care totuşi vin spre mine,
ca somnambulele ascultîndu-mi glasul, mîngîietoare, blînde,
vin uraganele roşindu-mi buzele cu flăcări,
furtunile mugesc sub tălpile mele,
tiphonii mă despiaptănă,
ciclonii mă sărută,
mareele năpraznice se risipesc la picioarele mele,
cutremurele nu mă clatină dar năruie totul la ordinul meu,
fumul vulcanilor mă-mbracă-n mantia lui de vapori,
şi fumul de ţigare ca un parfum mă-mpresoară,
rotocoalele de fum coroană uşoară mi-aşează.
iubirile atît de mult aşteptate se cuibăresc în inima mea,
îndrăgoştiţii îmi ascultă glasul.
vii şi morţii îndelung mă salută, cei dintîi cu răceală, ceilalţi
familiar,
groparii îşi lasă mormintele abia începute strigînd că numai eu
pot să-i îndemn să sape înainte,
. . . . . .
piloţii au ghid doar privirile mele,
zidarii se clatină pe schele ascultîndu-mă,
arhitecţii pleacă în pustiuri,
mă binecuvîntează asasinii,
palpită carnea la glasul meu,
dar cea pe care o iubesc nu mă ascultă.
dar cea pe care o iubesc nu mă aude,
dar cea pe care o iubesc nu îmi răspunde.

În româneşte de **VASILE NICOLESCU**

poezia prozei

M-a surprins, la început, afirmația lui Camil Petrescu : **„fiindcă, din condiția obiectivității, farmecul epic e mai dificil de sesizat decît cel liric"** (nota din 1936 la un articol despre Duiliu Zamfirescu, volumul „Teze și antiteze"). Doar fluidul secret, farmecul inefabil al lirismului pare mai acut, presupune o sensibilitate specială, antene fine, gesturi de ceremonial (după unii, interceptabile doar de către inițiați). Pe cînd proza, proza se află la îndemîna tuturor, e ușor de observat că aici orice neofit se crede în dreptul lui legitim să emită judecăți. Farmecul liric beneficiază de nu știu ce aură sacerdotală, poezia descinde din templu în stradă, în vreme ce proza urcă din stradă în templu...

Dar nu este unicul caz cînd lucrurile cele mai simple se dovedesc totodată și cele mai complicate. Cîți inși nu și-au ratat poate alte vocații citindu-l pe Tolstoi sau pe Rebreanu cu falsa impresie că „așa ceva putem face și noi", „e foarte simplu".

Mă gîndesc că, în critică, prea adesea, reducem aria discuției la cîteva noțiuni mai mult sau mai puțin fetișizate : personaje, conflict, subiect etc. și ne interesăm într-o mai mică măsură de o serie de aspecte poate adiacente dar care te pot introduce în intimitatea fenomenului epic. Cîndva, am scris un articol despre „poezia prozei", dincolo de titlul puțin căutat, problema mi se impune și astăzi. Este inutil să precizez că nu am deloc în vedere divagațiile metaforice parazitare expresii ale unei sensibilități debordante. Este vorba însă de acea poezie imperceptibilă pe care o degajă operele de proză autentice chiar atunci cînd înfățișează aspecte prozaice ori dezagreabile. Nu sînt pregătit să scriu pe această temă un articol propriu zis (cu tot ceea ce se înțelege asedierea treptată a obiectului, concluzii ș.a.m.d.). Mă mulțumesc să ordonez simple note de lectură sau, pentru a fi în tonul lui Camil Petrescu, „pagini de ciornă".

★

Din „Estetica" lui Hegel, îmi reține atenția considerațiile privitoare la cedarea în artă a **«ceea ce se poate chema poezia existenței omenești»**. pul de artă ideal pentru Hegel : epopeea homerică. Se invocă argumente în primul rînd de ordin social și istoric. Caracterul societății antice respective dezvăluie „o formă fixă și preexistentă, dar în așa chip că individualul se identifică cu ea într-o manieră vie și originală". Termenul antitetic este, desigur, societatea modernă — citește burgheză — ; ea de asemenea prezintă forme fixe dar care anulează individualitatea, preceptele ei morale, de drept ș.a. au un caracter abstract, sînt impuse din afară, în vreme ce „în epopee există un ansamblu al principiilor care guvernează viața și activitatea umană, dar în același timp și libertatea de acțiune cea mai perfectă : totul pare să emane din voința indivizilor". (Elimin aici o cantitate masivă de citate care amănunțesc ideile). Interesante sînt o seamă de urmări în planul vieții și al artei, între altele, legătura nemijlocită și armonioasă între om și lumea obiectelor, ceea ce oferă posibilități mai mari pentru ca tablourile epice să apară desăvîrșite artistic. Pentru eroul homeric cortul, patul, lancea nu sînt simple lucruri neînsuflețite. Cum spune plastic Hegel „Eroul se simte trăind în ele ; el transferă în aceste obiecte calitățile sale, inteligența sa, ființa sa. Datorită acestor corelații le conferă o pecete individuală, omenească și vie". (Cer iertare pentru traducerea aproximativă a unor termeni dar n-am la dispoziție o ediție românească, pînă acum nefiind publicate decît „Prelegeri de estetică" vol. I.)

Alta va fi situația în condițiile cînd dispare această stare originară poetică a lumii. „Romanul, în sensul modern al cuvîntului, presupune o societate prozaic organizată, în mijlocul căreia scriitorul caută să reînvie, atît cît e posibil, poezia drepturilor pierdute, care rezidă în vitalitatea evenimentelor, a personajelor și a destinelor lor".

Firește, din punctul de vedere al concepției noastre nu este acceptabilă această viziune, în esența ei romantică, orientată către o etapă revolută din istoria societății umane. (Referitor la „epoca eroilor", eroi care în fond nu s-au desprins dintr-un stadiu al existenței în care mai guvernează legile naturii, de recitit ce scrie Marx în „Manuscrise economico-filozofice" : „Pe treptele mai timpurii ale dezvoltării, individul apare mai complet tocmai pentru că el nu a elaborat încă plenitudinea relațiilor sale, nu și le-a opus lui însuși, în forțe și relații sociale independente de el. Dar după cum e ridicolă nostalgia acestei integrități inițiale, tot astfel este ridicolă ideea că trebuie să ne oprim la acest gol total").

Firește, proza vieții în măsura în care este zugrăvită artistic (ne-o dovedește dezvoltarea romanului modern) lărgește orizonturile literaturii, anexează teritorii noi. Totuși, o serie de observații estetice hegeliene nu și-au pierdut acuitatea, ba parcă unele tocmai în zilele noastre dobîndesc o semnificație sporită. În articolul pomenit (pe care l-am scris cu mai mulți ani în urmă) încercam să asociez lucrurile într-un mod prea direct și, aș spune categoric, facil. Remarcă Hegel admirativ independența și vitalitatea probate de eroii ahei în acțiunile lor ? Dar asemenea calități umane sînt consfințite și aprofundate în sfera umanismului socialist. Legătura armonioasă dintre indivizi și mediul înconjurător ? Cu atît mai mult poate fi dezvoltată această teză în condițiile în care omul intră în stăpînirea conștientă a naturii și a vieții sociale. Fără discuție, problema este ceva mai complicată. Cum poate fi elucidată în profunzime, este hazardat să afirmăm că știm prea

interludii

bine și acum. Este sigur că scriitorul contemporan trebuie să rezolve într-un mod personal anumite dificultăți obiective de creație, provenite, bunăoară, din faptul că, spre deosebire de autorii clasici, el trebuie să opereze, cu mijloacele artei sale, asupra unei realități în care vechi forme de viață sînt modificate radical. (Se știe că obicelurile — relațiile umane bine sedimentate în timp facilitează o zugrăvire concret-senzorială cît mai plastică.) Discuția ar trebui, cred, să se fixeze asupra modului în care ia ființă o nouă „totalitate" a obiectelor — concept esențial în estetica lui Hegel — din însăși noua structură revoluționară a vieții actuale. (Este ceea ce a încercat să întreprindă, în cîteva studii capitale, G. Lukacs subordonînd însă acest adevăr general unor criterii formale restrictive).

★

Ce înțeles trebuie să dăm noțiunii de „epic ?" În mintea multora epicul se identifică cu simpla narațiune sau chiar cu simpla dinamică a personajelor. Dar iată ce scrie Lucian Blaga — chiar dacă referirile cu caracter istoric sînt discutabile : „Epoca aceasta de suferință și pitoresc, baladescă dar nu epică, și-a avut cronicarii, ea nu poate avea nici astăzi altceva decît cronicari, fiindcă structura și greutatea ei nu o fac apță pentru a fi cîntărită cu măsuri «istorice»" *(Spațiul mioritic)*.

Așadar, (fapt important) epicul pentru a se putea bucura de drepturile sale imprescriptibile trebuie să se raporteze la unități de măsură „istorice".

★

Am adnotat cîteva lucrări de eseistică literară care abordează, într-un fel sau altul, caracterul poetic al operelor. Mai toate formulează drept condiție fundamentală evadarea din sfera de gravitație terestră, desprinderea de „materie". (Vezi sugestivul aforism al lui Arnim reprodus de Albert Beguin în „L'âme romantique et le rêve"). Și totuși, adesea, impresia poetică cea mai puternică nu ne-o lasă operele care utilizează motive aeriene, strict celeste cît cele care cuprind și stăpînesc materialul greoi al realului. Lui „Ion" — să ne amintim — i se refuza de către unii nu numai virtuțile poetice dar în general cele ale unei transfigurări artistice. G. Călinescu a făcut parte dintre acei care recunoscînd exactitatea cu care era evocat satul ardelenesc din respectiva perioadă, a apreciat romanul ca pe un poem epic în care regăsește stilul marilor epopei.

★

Este oare necesar să explicitez și mai bine afirmația de mai sus ? Nu pledez, cum lesne se înțelege, pentru simpla „redare" a materialului faptic. (Cineva observa pertinent că față de reprezentanții „noului roman" francez, cu pretenția lor de a se contopi cu lumea obiectelor fără a o trece măcar prin filtrul conștiinței, realismul unui Balzac sau Stendhal pare „un realism abstract"). Ambiția oricărui prozator care apără titlurile de noblețe ale artei sale rămîne aceea de a crea, în marginea realității, paralel cu ea, o a doua realitate, dacă se poate chiar mai **reală**.

O posibilă temă de studiu : contribuția lui N. Filimon, I. L. Caragiale, Matei Caragiale sau în epoca noastră a lui Camil Petrescu (cu „Un om între oameni") și Eugen Barbu (cu „Groapa") la configurarea unei adevărate **mitologii**, sau, mai modest spus, a unei imagini, specifice a vechiului București...

Am recitit de curînd romanul lui Camil Petrescu și am fost copleșit de panorama halucinant de **reală** a orașului de atunci : cu fîntîna lui Cantacuzino, cu cele trei mori mari ale Mitropoliei (magazii uriașe de lemn negru, pe jumătate așezate pe dubasuri lungi), cu hanul Gabrovenilor, cu măcelăriile orașului așezate de-a lungul Bucureștioarei, cu zalhanalele și circiumile vestite de pe dealurile cu vii, cu tăbăcăriile de sub dealul Radu Vodă, cu cafeneaua turcească de pe malul gîrlei, (dincolo de Hanul Roșu, vizavi de biserica Doamna Bălașa) etc. etc. Icoane precise, învăluite însă de nu știu ce poezie impalpabilă, fiind transpus sufletul Bucureștiului de altă dată.

★

În „Nouvel essai jougoslave", cunoscutul critic Iosif Vidmar semnează articolul „Le réalisme et le fantastique". Unele considerații izolate pot stîrni controverse. Teza generală se impune însă cu forța evidenței : în arta modernă sufletul omenesc pare a pendula între doi poli, botezați astfel : „confesiunea și jocul". „Confesiunea dă artei interesul profund, semnificația umană, capacitatea de a emționa ; în vreme ce jocul îi conferă imponderabilitate aeriană, transparență de vis și farmecul propriu zis". După Iosif Vidmar realismul contemporan trece printr-o anume criză. Cauza : absolutizarea caracterului de confesiune al operelor. Descoperiri psihologice, gîndiri și judecăți asupra societății, documente omenești sînt aglomerate pînă într-atît încît elementul de încîntare al jocului devine aproape insesizabil. După Shakespeare — primul mare realist — și pînă în epoca actuală „puteți observa că în literatură realitatea devine din ce în ce mai presantă și că greutatea ei îi oprimă din ce în ce mai mult pe creatori și operele lor". Alte aprecieri sînt la fel de severe. Creația artistică trebuie să „dematerializeze" tot ce atinge. (Sugestia — mărturisită — vine din „Naissance de la tragédie" unde Nietzsche compară operele de artă cu țesătura delicată și realitatea fantomatică a visurilor). Așa e. Nu este însă mai puțin adevărat că tot atîtea catastrofe produce și absolutizarea de tip opus. Cîți „falsificatori de monezi" nu sînt stimulați de mistica jocului gratuit al imaginației ! Ce grave tendințe inflaționiste, de devalorizare a imaginilor poetice, nu declanșează arbitrariul și „dematerializarea" în artă ! Să nu uităm : umbrele din infern, pentru a putea vorbi (și răspunde întrebărilor lui Ullyse) trebuiau să fie adăpate cu sînge.

Incontestabil, marea creație trebuie să unească într-o firească și discretă comuniune fantezia liberă, vioaie, scăpărătoare, frăgezimea și transparența ireală cu confesiunea. Iar dacă mi se cere un exemplu de desăvîrșire absolută în acest sens, ei bine, acesta nu este al unui prozator ci al unui dramaturg-poet : Shakespeare.

AL. OPREA

un rapsod al frumuseţilor patriei: emanoil bucuţa

S-au împlinit, la 7 octombrie, douăzeci de ani de la moartea lui *Emanoil Bucuța* (27 iunie 1887—7 octombrie 1946), poet, prozator, eseist și om de cultură, a cărui activitate s-a înscris în caleidoscopul literar al perioadei cuprinsă între cele două războaie mondiale, avînd ca dominantă dragostea față de pămîntul românesc și de poporul simplu din care se trăgea (mama sa, Elena Bucuța, provenea dintr-o familie de țărani săraci din Dăișoara-Brașov, iar tatăl său, Ioniță Popescu, era un om modest din Afumați-Iași), exprimată în numeroase pagini pe care i le-a închinat și în truda neobosită pentru ridicarea culturală a satelor, pentru cultivarea artei cărții și pentru dezvoltarea noilor, pe atunci, instrumente de cultură — cinematograful și radioul. [1]

Debutînd ca poet în revistele vremii („Viața românească", „Ramuri", „Drum drept", „Convorbiri literare" ș.a.), în preajma primului război mondial, proaspătul licențiat al secției de limbi moderne (cu specializarea limba germană) de la Facultatea de litere și filozofie a Universității din București (1911), după o peregrinare prin Europa și o încercare de a-și continua studiile la Berlin (1912—1913), devine redactor la diverse reviste, printre care cea mai cunoscută este „Ideea europeană" (1919—1928), publicînd în 1920 volumul de versuri, *Florile inimii*. În ciuda unor prozaisme și chiar asperități ale versului, cele trei cicluri *(Miniaturi, Oglinzi, Cîntece de leagăn)* au reținut curînd atenția criticilor și a publicului cititor prin nota nouă, personală, ce o aduceau unele sonete, șlefuite cu grijă, și mai ales poeziile închinate universului casnic, în centrul căruia poetul așezase cu mîini delicate copilul. În această ipostază Emanoil Bucuța a fost reținut mai întîi de *Antologia poeților de azi* (vol. I, 1925) a lui I. Pillat și Perpessicius, apoi de istoriile literare ale lui Eugen Lovinescu și George Călinescu, pentru a nu aminti aici decît lucrările de sinteză.

Intimismul lui Emanoil Bucuța — scria marele critic și istoric literar în monumentala *Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent* (1941, p.764) — s-a revărsat spontan în niște *Cîntece de leagăn*, foarte imitate, concepute într-un spirit realist, dintre care reținea, printre altele, pe aceasta :

Scoți scufița, de zăduf,
Și rămîi cu tîmple goale.
N-ai pe cap decît un puf
Bălăior de lînă moale.
Eu mă uit din colț la el,
În văpaia din fereastră
Aburos și mărunțel
Pe întinderea albastră.
Unde-am mai văzut și cînd
Ce icoană florentină
Ca un cerc de aur blînd
Pe un creștet de lumină ?
(Cerc de aur).

Alteori poetul se face ecoul optimismului și încrederii în poporul ce-și realizase, cu grele jertfe, eliberarea națională și unirea într-o patrie unică :

Tu n-ai putut nici dragostea, nici ura
Să ți-o arăți din plin, popor al meu !
N-avea deprinsă mîna ta scriptura,
Ți-avea deprins grumazul jugul greu.
În aerul cu flori și berze-ntoarse
Pe trunchiul poleit de primăveri,
Te așezai prea rar, cu buze arse,
Să zici un cîntec rupt din mari tăceri.
Domn tînăr ieși tu astăzi pe ogoare
Și-n urma ta bordeiul putred cade,
Cît vezi e numai larg senin și soare.
La pasul tău acopăr grîuri stepe,
Răsar în zări orașe cu arcade,
Corăbii umplu mările : Începe !
(Domn tînăr).

Deși în anii următori continuă să publice versuri, acestea nu vor mai fi niciodată reunite în alte volume, cu toată nostalgia prozatorului și eseistului după lira tinereții (unele versuri au rămas chiar în manuscris). Sarcini de răspundere în cadrul Ministerului instrucțiunii publice, al Casei Școalelor, al Radiodifuziunii, apoi activitatea de secretar al P.E.N.-clubului român, munca neobosită de redactor (cititorii din generația vîrstnică își aduc aminte de frumoasa revistă *„Boabe de grîu"*, condusă și redactată de el între 1930—1935) l-au atras tot mai

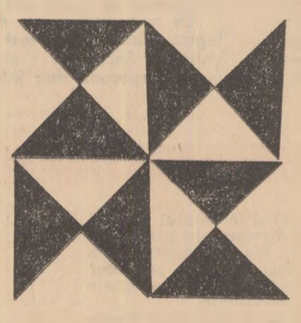

mult spre eseul cu funcții multiple, dar de o înaltă ținută artistică și științifică, în același timp. Trecînd peste scrierile în proză, în care predomină descrierea, uneori luxuriantă și de o mare exactitate etnografică (*Fuga lui Șefki*, 1927), cu reminiscențe din amintirile copilăriei *(Legătura roșie*, 1926, reed. 1938), sau cu elemente autobiografice și de istorie literară și culturală *(Capra neagră*, 1938), ne vom opri în cele ce urmează asupra eseurilor sale, în cadrul cărora locul central revine celor închinate „Pămîntului și oamenilor de la noi".

Încă de la reunirea în patru volume sub titlul comun *Pietre de vad* (1937, 1941, 1943, 1944) a acestor scrieri ce aduceau o notă aparte în peisajul cultural al țării, Perpessicius, Vladimir Streinu și alți critici și istorici literari au observat că Emanoil Bucuța se alătură acelor rapsozi care au scris, fiecare potrivit temperamentului și orientării sale, cîte o *Cîntare a României*, fie într-o operă unică, fie risipită cu generozitate în paginile mai multor volume : Alecu Russo, Alexandru Odobescu, Alexandru Vlahuță, Mihail Sadoveanu, Geo Bogza, Nicolae Iorga, Ion Simionescu și George Vîlsan. La citirea acestor volume, „apropierea de ceilalți cîntăreți ai frumuseților pămîntului românesc ni s-a impus — scria acad. Perpessicius în 1946, cu cîteva luni înainte de moartea lui Em. Bucuța —, dar o dată cu ea și ceea ce deosebește de înaintași pe scriitorul nostru. Rapsod al *României pitorești ?* Fără îndoială. Cu precizarea însă că ne aflăm în fața unei noi varietăți, așa cum și d-sa distînsese în dese rînduri notele diferențiale pentru antecesori" *(Mențiuni critice. Un rapsod al pămîntului și al sufletului românesc : Emanoil Bucuța*, „Rev. Fundațiilor", XIII, 1946, nr. 3, p. 574).

Scriitorul însuși a născut spre o astfel de *Cîntare a României*, declarîndu-și descendența din Russo și Vlahuță în primul articol din volumul I, întitulat *Țara*, care se încheia cu cuvintele : „Această țară suntem datori mai cu seamă s-o cunoaștem și rînd pe rînd, provincie după provincie, ea va veni aci să ne vorbească de tot ceea ce năzuiește și face faptă. Va fi cea mai bună pagină de încredere pe care am putea s-o urmăm, în niște zile tulburi și pline de amenințări. După *Cîntarea României* și *România pitorească*, sunt fragmentele de oțel și de aur ale unei noi cărți, potrivită cu ceea ce ne simțim și suntem astăzi, și la care ne încordăm o nouă generație, nu mai puțin eroică decît altele, ca s-o gîndim și s-o scriem" (p.14—15). Iar în articolul *Cîntarea României*, cu care se deschidea volumul II, revenea la aceeași idee, urmărită cu străduința celui care a străbătut toate cărările țării : „Țara de astăzi nu mai poate fi despărțită, atunci cînd i se caută și i se laudă frumusețile, alături de arhitectura locului, urmare a puterilor geografice, de tot ceea ce omul a pus de la el, sufletul care a îmbrăcat piatra... *Cîntarea României* și *România pitorească* trebuie scrise din nou, cu acest adaos, al minții omenești care supune și împodobește pămîntul, locuința omului" (p. 12—13) [2].

Cititorul e plimbat, într-adevăr, pe tărmul mării și de-a lungul Dunării, la Mogoșoaia și pe Valea Dîmboviței, în Munții Făgărașului și pe Valea Oltului, la Vîrful cu dor, pe urmele lui Nicolae Grigorescu, la Vălenii de Munte ai lui Nicolae Iorga și pe meleagurile lui Andrei Mureșanu, George Coșbuc și Liviu Rebreanu. Iată una din descrierile cele mai calde ce s-au scris vreodată despre frumusețea portului și jocului românesc — și anume despre „jocul cununii de grîu" de pe Someș, „cel mai frumos pe care l-am văzut vreodată, nu numai pentru pași și figuri, dar și pentru mîndrețea de linii și trăsături a fetelor alese". „Fetele — scrie Bucuța — etnograf și folclorist ce dăduse monografii de specialitate, cum e *România dintre Vidin și Timoc* (1923) — își împrejmuiesc tot capul cu o cunună mare de spice, nu ca o tavă pe creștet, ci ca un disc de la frunte, tîmple și ceafă, și pe care trebuie să-l țină cu amîndouă mîinile, ridicînd brațele. Sînii se înalță și mînicele de la ii înflorate cad. Însoțitoarele zeițelor Flora și Pomona trebuie să fi jucat la început acest joc, nu joc de femei, ci joc de fecioare preotese, închinare la soare și laudă a grîului hrănitor. Se învîrtesc ușor în cîntecul fluerului și femeile de pe margini aruncă pe ele apă din căni și doniți. Jucătoarele joacă netulburate mai departe, ca și cum ar juca în cer și le-ar fi apucat o ploaie străvezie. Pînă la urmă hainele li se lipesc de trup și nici Victoria din Samotracia n-are un avînt mai curat și mai înalt decît aceste fete de sat năsăudean" *(Oameni vechi*, în vol. IV, p. 97—98).

Cele patru volume — al căror titlu, *Pietre de vad*, sugerează șlefuirea îndelungată a unui material de construcție, rezistent și rotunjit ca formă — cuprind, de asemenea, frumoase descrieri și relatări de fapte din alte țări (Bulgaria, Iugoslavia, Cehoslovacia, Polonia, Turcia, Franța etc.), pe unde ochiul scrutător al autorului a distins oameni și lucruri demne de luat în seamă, contribuții de istorie literară și critică de artă, fie că e vorba de scriitori români (Ion Codru Drăgușanu, Eminescu, Creangă, Caragiale, Duiliu Zamfirescu etc.), de muzee și opere de artă (Muzeul Brukental, colecțiile Simu și Zambaccian etc.), fie că e vorba de reprezentanți de frunte și de opere ale literaturii universale (Tolstoi, Goethe, *Cîntecul Niebelungilor* etc.). Cititorul e încîntat nu numai de forma aleasă a expunerii, ci și de bogăția de fapte, dezgropate cu grijă, parcă pentru el anume de către autor. Așa e, ca să ne limităm la un singur exemplu din literatura universală, articolul *Tolstoi la Herăstrău* (vol. I, p.238—246), care reconstituite, pe baza jurnalului intim al titanului de la Iasnaia Poliana, drumurile și gîndurile lui, pe cînd se afla în România, în 1854, urmat de un alt articol, *Viața lui Tolstoi* (vol. II, p. 144 — 159) în care ne întîmpină — în 1941 ! — celebra caracterizare făcută de Lenin marelui scriitor rus : „Sunt caracteristice vorbele lui Lenin, ale altui adevărat rus, către Gorki : «Tolstoi, ce bloc, iubite, ce materie ! Lucru cu adevărat măreț la Tolstoi e glasul lui de țăran, gîndirea lui de țăran ; el e un țăran sadea, așa cum înafara lui nu s-a pomenit un al doilea. Pînă la acest grof (=rus. *graf*, din germ. — *n.n.*), țăranul nici nu a fost cunoscut în literatură»" (p. 147). [3]

În ceea ce privește contribuția lui Em. Bucuța la istoria literaturii române, e suficient să reamintim aici, în afară de cele spuse mai sus, cunoscuta carte *Duiliu Zamfirescu și Titu Maiorescu în scrisori (1834—1913)*, cu un cuvînt de introducere și însemnări de... (1937 ; ed. II, 1944 ; corespondența fusese publicată inițial în „Revista Fundațiilor", în 1935—1936), care a constituit, după cum sublinia încă pe atunci prof. Ș. Cioculescu — „un eveniment literar" ; sau subtilele interpretări ale basmelor lui Creangă din volumul *Crescătorul de șoimi* (f.a.) și din *Basmele Crivățului* (1943), urmate de un alt volum de *Basme românești* (1946).

În sfîrșit, cel care a închinat numeroase pagini „artei cărții" și mai ales **„cărții literare", „prietena omului, în** care el își descoperise și-și ducea cu sine sufletul, cu dorurile și năzuințele lui" *(Pietre de vad*, vol. IV, p.288), nu putea să nu scrie și o întreagă carte închinată bibliotecilor, sub titlul modest *Biblioteca satului* (1936), dar, de fapt, cu un diapazon mult mai larg, o carte unică în felul ei. Pe lîngă informațiile expuse literar, despre marile biblioteci ale lumii și ale țării și sfaturile de organizare a bibliotecilor populare, concepute ca focar de cultură pentru cei ce muncesc la sate și la orașe, ne întîmpină aici și fapte de-a dreptul uluitoare, descoperite de autor, cum este relatarea dramatică a dispariției aproape de zilele noastre a literelor cu ajutorul cărora Coresi tipărise primele cărți în limba română, cu peste patru sute de ani în urmă, și care, păstrate la Brașov, au devenit, în 1914 plumb pentru obuzele armatei austro-ungare. „Și așa am pierdut pentru totdeauna, chiar sub ochii noștri — scrie Emanoil Bucuța —, uneltele din care au ieșit cărțile, de unde pentru întîia oară Dumnezeu i-a vorbit neamului românesc în limba lui" (p.14).

Traducător din Goethe și din alți scriitori universali, îngrijitor, împreună cu Ramiro Ortiz și Perpessicius, al ediției românești a *Divinei Comedii* în traducerea lui George Coșbuc (la care a adăugat, pe ici-pe colo, cîte un vers), unul din cei mai activi „Prieteni ai Dicționarului" limbii române, ca expresie a culturii poporului nostru, redactor de o rară abnegație al *Monografiei Ardealului*, scrisă de un larg colectiv de savanți și oameni de litere, sub conducerea lui D. Gusti, la a zecea aniversare a unirii cu Țara, discipol și colaborator al lui Nicolae Iorga în proteica-i activitate culturală și științifică, conferențiar de o înaltă ținută intelectuală, popularizator al literaturii române și universale, devenit, la 54 de ani, membru corespondent al Academiei Române — iată alte cîteva aspecte ale activității neobosite a lui Emanoil Bucuța, pe care doar le amintim aici, încheind această sumară prezentare cu cuvintele pe care i le-a închinat Camil Petrescu : „A fost desigur un mare cărturar, mai mult decît atît, aș putea spune un poet al cărții... cel mai mare nomad cultural pe care l-am avut, drumeț, cum își spunea el, neobosit și de o capacitate de a vedea amănunte și de a desluși înțelesuri, pe dedesupt, cum puțini oameni au izbutit la noi... Opera lui de «cronicar» al epocii, de ostenitor pentru faptul de cultură va apărea abia mai tîrziu în marea ei valoare documentară. Mai ales că scriitorul a fost unul dintre cei mai iscusiți meșteri ai cuvîntului, cu fraza voit densă, cu sucitura peniței plină de subtilitate" („Revista Fundațiilor", XIII, 1946, nr. 10, p.201). Fără îndoială că readucerea lui în actualitate, reeditarea unora din scrierile lui, programată de Editura pentru literatură, cu prilejul împlinirii, în anul viitor, a 80 de ani de la nașterea lui Em. Bucuța, va fi un act necesar nu numai pentru memoria acestui artist al cuvîntului, ci și pentru cultura noastră de astăzi.

G. MIHĂILA

[1] *Mulțumim scriitoarei Lucia Borș-Bucuța pentru unele informații biografice pe care ni le-a comunicat cu multă bunăvoință.*

[2] — *Regretăm, deci, că într-o atît de cuprinzătoare* Cîntare României, *antologie publicată recent de Editura pentru literatură, lipsesc cîteva pagini din acest continuator al lui Russo și Vlahuță.*

[3] *Se pare că harnica autoare a monografiei* Tolstoi și literatură română *(1963), Tatiana Nicolescu, n-a remarcat aceste interesante fapte de istorie literară.*

DICȚIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ

(addenda)

dan botta

S-a născut în anul 1907, în comuna Adjud-Putna ; se trăgea dintr-o veche familie ardelenească. Licențiat în litere al Facultății de filologie din București, cu specialitatea elină și latină, și al Institutului de Educație fizică. A fost directorul **Enciclopediei române**, publicată sub președinția lui D. Gusti. A murit în București, în anul 1958.

Eseist elegant și subtil, ideile sale îngemănează cultul raționalismului antic și al neo-clasicismului rațiocinant din prozele lui Paul Valéry ; adept al unui idealism cu tentă anistorică, asemeni lui Blaga, el caută urmele sufletului arhaic românesc, în substraturile lui tracice. „E un paradox acesta — și semnul unei damnații desigur, — spune Dan Botta, vorbind despre **Frumosul românesc** (în volumul **Limite**), că tocmai acele lucrări care ating un maximum de abstracție și tind a se dezrobi de timpul și spațiul contingențial, poartă mai limpede și mai viu, să zicem, caracterele patriei". În poezia noastră populară el vede „un mit ceresc și un mit al pămîntului, — străbătute amîndouă de boarea de la Eleusis" **(Unduire și moarte**, ibid). De asemeni sub unghiul originilor tracice, Dan Botta exaltă spiritualitatea arheologului de la Histria, al cărui ton profetic îl urmează uneori, — astfel : „Concepția aceasta, care face să pogoare în sufletul oamenilor unduiosul ritm al lumii, care-i vede capabili de-a împleti linia devenirii lor cu linia înaltei vieți a spațiilor, pronunță natural, frumusețea vieții" **(Pirvan și contemplația istorică**, ibid.). Rîndurile închinate autorului **Coloanei infinite** purced din considerații nu mai puțin exaltate față de geometriile, cu autohtone, străvechi și chiar bizantine peceți, ale frumosului **uman (Limitele artei lui Brâncuși**, ibid). Mereu pasionat de ceea ce e rațiune și geometrie, exactitate și limpezime în operele de artă, Dan Botta asociază cu finețe pictura lui Ver Meer de „idealul formelor euclidiene" **(Ver Meer van Delft**, ibid.), **Simfonia a IX-a** a lui Beethoven de **Critica judecății** a lui Kant (**Teme romantice** — ibid.), patimile la care sînt supuși Tristan și Isolda în opera lui Wagner reprezentînd pentru el „valori numenale" iar poeziei lui Hölderlin îi găsește un corespondent în „ultra-romantica arhitectură" a **simfoniei în do minor** a lui Gustav Mahler. Tot așa, în eseul **Artisanii absolutului** (ibid.), el străvede prin rigorile picturii lui Cézanne triumful ideilor-mituri antice : Dike și Ananke, **cum în Poetica lui Valéry** (ibid.), ne dă această definiție a clasicismului: „Clasicismul este marea spiritualizată, marea luînd chipul spiritului tău, marea oglindindu-te. Act de narcisism continuu, perpetuă dăruire de forme, care face dintr-un clasic arhetipul universului său" (ibid.). Teoriile abatelui Brémond le respinge în numele Rațiunii **(Despre arta poetului**, ibid.), căci Dan Botta nu concepe invazia inconștientului în lirism. Poetul, zice autorul **Limitelor**, nu poate fi interesat de „o formă în evoluție, o progresie a unui raport de tonuri, spre un ideal de puritate lirică. El are a lucra cu idei plastice, cu figurații finite" (ibid.). Iată de ce, poezia eminesciană o compară cu o „arhitectură nervoasă, care își are echivalentul plastic în opera lui Botticelli". Ar fi însă o eroare să ne închipuim că toate aceste „delimitări" estetice sînt rodul unei ideații străine lirismului. Pe urmele puțuri semnalate ale fondului nostru tracic, elenizantul Dan Botta, care vede în Dionysos, cel ale cărui peregrinări prin străvechea Dacie îl obsedează — zeitatea tutelară a antichității grecești ; căci în dialogul său platonician-valéryst **Charmion**, scrie : „Materia tinde spre absolut. Sufletul lumii se purifică. De aceea Dionysos e trist, și Dionysos e plin de bucurie. E trist de partea sa de umbră, de materia care-l încarcă și — ca Ulysse pe malul Ogygiei — e trist de amara-i nostalgie. Dionysos e însă fericit, în contemplația esențelor de infinita bucurie a eternității, a imobilității, a Muzicei. Această bucurie se întinde ca o binecuvîntare pe genuni, această afirmație a sufletului dionysian, această atotputernică tensiune spre esență, s-o numim cu cel mai simplu nume — Charmion".

Scrisă cu nerisipită finețe, **Comedia fantasmelor** nu este propriu zis o dramă, ci o expunere istorică dramatizată, mai aproape de **Renașterea** lui Gobineau, în timp ce poemul dramatic **Alkestis** poate înfrunta cu succes scena : drama istorică cere **caractere**, nu fantasme, pe cînd miturile din **Alkestis**, dramatic chiar, se mulțumesc cu poezia lor proprie. Această dramă adevărată, în care, spre deosebire de predecesori, Dan Botta introduce ca personaj eliberator, pe Dionysos, și ca sens idealul funebral al strămoșilor noștri de pe vremea lui Zamolxis, se desparte de poemul lui Rilke, unde mistica nunții era misterul lui Thanatos, și se apropie în schimb — doar ca modalitate estetică — de libretul lui Hugo von Hofmannsthal la opera lui Egon Wellesz.

În primele sale **Eulalii**, poetul Dan Botta, deși fidel lui Valéry, trece tonul lui Macedonski prin limbajul **Jocului secund** : „Apele (ce abolite, muzicale stări !) Menhire, / precedate de tristețea influientului meu jad. / O, lîngă fragila frunte, în letargice porfire / e Psyche pe care sună sceptrul munților de brad" **(Mormîntul Psychei)** sau : „Delft, port cu ape grele, (tărîmul meu de brumă) / cu ceruri liniște culcate-n vechi alcool ; / metalic sub solstițiu Olandelor de humă" **(Delft)**. În ciclul **Rune**, valéryzează de-a dreptul ritmurile populare românești: „Prin azur plîngînd / Liniștite semne, / Voi durați mergînd / Ceruri mai solemne" **(Treptele)**. Versurile concepute în anii noștri, revin la septentrionalul Eminescu : „Muge cerbul singuratic, / Echo duce tînga-i lung, / Glas de bucium lung-prelung, / Peste codrul singuratic / Cade viforul tomnatic, / Nu pot jalea să-mi alung". **(Muge adînc un cerb în codru)** sau tratează pe un motiv liric din Heine mitul lui Făt Frumos și al Ilenei Cosînzene **(Rondel)**. Dar teoreticianul din **Limite**, ce mărturisea a fi visat „totdeauna o poezie care să transmită voluptatea musculară a pronunției" **(Teme bizantine)**, deci plasticitatea pură a lirismului, pare a-și fi realizat idealul în perfectele-i sonete, dintre ele mulțumindu-ne a cita pe al XVIII-lea : „O marea, marea vecinică vuia ! / Pe lungile-i cărări, de vînt doinite, / Pluteam pierduți. În spume infinite / Corola mării reci tălăzuia. / Un cîntec de pierzare cînta ea ; / Meduzele hipnotice orbite... / Spre ceruri vagi, de soare înălbite, / Încet sărutul apelor suia / Atunci lucră în ochii tăi de nalbă / Lunarul diamant și gemma albă : / Lumina care duce pe cărări // De vis, la nunta noastră fără seamăn, / Și pentru care mistice cărări / Gătite sînt sub semnul nostru geamăn".

I. NEGOIȚESCU

un tribun al naţiunii române

(Urmare din pag. I)

nici atitudinea sa față de Revoluția franceză. E de presupus că față de ambele a manifestat mai mult decît simpatie. După 1796 urmele i se pierd din ce în ce mai mult. Ajunge preparator privat al copiilor unui nobil maghiar, Vass de Czega, corector la Buda etc. La Buda încearcă să-și tipărească scrierea, la care lucrase toată viața, „Cronica românilor și a mai multor neamuri", dar nu văd lumina tiparului decît puține pagini, o parte infimă din lucrare, deoarece este din nou constrîns să pornească în căutare de lucru. Din 1811 pînă în 1816 (2 noiembrie) cînd se stinge din viață, nu se știe aproape nimic despre el. Abia în 1866, deci după 50 de ani, s-a aflat că a murit și este îngropat la Sinea, pe moșia lui Vass de Czega.

Ceea ce impresionează cel mai mult din toată această tragică existență, este nețărmurita încredere a lui Șincai în forța invincibilă a românismului. Muritor de foame, izgonit de pretutindeni, el purta cu sine, neuitînd niciodată ceea ce începuse la Roma, Cronica sa.

În desaga cu pîine și ceapă, Șincai purta manuscrisele istoriei românilor „ca și cum și-ar fi purtat propria sa viață, material și simbolic obiectivată pe umeri. (Lucian Blaga : Gîndirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea). Ce tărie sufletească i-a trebuit acestui om, ce convingere de neclintit în cauza dreptății naționale românești a trebuit să nutrească pentru a rezista atîtor încercări, pentru a nu se îndoi nici o clipă că Românii vor triumfa, că va veni o vreme cînd își vor reîntregi țara. Cenzorul străin care a citit manuscrisul „Cronicii" în vederea publicării, își notă un gînd semnificativ : „cartea e bună de foc, iar autorul de furci". Omul cu desaga în spate, învățatul Gheorghe Șincai, peregrin prin Transilvania și Ungaria, devenise spaima asupritorilor. S-a retras tăcut din existența terestră cu aceeași convingere că românii vor triumfa, că ideile pentru care a pătimit vor învinge, că dreptatea era de partea lui. Omul a intrat în mormînt, iar scrierea în nemurire. Atunci cînd nu se știa nici măcar cînd și unde a murit Șincai, Cronica sa devenise celebră ; în spiritul ei se lucra asiduu la făurirea unității noastre naționale.

Se poate spune că la școala ideilor lui Șincai, s-a format, indirect, desigur, întreaga generație de la

ARTE

muzică

concert de muzică veche românească

Prezența corului de cameră „Madrigal" în viața noastră de concert este prodigioasă. După ce susținuse strălucit în această toamnă, în cadrul Congresului și Festivalului Internațional cu tema, „Musica antiqua Europae Orientalis", care a avut loc la Bydgoszcz (Polonia), un concert cuprinzînd muzică veche românească din secolele XVI—XVIII, remarcabila formație „Madrigal" a prezentat același program și publicului bucureștean într-un recent concert.

Integrîndu-se cu scrupulozitate spiritului de redescoperire a tradițiilor componistice naționale, infirmînd prin aceasta, neîntemeiate presupuneri și rețineri cu privire la istoria veche a muzicii românești, entuziasta formație corală a pornit cu curaj, dăruire și dovedită competență să studieze și să prezinte creații din această perioadă a patrimoniului nostru muzical.

Însemnătatea unui astfel de eveniment depășește cadrul unei obișnuite realizări interpretative. Această acțiune de popularizare a muzicii românești are implicații mai profunde, vizînd definirea liniei de evoluție a muzicii românești, prezentînd lucrări de o valoare cu totul remarcabilă, care pînă acum erau necunoscute publicului.

Gesturi de apreciere justă a acestei vechi muzici s-au înregistrat și înainte de acest eveniment concertistic. Atîți cercetători și compozitori de frunte ca D. Kiriac, prof. I. D. Petrescu, Paul Constantinescu, Sigismund Toduță, I. D. Chirescu și alții s-au plecat cu atenție asupra lor. Totuși a fost suportată îndelung, cu resemnare, ideea că arta muzicală profesionistă, componistică de la noi este foarte tînără și cu istorie puțin semnificativă. S-a crezut adesea, desigur din lipsă de documente, sau mai exact din lipsă de cercetări competente, că viața muzicală componistică în trecutul Principatelor Românești, ar fi fost inferioară celorlalte forme artistice, plastice, arhitectonice, poetice, care ne apar azi de o strălucire pe drept comparabilă artei și culturii universale.

Concertul sus amintit reprezintă de aceea un moment important pe drumul înlăturării vălului opac ce persistă încă asupra începuturilor componistice românești.

Programul prezentat a cuprins în prima parte numai piese din domeniul muzicii ecleziastice, de diverși autori. Desigur, piesele acestea, ca produs istoric nu sînt interesante prin conținutul lor biblic, mitologic. Valoarea lor constă în sensul artistic al imaginilor poetice din text, și în special al muzicii, ca primă treaptă a componisticii românești.

Această muzică, pe deasupra unui caracter de universalism, este pătrunsă de un spirit pe care modeștii călugări compozitori, cultivînd în mănăstiri diverse stiluri oarecum locale, le-au exprimat în forme circumscrise esențelor spirituale naționale. De aceea se poate vorbi de o muzică ecleziastică italiană, germană, poloneză, rusă, precum se poate vorbi de un stil muzical românesc cultivat prin școlile mănăstirești de la Putna, Prislop, Argeș, Cozia, Tismana, etc.

În sala de concert, prin glasurile „Madrigalului" a răsunat o muzică de mare puritate și elevație, creatorii ei fiind deseori modești, „anonimus" de talent, care au neglijat să-și semneze operele, laolaltă cu nume cunoscute ca Eustație Protopsaltul, mitropolitul Dosoftei, Filotei Sin (fiul) Agăi Jipei, Anton Pann și alții. Toate — psalmi și imnuri ecleziastice — sînt construite în structuri simple, dar de o mare densitate expresivă. Monodice, jucînd doar pe cîteva sunete, cu cadențe lipsite de dură fermitate tonală, totdeauna, aceste melodii au o austeritate, un dramatism specific artei clasice. Linia melodică largă, aproape infinită, cu iz epic este încadrată într-un suport armonic, de „ison", dînd pieselor o specifică atmosferă arhaică.

Partea a doua a concertului a fost consacrată prezentării unor colinde și melodii populare prelucrate de compozitorii înaintași, Gheorghe Cucu și Emil Monția, alături de maeștrii contemporani Sigismund Toduță, Ion Chirescu, N. Lungu, Ion Borgovan. Între toate acestea, prelucrarea colindului popular, „Pe ceru cu flori frumoase" a lui Sigismund Toduță a impresionat cel mai mult, prin limpezimea scriiturii polifonice, care a dat scurtei piese un deosebit relief. Celelalte coruri au fost prelucrate într-un stil omofonic adecvat melodiilor, păstrîndu-le totodată intact specificul modal.

În interpretarea acestui program, măestria dirijorului Marin Constantin, — creatorul și însuflețitorul entuziast al acestei formații, și-a arătat întreaga iscusință, realizînd interpretări de mare rafinament stilistic, bogat colorate prin atîtea forme de amplasament a vocilor coriste în stereofonie acustică. Ansamblul de o remarcabilă cultură vocală i-a permis dirijorului atîtea subtilități și sonorități spectaculoase, infinit modulate, mate sau luminoase, rarefiate ori pline.

Laudele, elogiile ce s-au proferat atît în străinătate cît și în țară, deopotrivă din partea publicului și a muzicienilor încununează eforturile, îndrăzneala și curajul, care s-au investit în acest concert, încununează o frumoasă izbîndă artistică.

Toate acestea însă reprezintă doar un început, o reușită care se cere continuată. Ansamblul „Madrigal" va trebui să stabilească însă un și mai mare echilibru în repertoriul său. Avem în vedere îndeosebi echilibrul între muzica străină și cea românească, între muzica clasică și cea contemporană. Prin toată activitatea lor, vocile acestea duc mai departe glorioasa tradiție a coralelor românești.

IANCU DUMITRESCU

P.S. Așteptăm din partea Casei de discuri Electrecord, o foarte promptă traducere a succesului Corului „Madrigal" în repertoriul său.

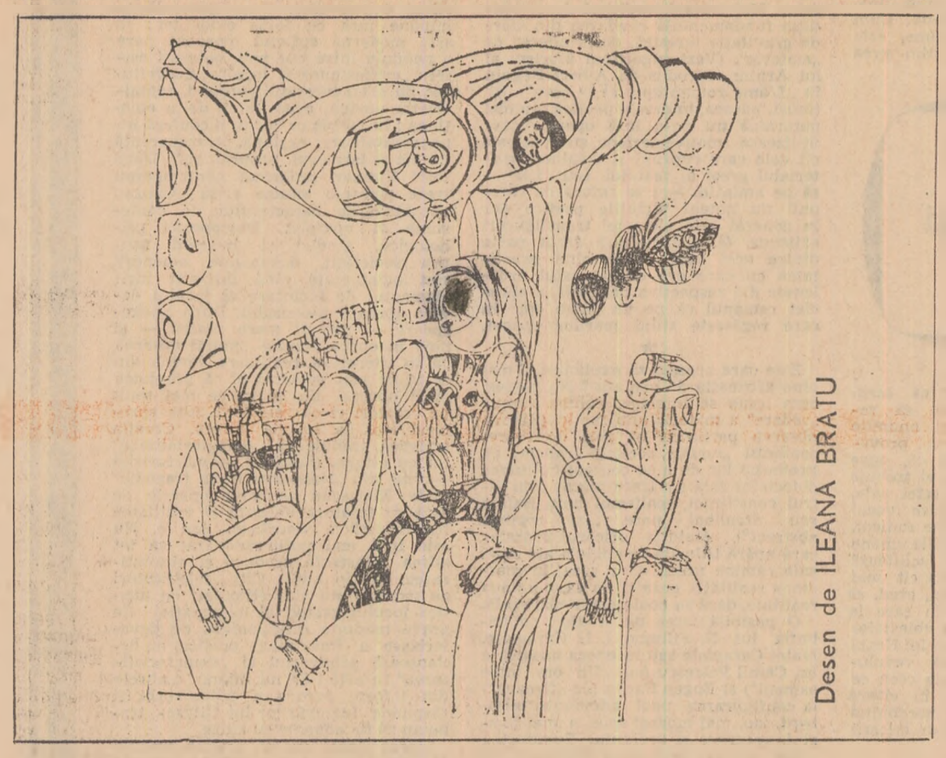

Desen de ILEANA BRATU

expoziții

ileana bratu

Opțiunea pentru desenul „de linie", mărturisită și în catalogul expoziției, sugerează poate rigorile unui examen. De la corespondența oarecum descriptivă a noțiunilor, se încearcă trecerea — mai dificilă — în planul esențializării. Densă, în conture, uneori chiar aspră în frazarea grafică a imaginii, capacitatea reconstituirii emoționale se definește printr-o continuă adiționare de date interpretative, la sugestiile realului. Ca atare, universul plastic apare ritmat și armonizat nu doar în sens narativ. Ecourile la poezia lui Ion Barbu, Bacovia, Nichita Stănescu trec îndeobște dincolo de aria ilustrativului. Reținînd din tehnica frescei și a vitraliului segmentarea armonică a formelor, Ileana Bratu transferă motivului poetic anume funcționalități ale culorii ori ale acompaniamentului muzical. Pe cît de apăsătoare apare atmosfera din *Plumb* — fidelă în amănunt izvorului — pe atît de arhitectonic-elevate tind a se arăta echivalențele desenate ale lui *„Ar trebui un cîntec începător precum"* (Barbu). De aici și o posibilă adîncire interioară a semnificațiilor. Între fidelitate și frățietate de sens, mai rodnică pare a fi a doua noțiune. Aspirația, firească la un debut, către „cîntări grafice", apare îndreptățită. Artista are parcă o reținere față de grafiile monotone, naturiste, lipsite — după ea — de sevele viziunii. Tînzînd nu atît a comenta, cît a completa fiorul dramatic cuprins în lucruri și imagini, desenatoarea își îngăduie penetrații și redimensionări plastice pentru care — poate — optica diurnă a vizitatorului se cere întrucîtva corectată. Pentru spiritul hotărît a-i însoți o asemenea întreprindere, sporurile de cunoaștere sau relevare nu pot fi tăgăduite. Fiindcă, în primul rînd, piesele au o arhitectură bine articulată. Chiar și ascunse în discontinue năvoade, obrazele subiectelor — fie fețe de oameni, fie chipuri de lucruri, păsări sau iele — nu îți fug din privire, nu-și caută singularizarea. Labirintul posibil — frizînd oare un început de constanță (?) atît nu numai jocul curiozității. Să fie vorba de un quasi-descriptivism al însuși treptelor procesului cognitiv? Hățișul de ici-colo, al liniilor, cuprinde oare praguri și stadii, rememorate astfel întru autentificarea confesiunii? De aici și sentimentul unui dinamism specific. Volutele frecvente în desenul Ilenei Bratu, au mai totdeauna o bine definită funcțiune de „verbe grafice". Ca atare, efigiile înseși sînt cuprinse în convulsiuni interioare, presimțind și stăpînind devenirea. *Insula filozofilor, Om, Ginditorul* (Ulysse) configurează desigur legile unei germinații și evoluții, petrecută în și pentru umanitate. De la metafora elementară a insulei-corabie, la acelea subordonate, ale omului-fruct, ale omului-sămînță, se desfășoară o arie de gîndire și sensibilitate situată evident într-o aspirație de personalizare. Valorile specifice ale unui asemenea proces se nuanțează în conexiunea celorlalte desene. *Meșterul Manole* și *Cavalerul cosmic*, de pildă, atestă prin conținut și redare o anume axă programatică. Adiacențele — fie la povîrnire, fie la zbor — cată a lumina acel *ce* rămas nedesenat, acel „spirit" al lucrurilor, cu acces la poematic și inefabil (ceea ce nu îl scutește totuși pe alocuri de gratuități ori ciudățenii). Dacă finul substrat ironic din *Peste de gală* ori *Pește simplu* se integrează unui decorativ plin de nerv, treapta scontată — a viziunii din *Universul peștelui* — ni se pare mai puțin explicită. Dacă totuși selecționarea, ca într-o veritabilă corabie, oferă aici prilejul unei ingenioase etalări de planuri și perspective, mai dificil ne e a defini însă conținutul unei lucrări ca *Din spațiul-timp cutreierat de iele*. Cînd un asemenea spațiu-timp se află populat cu idei și obiecte mai definite, sporurile de substanță devin evidente; lumea rațiunii, integrată unui prolific univers vegetal și mineral, devine subiectul convingător al unor piese remarcabile, cum sînt: *Elegia a 3-a*, *Elegia a 7-a* ș.a. Între modulațiile descriptive ale liniei și puterea ei de iradiere metaforică se stabilește-aici, ca și în alte cazuri — o relație de întrepătrundere, sub semnul căreia, însușindu-și din virtuțile poeziei, desenul tinde tot mai sigur spre o anume autonomie.

MIHAI NEGULESCU

DINU SĂRARU
CRONICA TEATRALĂ

trei piese de g. călinescu

Exercițiile dramaturgice ale lui G. Călinescu, acele piese într-un act sau „pentru păpuși", pe care ni le-a relevat volumul de Teatru, **sînt de o nobilă candoare aparentă, rezultată din rafinarea unei lucidități cumplite. Altfel ai putea să treci pe lîngă ele, sau pe deasupra lor, cu zîmbetul amuzat al copilului care se miră de copilăriile oamenilor mari.**

Majoritatea lor au fost jucate de autorul însuși și de colaboratorii săi de la Institutul pe care-l conducea, într-o regie personală, acasă la savant, în serile dinaintea Crăciunului și în prezența unui public restrîns, locurile de protocol revenind academicienilor Tudor Vianu și Al. Rosetti prieteni statornici și olimpieni ai atît de capriciosului lor coleg. Mulți au văzut în ele, și în reprezentarea lor „de curte" o dovadă a juvenilității spirituale splendide care însoțea totdeauna gesturile cărturarului renascentist.

Recitindu-le desprins de împrejurările generatoare de legende orale, observi cum „jocul" autorului e departe de a rămîne în spațiul fanteziei gratuite. Dar, în același timp, nu e mai puțin evidentă plăcerea jocului, dublată de nevoia exteriorizării cu mijloacele fabulei a unor situații și sentimente strict personale. Căci, pînă la urmă, toate aceste piese sînt niște fabule cu o morală foarte transparentă.

Eroii lor sînt personalități ale istoriei și culturii văzute în ipostazele devenite, ca să zic așa, clasice: Achile, Irod, Elena, Papa Leon X, Lotte, Werther, Phedra, Napoleon, Voltaire, Madame Bovary, Murat, Fouché, în sfîrșit, Împăratul, Zmeul, Făt-frumos, cei trei magi, Fiul împăratului, Balaurul și... Vrabie și Chițimia, în care nu e greu de identificat numele unor colaboratori de la Institut. Toți personifică, exact ca în fabule Leul, Tigrul, Vulpea, Corbul, Ciinele și Cățelul. Călinescu personifică de asemenea sentimentele și ideile — apar în piesele lui Nebunia, Înțelepciunea și Iubirea cu numele lui M'elle Toinon. Combinațiile sînt nu o dată derutante — o piesă, Phedra, **e parodie la teatrul abstractionist — dar sensurile izvorăsc cu limpezime fiindcă se întemeiază pe o logică de fier. Aluziile dramaturgului își găsesc adresa cu repeziciune și, de fiecare dată, produc revelația unor implicații foarte grave și de loc atemporale.**

Jucate propriu zis, adică scenic, aceste piese ar putea să pară — sau poate greșesc — cum ziceam, speculațiile unei baroce fantezii. La lectură însă, ele ni se dezvăluie savante artificii, capabile să ascundă elegant țesătura logică a unui deliberat sistem de referințe contemporane. Astfel, ideea de a traduce scenic aceste piese cu mijloacele teatrului radiofonic e, socotesc, excelentă. Emisiunea „Teatru scurt", **care și-a cîștigat un bun nume, s-a adresat îndreptățit dramaturgiei călinesciene. În regia lui Mihai Dimiu am ascultat astfel,** Napoleon și Sfînta Elena, Despre mînie sau Napoleon și Fouché, Răzbunarea lui Voltaire.

Prima e o tragedie ironică a deșertăciunii ambițiilor deșarte de mărire și dominație. Napoleon — fabulistic personificînd însăși ambiția dominatoare —, năzuiește să cucerească lumea întreagă, distrugînd-o din temelii pentru a o putea stăpîni. Distruge, evident, și Parisul pentru că „nu stăpînește lumea cine n-a cucerit cel mai mare oraș al ei". **Dar Murat** (demoralizat) **îl anunță că Parisul fiind distrus** „n-am găsit apartament pentru Maiestatea-Voastră". **O femeie îi oferă „împăratului" adăpost în insula ei. Napoleon acceptă, gata să transforme insula într-un port militar** „cu care să controlez mișcarea tuturor corăbiilor".

— Femeia: **E în zadar, vei fi împărat peste un pat de campanie pe care vei muri.**

— Napoleon (**surprins**): **Cum te cheamă?**

— Femeia: **Sfînta Elena!**

Nu aveți cumva sentimentul că ideea nu e străină universului ionescian din „Regele moare"? **Dar despre aceasta, cu altă ocazie. Uimitoare este economia maximă a spațiului și a mijloacelor cu care ne e transmisă atît de complex ideea tragică.**

În spectacolul radiofonic, Ion Marinescu (Napoleon), Vasile Gheorghiu (Murat) și Adriana Marina Popovici (Sfînta Elena) comunică replicile cu corectitudine. Regia utilizează mijloacele sonore spre a sugera atmosfera adecvat, dar adecvat unei interpretări puțin simpliste și la îndemînă. După părerea mea, discuția ar fi trebuit să aibă loc într-un spațiu sonor vast, prin apelul la camerele de ecou, pentru a se face pregnant pînă la dureros sentimentul vidului, cu sensul de tragedie a auto-izolării și a incomensurabilului pustiu în care sfîrșește deșarta ambiție.

Ionesciană mi se pare și metafora din „Despre mînie sau Napoleon și Fouché" **care e o parafrază a primei tragedii. Tiranul absolut trăiește cu spaima complotului care s-ar putea pune la cale, chiar de către supușii cei mai iubiți și prețuiți, și interpretînd în acest chip informațiile ministrului său, dă ordin ca aceștia să fie uciși pe rînd, pînă la unul. A doua zi însă, se simte singur, în imposibilitatea de a-și putea realiza fără ei ambițiile de mărire și vrea să-i revadă, redescoperindu-le virtuțiile care îi făcuseră celebri. Dar toți sînt morți. Cinic, tiranul se apără de răsunderea de a-i fi exterminat, explicîndu-i ministrului că alfabetul artei politice presupune executarea ordinelor dar... cu întîrziere sau... cu gloanțe oarbe. Pentru înțelegerea exactă a acestei arte de către ministru, tiranul îl condamnă și pe el la moarte, executarea urmînd să se facă cu gloanțe oarbe. Gardienii nu vor să creadă însă, și ministrul cade împușcat. Ionescu ar putea fi gelos pe această bucată, unde reducerea la absurd e de un efect, în planul ideilor, colosal. Dar și în acest caz, regizorul a fost foarte cuminte, restituindu-ne anecdotica cu sfiiciunea și exactitatea elevului de liceu premiant. Adică din punct de vedere teatral, totul pare să fie bine, iar ideea cu mitraliera ce răpăie după fiecare ordin de execuție e de efect deși nu era nevoie să funcționeze decît de două sau de trei ori, în rest, așteptarea prevăzută a spectatorului să fie urmată de un gol sonor, apt să dimensioneze tragismul situației. Prin repetare, ideea se banalizează și accentul cade pe anecdotică. Ceea ce trebuia să primeze era nu anecdotica ci transfigurarea ei în idee. Interpreții, Ion Marinescu în Napoleon și Corado Negreanu în Fouché nu s-au putut desprinde nici ei de pragul anecdoticei, deși amîndoi sînt bine distribuiți.**

Răzbunarea lui Voltaire **e un poem dramatic cum zice Călinescu, despre situația senectuții înfioratâ de o tîrzie și primejdioasă iubire. E aceeași situație, în fond, din** Secretarii domnului Voltaire, **cu deosebire că aici acești secretari,** Nebunia și Rațiunea **lipsind, eroul trebuie să se descurce singur. Călinescu se amuză făcînd ca tribulațiile protagonistului să alterneze pasul elegant de menuet cu criza geloziei violente, pentru a-l cumînți pe erou în finalul înțelept resemnat.**

Interpretează Fory Etterle (Voltaire) la început realizînd excelent malițioziitatea partiturii, exagerînd însă crizele de gelozie pînă la șarjă, ca în final să adopte poza lamentării romantic-desuetă. În Toinon, Mariana Mihuț, actriță înzestrată și scenic imaginabilă într-un categoric succes, e aici parcă ușor stînjenită. Rolul ei, radiofonic, presupunea virtuți de soprană de coloratură.

Ce mi se pare cîștigat, e înscrierea pieselor în repertoriul Teatrului scurt. Un merit de excelență, cum s-ar zice. Apoi tot cîștigat e și faptul că intrînd în circulație teatrală, aceste piese ne demonstrează că nu sînt cîtuși de puțin ușor de jucat. Dimiu are și el meritul de a fi primul regizor care și-a încercat forțele și fantezia, cu forțele și fantezia lui Călinescu.

Ce m-a nedumerit, o că alcătuirea grupajului nu e totuși logică. Firesc ar fi fost să se joace alături de Răzbunarea lui Voltaire. Secretarii domnului Voltaire, **așa cum primele două numai împreună dau întregul efect urmărit și dorit.**

film

tunelul

Încă din antichitate, filozofii limbajului au stabilit că partea poate să reflecte, să întruchipeze întregul, iar artiștii cu facultatea lor specială de reprezentare s-au arătat interesați de citirea complexă și eficace a universului într-un atom, de răsfrîngerea oceanului într-o picătură de apă, a uscatului într-un grăunte de nisip și așa mai departe. De la o asemenea sugestie au plecat realizatorii **Tunelului,** regizor și scenariști, detașînd din epopeea războiului antifascist un episod din cele mai mărunte, vecin cu anonimatul. Pe harta unui arc al frontului — la rîndul său, parte a unui cîmp de bătălie mult mai vast — a fost localizat itinerarul aproape minuscul al unui mănunchi de șapte oameni, trimiși într-o misiune riscantă, primejdioasă — care pe cei mai mulți îi va duce la moarte —, dar izolată, fără importanță sau de o importanță deliberat ascunsă, pentru a se sublinia caracterul de „fapt divers" al tramei. Marile desfășurări de trupe, spectaculoasele alinieri, după toate legile perspectivei picturale, de întregi dispozitive de luptă armată, ca și patosul generic, pîndit uneori de retorică, au fost de data aceasta înlocuite printr-o analiză tipologică atentă la nuanțe, prin diferențierea în cîteva individualități vii, a gîndurilor și sentimentelor care au însuflețit armatele română și sovietică pe frontul comun din Transilvania. De la epopee s-a trecut, astfel, la istorie și de la istorie la cronică. Într-adevăr, semnificația umană a filmului se limpezește, la sfîrșit, în contrastul violent dintre formula laconică, impersonală, a raportului ofițeresc către comandament — misiune îndeplinită, **pierderi puține: doar șase** oameni! — și hohotul de plîns, proiectat deopotrivă înăuntrul conștiinței ca și în afară, al telegrafistei Natașa, transformată într-o singură clipă din protagonistă în cronicară a dramei patetice în care a fost tot timpul implicată. Este momentul estetic sfîșietor, cînd partea se retopește în întreg și cînd se elibercază metafora. Fără a fi absolut originală, e o încheiere valoroasă prin intensitate, prin efectul de **kátharsis,** de „purificare" modernă.

Mai originală pare a fi, însă, tratarea narativă a tipurilor caracterizarea fizionomiilor morale și temperamentale, chiar dacă anumite soluții sau procedee se fac ecoul unor filme văzute altădată. În sensul acesta, cred că și-a spus cuvîntul experiența umană (și cinematografică) mai variată a coscenaristului Gheorghi Vladimov, care l-a obligat și pe Francisc Munteanu la o sporită coerență de limbaj (în raport cu filmele sale de pînă acum), legată de o viziune mai pregnantă a narațiunii și analizei dramatice. Atît structura aleasă, cu un număr relativ mic de personaje ce se mișcă într-un spațiu și într-un timp de asemenea relativ limitate, cît și condiția specifică a coproducției și mai ales cadrul istoric, tematic, ca să zic așa, „binațional", i-au determinat pe autori să înainteze pe bază de simetrie, adică prin urmărirea simultană și paralelă a unor personaje: Denisov-Petrescu, Duțu-Grișa, Natașa-Iulia, Serioja-Mutul și, printr-o asociație mai îndepărtată, Căpitanul nazist — Chelnerul. O simetrie care privește doar construcția și organizarea acțiunii, fără să încidă asupra autonomiei de mișcare lăuntrică și exterioară a fiecărui personaj în parte. Cel mult, se poate observa că din paralelismul Denisov-Petrescu și Duțu-Grișa, mai ales, rezultă un fel aparte, cordial, de emulare și stimulare reciprocă: în cheie gravă, meditativă, la cei dintîi și o continuă supralicitare, savuros populară, a vioiciunii spirituale la ceilalți doi. (În această direcție, trebuie arătat că interpretarea actoricească — inclusiv dublajul — e aproape fără greș, în raport cu datele oferite de scenariu și de regie, și întreg „castul" e de lăudat în bloc: Loktev-Denisov, Dichiseanu-Petrescu, Maleavina-Natașa, Pîslaru-Iulia, Prigunov-Grișa, Piersic-Duțu, Filipov-Serioja, Zvenițev-Mutul, Schaffer-Căpitanul german, Bănică-Chelnerul. Totuși, poate că mi-aș călca pe inimă neadăugînd un plus lui Loktev, lui Prigunov și lui Piersic).

S-ar părea, astfel, că totul ne împinge să ne gîndim dacă nu la desăvîrșire, la succes. Da, un succes de spectacol cinematografic mediu este **Tunelul** dacă ne referim la sporurile amintite, în legătură cu capacitatea narativă, cu „limpezirea filmică" a lui Francisc Munteanu, cu interpretarea generoasă a actorilor. Nimic, însă, nu ne poate opri să arătăm că filmul avea premisele unei reușite de o calitate mai elevată. Autorii n-au rezistat în fața unei duble tentații: întîi, aceea de a face concesii unui anumit soi de spectaculos, de gust polițist și detectivist, cu „suspensuri" scontate și prin urmare facile. În această privință, aproape toate secvențele sibiene de la „Pisica albastră" sînt suspecte dacă nu de incompatibilitate cu finalul și cu tendința ultimei părtimi a acțiunii, în orice caz, de netă deviere de la tonul robust pe care filmul ar fi putut să-l aibă. Ca să mă exprim plastic, secvențele în cauză par a fi frivole foi de viță, altoite pe trunchiul unui mesteacăn (asta și pentru că, la un moment dat, unul din personaje vorbește de mesteceni). Apoi, a doua tentație a fost de a „colora" tema printr-o poveste de dragoste (sau chiar două). Dacă „idila" infiripată între Petrescu și Iulia e ocazională și rămîne oarecum la periferia cadrului principal, iubirea dintre Denisov și Natașa face parte din țesătura intimă a filmului, dar, cu excepția a două scene poate (despărțirea din final și momentul înnoitei declarații a lui Denisov, în genunchi), bunele intenții ale scenariștilor nu sînt duse la capăt, tratarea pasajelor de dragoste rezolvîndu-se — și grație dialogului — în banalitate.

S-ar putea adăuga la aceste observații, anumite eclipse, să le zicem așa, de logică, de consecvență, a povestirii: felul miraculos (vag sugerat) în care ajung Denisov, Natașa și Petrescu — cu autoambulanța militară germană — la locul de întîlnire; de asemenea, peripetiile trecute sub tăcere ale perechii Duțu-Grișa sau ale lui Serioja și ale Mutului. Nu știu dacă n-ar fi fost mai bine, mai aproape de însăși structura filmului, să se naraze tocmai aceste **aventuri** (întrînsece misiunii celor șapte, deci legate de firul principal al povestirii), în locul „aventurilor" oarecum dubioase, calitativ, de la restaurantul sibian. Oricum, aceste incongruențe, aceste voluntare îndepărtări de la problematica adîncă, de o altă, superioară, valoare pe care filmul ne lasă s-o presupunem, în sfîrșit, această lipsă de tărie în fața ispitei de a „face spectaculos" fără necesitate, în afara cercului de fier al ideii și al structurii impuse, — ne permit să considerăm că lui Francisc Munteanu, regizor și scenarist, deci autor, nu îi e proprie o calitate de bază: **rigoarea.** Rigoarea care înseamnă o anumită severitate intelectuală și culturală, un anumit echilibru între gîndire și expresie, o armonie interioară menită să configureze un stil. Și atîta timp cît îi va lipsi rigoarea — această aspră mlădiere a propriei personalități după cerințele, după legile ineccepibile de creație, cum le-ar fi numit George Călinescu — orice succes va fi ocazional, efemer, și nu se va constitui în adevărată operă de artă.

Îmi dau seama că am făcut, poate, o prea mare risipă de cuvinte, pentru a-mi împărtăși o judecată mai simplă: pentru ca **Tunelul** să fi devenit, într-adevăr, o operă de artă împlinită, trebuia ridicat întreg filmul la valoarea filozofică, la treapta estetică a finalului și, pînă la un punct, a secvențelor inițiale.

FLORIAN POTRA

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHIȚEI
(redactor-șef adjunct)
I. D. BĂLAN
(redactor-șef adjunct)
AUREL MARTIN
MIHAI NEGULESCU
DINU SĂRARU
(secretar general de redacție)
VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentare grafică
D. MOLDOVEANU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10.

ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99.

Abonamente: 13 lei — 3 luni; 26 lei — 6 luni; 52 lei — un an.

Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii.

40.220